

Iekšlietu nozares publisko iepirkumu efektivitāte

Rīga 2024

Latvijas Republikas
Valsts kontrole

Revīzijas ziņojums

Iekšlietu nozares publisko iepirkumu efektivitāte

2024. gada 8. novembris

Lietderības revīzija “Iekšlietu nozares publisko iepirkumu sistēmas efektivitāte un to ietekmējošā valsts publisko iepirkumu politika”, kurā ir sagatavoti divi revīzijas ziņojumi – “Iekšlietu nozares publisko iepirkumu efektivitāte” un “Problēmas un iespējas publisko iepirkumu attīstībai”.

Revīziju veica vecākā valsts revidente juriste Agnese Oļševska, vecākā valsts revidente juriste Iveta Laicāne (līdz 11.12.2023.) un vecākā valsts revidente Linda Freidenfelde-Purgaile (no 18.04.2024.), valsts revidente juriste Elīna Krauze (no 01.11.2023.), atbildīgā sektora vadītāja Kaiva Skalbiņa, departamenta direktore Kristīne Jaunzeme (līdz 19.05.2024.), departamenta direktors Gatis Litvins (no 20.05.2024.), pamatojoties uz Valsts kontroles Otrā revīzijas departamenta 2023. gada 2. janvāra revīzijas grafiku Nr. 2.4.1-1/2023.

Revidējamās vienības – Iekšlietu ministrija, Finanšu ministrija.

Vāka noformējumā izmantots attēls, kas 07.10.2024. radīts, izmantojot mākslīgā intelekta rīku *OpenAI ChatGPT/DALL-E*.

Cienījamais lasītāj!

Valsts kontrole ir pabeigusi revīziju “Iekšlietu nozares publisko iepirkumu sistēmas efektivitāte un to ietekmējošā valsts publisko iepirkumu politika”, sagatavojot divus ziņojumus: “Problēmas un iespējas publisko iepirkumu attīstībai” un “Iekšlietu nozares publisko iepirkumu efektivitāte”.

Publisko iepirkumu sistēma ir būtiska valsts pārvaldes daļa, nodrošinot nepieciešamo preču, pakalpojumu un būvdarbu iegādi. Tās efektivitāte un caurspīdīgums tieši ietekmē sabiedrības uzticību valsts institūcijām un resursu efektīvu izmantošanu. Labi organizēta iepirkumu sistēma veicina tiesiskumu, konkurenci un ekonomisko attīstību.

Ziņojums “Iekšlietu nozares publisko iepirkumu efektivitāte” ir sagatavots ar mērķi uzlabot publisko iepirkumu efektivitāti iekšlietu nozarē, pārskatot esošās procedūras un pieeju, kā arī identificējot jomas efektivitātes paaugstināšanai. Ņemot vērā, ka iekšlietu iestādes nodrošina valsts iekšējo drošību un tām ir nepieciešami ievērojami resursi, šīs pārmaiņas ir īpaši nozīmīgas.

Revīzijā ir konstatētas vairākas būtiskas problēmas un izaicinājumi, kuriem nepieciešami risinājumi.

Pirmkārt, funkcijas izpildē iesaistītajam personālam ir zema kapacitāte, ko ietekmē vairāki faktori – noslodze, kas resora iestādēs būtiski atšķiras, nekonkurētspējīgā atlīdzība, kā arī apstākļi, ka iepirkumu veicēji regulāri neuztur pietiekamu profesionalitāti. Turklāt iepirkumu funkcijas īstenošanā iesaistītā personāla atšķirīgais sniegums dažādās iestādēs liecina par iespējām mazināt iekšlietu nozarē kopējo funkcijas izpildē noteikto amata vietu skaitu.

Otrkārt, pastāv nepilnības iepirkumu plānošanā. Revīzija liecina, ka termiņi bieži vien netiek pietiekami precīzi noteikti, kas apgrūtina laika grafika ievērošanu. Piemēram, trīs gadu periodā vidēji 73 % iepirkumu (2023. gadā pat 82 % iepirkumu) bija plānots sākt pirmajā pusgadā. Turklāt iepirkumu ar līdzīgu priekšmetu apvienošanas iespējas netiek pilnvērtīgi izmantotas, kas varētu būtiski samazināt ilgtermiņa izmaksas.

Treškārt, netiek izmantotas visas tiesību aktos paredzētās iespējas, kas varētu sekmēt publisko iepirkumu veiksmīgu norisi. Nepietiekama vērība iepirkumos ir pievērsta gan konkurences veicināšanas pasākumiem, gan arī kvalitatīvas iepirkuma dokumentācijas sagatavošanai. Tas liecina par nepietiekamu izpratni par dažādu faktoru nozīmi vai arī laika trūkumu iepirkuma sagatavošanas posmā.

Ziņojumā izvirzīti ieteikumi iepirkumu sistēmas efektivitātes uzlabošanai un resursu izmantošanas racionalizācijai. Labāka cilvēkresursu pārvaldība un iepirkumu plānošana un organizēšana palielinās iepirkumu efektivitāti.

Jāuzsver arī pozitīvās pārmaiņas – Iekšlietu ministrija jau revīzijas laikā uzsāka nozīmīgus uzlabojumus iepirkumu organizēšanā, parādot apņemšanos risināt konstatētās problēmas.

Sirsnīgi pateicos saviem kolēģiem, kas piedalījās revīzijā un sniedza to labāko ziņojuma izstrādē. Augstu vērtēju arī nozares pārstāvju ieguldīto darbu un sadarbību.

Cienā
departamenta direktors Gatis Litvins

Saturs

Saīsinājumi/termini un skaidrojumi	5
Kopsavilkums	6
Galvenie secinājumi	6
Ieteikumi.....	10
Pamatinformācija par revidējamo jomu iekšlietu nozarē.....	11
1. Revīzijas laikā nozarē uzsāktas iniciatīvas publisko iepirkumu jomas pilnveidošanai.....	14
2. Iepirkumu funkcijas izpildē iesaistītā personāla nepietiekamā kapacitāte	18
Iepirkumu speciālistu noslodze un produktivitāte iestādēs būtiski atšķiras	19
Iepirkumu speciālistu mēnešalgas nesasniedz skalas viduspunktu	21
Nenotiek regulāra zināšanu pilnveide.....	23
3. Nepārdomāts iepirkumu plānošanas process	26
Iepirkuma norises laika plānošana.....	26
Optimāla līguma darbības termiņa un līgumcenas noteikšana	28
Iepirkumu apvienošana iekšlietu nozarē.....	29
4. Tiesību aktos sniegto iespēju neizmantošana iepirkumu veiksmīgai norisei.....	31
Nepietiekama vērība pievērsta konkurences veicināšanai.....	31
Nekvalitatīvi sagatavota iepirkumu dokumentācija paildzina iepirkumus un negatīvi ietekmē rezultātu	38
5. Speciālā regulējuma iepirkumiem aizsardzības un drošības jomā neizmantošana.	42
Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes.....	45
1. pielikums. Laikā no 2021. līdz 2023. gadam iepirkumu funkcijas izpildē iesaistītā personāla apmeklēto mācību skaits publisko iepirkumu jautājumos, %.....	52
2. pielikums. Iekšlietu nozares iestāžu iepirkumu funkcijas izpildē iesaistītā personāla aptaujas rezultātu apkopojums	53
Atsauces.....	57

Saīsinājumi/termini un skaidrojumi

Saīsinājums/termins	Skaidrojums
ADJIL	Aizsardzības un drošības jomas iepirkumu likums
Aģentūra	Nodrošinājuma valsts aģentūra
Atlīdzības likums	Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums
Centralizētais iepirkums	Centralizēto iepirkumu institūcijas preču un pakalpojumu iegādes, kā arī iepirkumi, lai noslēgtu iepirkuma līgumus un vispārīgās vienošanās citu pasūtītāju un sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju vajadzībām
Direktīva 2009/81/EK	Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 26. februāra Direktīva 2014/24/ES par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK
EIS	Elektronisko iepirkumu sistēma
EK	Eiropas Komisija
ES	Eiropas Savienība
Iepirkums / iepirkuma metode	Ja vien ziņojumā nav norādīts citādi – iepirkums, kas īstenots, piemērojot Publisko iepirkumu likumu un kas ir Publisko iepirkumu likumā noteiktā iepirkuma procedūra (atklāts konkurss, slēgts konkurss, konkursa procedūra ar sarunām, sarunu procedūra, konkursa dialogs, inovācijas partnerības procedūra), metu konkurss, Publisko iepirkumu likuma 9. panta kārtībā rīkots iepirkums jeb “mazais” iepirkums vai Publisko iepirkumu likuma 2. pielikumā minēto sociālo un citu īpašu pakalpojumu iepirkums
IKT	Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas
Informācijas centrs	Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs
IS	Informācijas sistēma
IUB	Iepirkumu uzraudzības birojs
“Mazais” iepirkums	Iepirkums Publisko iepirkumu likuma 9. panta kārtībā
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (angļu val. – <i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
PIL	Publisko iepirkumu likums
PMLP	Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde
PVS	Iepirkumu uzraudzības biroja Publikāciju vadības sistēma
SIGMA	OECD un Eiropas Savienības kopīga iniciatīva – Valsts pārvaldes un vadības uzlabojumu atbalsta organizācija (angļu val. – <i>Support for Improvement in Governance and Management</i>)
VALIC	Valsts aizsardzības loģistikas un iepirkumu centrs
VDAA	Valsts digitālās attīstības aģentūra (līdz 2024. gada 30. augustam – Valsts reģionālās attīstības aģentūra (VRAA))
VUGD	Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests

Kopsavilkums

Publiskie iepirkumi ir būtiska valsts darbības daļa. Valsts pārvalde, tostarp publiskie iepirkumi, jāorganizē pēc iespējas efektīvāk, lai nodrošinātu pamatotu un racionālu valsts budžeta līdzekļu izlietojumu.

Iekšlietu nozares sastāvā ir lieli un valsts iekšējai drošībai svarīgi dienesti, kas nodrošināmi ar tiem noteikto funkciju izpildei nepieciešamiem apjomīgiem resursiem. Piemēram, dienesta un operatīvajiem transportlīdzekļiem, IKT, formas tērpiem, ekipējumu, degvielu, ieročiem un munīciju. Tāpat iestāžu vajadzībām ir jānodrošina jaunu infrastruktūras objektu, piemēram, katastrofu pārvaldības centru būvniecība, kā arī nekustamo īpašumu un infrastruktūras objektu uzturēšana, remonts un energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi.

Iepriekšējos gados konstatēti vairāki gadījumi, kad piešķirtais finansējums pārdalīts citiem mērķiem vai nācies to zaudēt, jo būtisku objektu būvniecība un preču un pakalpojumu iepirkumu norise bijusi neveiksmīga.

Lai noteiktu iemeslus, kas kavē iepirkumus īstenot veiksmīgi, kā arī iespējas publisko iepirkumu procesa uzlabošanai, lai iekšlietu nozarē nepieciešamās preces, būvdarbi un pakalpojumi tiktu iegādāti ar pēc iespējas mazāku iekšlietu nozares iestāžu resursu patēriņu, revīzijā veikta iekšlietu nozares iepirkumu jomas dokumentu analīze, detalizēti vērtēts 31 izsludinātais iepirkums, veikta izsludināto iepirkumu datu analīze, veiktas intervijas ar iepirkumu funkcijas izpildē iesaistīto personālu, kā arī analizēta starptautiskā labā prakse.

Galvenie secinājumi

Iekšlietu nozarē izveidotā publisko iepirkumu sistēma nav pietiekami efektīva un tajā ir nepieciešami uzlabojumi, lai tā spētu apmierināt nozares iestāžu vajadzības laikus un vajadzīgajā apjomā.

Visbūtiskāk iepirkumu sekmīgu norisi šobrīd kavē funkcijas izpildē iesaistītā personāla zemā kapacitāte, ko ietekmē vairāki faktori – noslodze, kas resora iestādēs būtiski atšķiras, nekonkurētspējīgā atlīdzība, kā arī nepietiekamās mācības.

Trūkumi personāla kapacitātē atstāj negatīvu ietekmi arī uz personālam veicamo darbu plānošanu un īstenošanu iepirkumu jomā. Proti, ietekmē spēju iekļauties termiņos, sagatavot kvalitatīvu iepirkuma dokumentāciju, veicināt piegādātāju informētību par iepirkumiem, kā arī piemērot elastīgāku regulējumu, kas paredzēts iepirkumiem drošības jomā.

Personāla kapacitātes trūkums – būtiskākais iepirkumu veiksmīgu norisi kavējošais faktors

Iepirkumu funkcijas īstenošanā iesaistītā **personāla resurss sadalījumā starp iestādēm nav optimāls un neatbilst darba apjomam un sarežģītībai**. Centralizētā iepirkumu institūcija – Aģentūra – nodrošina trešo daļu no visiem nozares iepirkumiem, un vidējais iepirkumu skaits uz vienu iepirkumu speciālistu iestādē ir trīs reizes lielāks nekā VUGD un gandrīz divas reizes lielāks nekā Valsts robežsardzē. Tātad Aģentūra paveic lielāku darba apjomu nekā citas nozares iestādes. Turklāt Aģentūras kompetencē ir vēl citi uzdevumi: sniegt metodisko atbalstu iepirkumu norisē, saskaņot iestāžu iepirkumu plānus, kā arī sagatavo nozares centralizēto iepirkumu plānu.

Iepirkumu funkcijas īstenošanā iesaistītā **personāla atšķirīgais sniegums liecina ne tikai par nepieciešamību veikt izmaiņas personāla resursa sadalījumā starp iestādēm**, bet arī **iespējām mazināt iekšlietu nozarē esošo iepirkumu speciālistu amata vietu skaitu**. Ceļot iepirkumu speciālistu produktivitāti un vēl vairāk attīstot iepirkumu centralizāciju, kopējo funkcijas izpildē iesaistīto skaitu varētu samazināt no 77 līdz 64 amata vietām. Tas būtu arī veids, kā rast papildu finansējumu iepirkumu speciālistu mēnešalgas paaugstināšanai.

Iepirkumu veicēju **mēnešalgas ir zemas un nekonkurētspējīgas**, lai gan iepirkumu speciālistiem ir nozīmīga loma un ietekme uz iestāžu spēju veiksmīgi pildīt tām noteiktās funkcijas. Tas, visticamāk, ir iemesls, kāpēc ir grūti piesaistīt un noturēt labākos speciālistus. Nevienā no iekšlietu nozares iestādēm iepirkumu funkcijas izpildē iesaistītā personāla vidējā mēnešalga nesasniedz Atlīdzības likumā noteikto mēnešalgas grupas viduspunktu. Pārsvārā mēnešalgas noteiktas tuvāk minimālajai robežai. Tas nozīmē, ka nozares speciālistu atlīdzība ievērojami atpaliek no līdzvērtīgu amatu mēneša darba alga privātajā sektorā. Turklāt tā arī kopumā ir zemākā starp citām valsts pārvaldes nozarēm.

Iepirkumu speciālisti nav regulāri un sistemātiski **pilnveidojuši zināšanas**. Būtiska nozīme personāla kapacitātes stiprināšanā ir iespējai regulāri pilnveidot zināšanas un celt profesionālo kompetenci, bet iepirkumu speciālistiem iekšlietu iestādēs netiek plānotas pat vienas mācības gadā. Situācija ir uzlabojusies 2023. gadā, kad IUB sadarbībā ar Valsts administrācijas skolu sāka piedāvāt bezmaksas mācību programmu iepirkumu speciālistiem. Tomēr joprojām zināšanu pilnveide nav regulāra. Divas un vairāk mācības gadā (kas, Valsts kontroles vērtējumā, ir vēlmais rādītājs) 2023. gadā nav apmeklējusi pat puse no iekšlietu nozares iepirkumu funkcijas īstenošanā iesaistītajiem speciālistiem.

Nepārdomāts iepirkumu plānošanas process

Iepirkumu plānu sagatavošanas un iepirkumu plānošanas posmā identificēti vairāki faktori, kas ir negatīvi ietekmējuši turpmāko iepirkumu gaitu un rezultātu.

Plānos paredzētais **iepirkuma norises laiks ne vienmēr ir bijis pietiekams un objektīvi ievērojams**. Nepietiekams laiks (divi līdz trīs mēneši) no iepirkuma izsludināšanas līdz iepirkuma līguma noslēgšanai 2022. gadā bija paredzēts 22 % atklātu konkursu, bet 2023. gadā – 40 % atklātu konkursu. Pat trīs mēneši nacionāla līmeņa atklātam konkursam ir optimistiski noteikts termiņš, kas ir izpildāms, ja iepirkums norit “bez aizķeršanās”.

Situāciju vēl pasliktina **nevienmērīgais iepirkumu plānojums gada ietvaros**. Trīs gadu periodā vidēji 73 % iepirkumu (2023. gadā – pat 82 % iepirkumu) bija plānots sākt pirmajā pusgadā. Šādas plānošanas kļūdas ne tikai negatīvi ietekmē konkrētā iepirkuma rezultātu, bet kavē citu iepirkumu sākšanu un kopumā rada nevienlīdzīgu iepirkumu speciālistu noslodzi.

Īsu līgumu izpildes termiņu paredzēšana un tas, ka **netiek izmantotas visas iespējas apvienot iepirkumus ar līdzīgu iepirkuma priekšmetu, rada nepieciešamību pēc lielākas cilvēkresursu iesaistes**,

kas ilgtermiņā nav ekonomiski. 2021.–2023. gadā iekšlietu resorā vairāk nekā puse līgumu slēgti uz laiku līdz diviem gadiem, bet uz pieciem gadiem tikai 4 %. Vienu un to pašu iepirkuma priekšmetu iestādes pērk ik pēc pāris gadiem vai pat vairākus gadus pēc kārtas, kas ilgtermiņā prasa lielāku resursu ieguldījumu.

Arī vēlme iekļauties mazāk regulētas (vienkāršākas) iepirkuma metodes līgumcenas robežvērtībā rada nepieciešamību iepirkumus rīkot biežāk. Iestādes rīko “mazo” iepirkumu reizi divos gados vai ik gadu, tā vietā lai veiktu sarežģītāku procedūru, bet daudz retāk, piemēram, reizi piecos gados. Pasūtītājiem ir iespējams iepirkuma dokumentācijā paredzēt cenu indeksācijas iespējas, lai reaģētu uz potenciālām cenu izmaiņām. Tas dod iespēju slēgt iepirkuma līgumus uz ilgāku termiņu un retāk rīkot iepirkumus.

Iepirkumu komisiju darba organizāciju var būtiski uzlabot. Nepamatoti pārtraukumi komisijas darbā (līdz pat trim mēnešiem) pagarina iepirkumu procesu un apgrūtina iekļaušanos sākotnēji noteiktajos termiņos. Būtu efektīvāk jāplāno komisijas darbs, lai laikus novērstu interešu konflikta situācijas, saskaņotu komisijas locekļu prombūtnes un nodrošinātu lēmumu pieņemšanai nepieciešamo kvorumu.

Nav izmantotas tiesību aktos noteiktās iespējas iepirkumu efektīvākai īstenošanai

Iekšlietu nozares iestādes ne vienmēr pilnvērtīgi izmanto iespējas, kas varētu sekmēt publisko iepirkumu veiksmīgu norisi. Tas liecina par nepietiekamu izpratni par dažādu faktoru nozīmi vai arī laika trūkumu iepirkuma sagatavošanas posmā. **Nepietiekama vērība** iepirkumos ir **pievērsta gan konkurences veicināšanas pasākumiem, gan arī kvalitatīvas iepirkuma dokumentācijas sagatavošanai.**

Tirgus netiek laikus un pilnībā informēti par paredzamajiem iepirkumiem.

- Abas iekšlietu nozares centralizēto iepirkumu iestādes – Aģentūra un Informācijas centrs – vairākus mēnešus pēc ikgadējā budžeta apstiprināšanas vēl nebija publicējušas informāciju EIS par nākamā gada iepirkumu plāniem.
- EIS publicētā informācija par plānotajiem iepirkumiem ne vienmēr ir pilnīga un atbilst iestādes iepirkumu plānam. 2022. gadā EIS bija norādīta informācija tikai par 69 no 98 Aģentūras iepirkumu plānā paredzētajiem iepirkumiem, savukārt 2023. gadā norādīti 45 no plānotā 91 iepirkuma.
- Gandrīz netiek izmantota iespēja publicēt iepriekšējo informatīvo paziņojumu iepirkumos, kuros tas nav obligāti (zem ES līgumcenu robežvērtībām). Par šādiem iepirkumiem potenciālie piegādātāji uzzina vēlāk, kas mazina to iespējas sagatavoties iepirkumam un piedalīties tajā.

Iestādes **neizmanto iespēju** iepirkuma **dokumentāciju sagatavot** ne tikai latviešu, bet **arī angļu valodā** un ļaut piegādātājiem pēc to izvēles iesniegt piedāvājumu latviešu vai angļu valodā. Tas īpaši apdraud tādu jomu iepirkumu veiksmīgu norisi, kurās ir maz vai vispār nav vietējo piegādātāju. Piemēram, iepirkumā par agrinās brīdināšanas sistēmas (ABS+) izveidi un uzturēšanu, iespējams, būtu izdevies piesaistīt lielāku piegādātāju skaitu, ja iepirkuma dokumentācija būtu papildus sagatavota arī angļu valodā. Uz to norādīja arī ieinteresētie piegādātāji, skaidrojot, ka Latvijā nav prasībām atbilstošu piegādātāju.

Nepietiekami tiek izmantota iespēja jau iepirkuma norises laikā **rīkot ieinteresēto piegādātāju sanāksmi.** Dažkārt tas netiek darīts pat gadījumos, ja ir saņemti daudz jautājumi no potenciālajiem piegādātājiem par tehnisko specifikāciju un neskaidrībām iepirkuma noteikumos. Pilnvērtīgas komunikācijas trūkums bieži ir iemesls tam, ka iepirkums beidzas bez rezultāta.

Konkurenci iekšlietu iestāžu iepirkumos varēja ietekmēt arī līguma projektā **nepietiekami skaidri un nepārprotami definētie nosacījumi līguma grozījumu veikšanai,** lai pretendents varētu ar tiem

rēķināties jau piedāvājuma sagatavošanas laikā. Valsts kontroles vērtējumā, šādi noteikumi trūka 29 no 31 izlasē iekļautā iepirkuma. Turklāt 20 līgumos, kuru termiņš bija ilgāks par gadu, nebija iekļauti cenu indeksācijas noteikumi. Kopš pandēmijas un kara Ukrainā sākuma tas ir īpaši aktuāli, lai mazinātu riskus, ka piegādātāji nespēs nodrošināt līguma izpildi neprognozējamo cenu izmaiņu dēļ vai arī jau sākotnēji sadārdzinās piedāvājumu.

Vienlaikus iepirkuma līgumu projektos iestādes mēdz paredzēt **nesamērīgus līguma izpildes noteikumus**. Piegādātāja atbildību mēdz noteikt nesamērīgi augstu, salīdzinot ar pasūtītāja atbildību. Arī saistību izpildi pastiprinošie līdzekļi (līgumsods, zaudējumu atlīdzināšana, garantijas, maksājumu apturēšana u. c.) ne vienmēr ir bijuši samērīgi. Tas varēja sadārdzināt piedāvājumu vai vispār atturēt piegādātājus no dalības iepirkumā.

Iepirkumu rezultātus negatīvi ir ietekmējusi arī **nepietiekami kvalitatīvā iepirkuma dokumentācija**, ko var skaidrot gan ar trūkumiem tirgus izpētē, gan, iespējams, iepirkuma komisiju nepietiekamo kompetenci. Ne vienmēr iepirkuma komisijai ir izdevies noteikt atbilstošas un skaidras piegādātāju atlases prasības un iesniegto piedāvājumu izvērtēšanas kritērijus. Tas ir radījis neskaidrības, paildzinājis iepirkumu norisi dokumentācijas grozījumu vai sūdzību dēļ. Piemēram, iepirkuma dalīšana daļās (lotēs) ir viens no instrumentiem, kas vairo iespēju saņemt labāko piedāvājumu un piesaistīt lielāku piegādātāju loku. Tomēr praksē, lemjot par iepirkuma priekšmeta dalīšanu daļās, ne vienmēr pietiekami novērtēts konkurences trūkuma risks. Bieži priekšmets ir dalīts daļās atkārtotos iepirkumos, kad, iepriekš to nedalot vai dalot nepietiekami detalizēti, iepirkums noslēdzies bez rezultāta.

Nav izmantots speciālais aizsardzības un drošības jomas iepirkumu regulējums

ADJIL izstrādes mērķis bija paredzēt elastīgāku regulējumu aizsardzības un drošības jomas iepirkumiem, tomēr iekšlietu nozarē tas praktiski nav izmantots.

Gan aizsardzības nozares, kas ir galvenais ADJIL piemērotājs, gan Iekšlietu ministrijas vērtējumā, likuma plašāku piemērošanu ietekmē vairāki apstākļi – valsts pārvaldē kopumā nav veicināta un attīstījies prakse ADJIL piemērošanā un PIL iepirkumu veicējiem ir zināmāks un saprotamāks. Turklāt, piemērojot ADJIL, jāierēķina papildu laiks valsts drošības iestāžu atzinuma saņemšanai, kas var pagarināt iepirkumu pat par trīs mēnešiem. Iekšlietu ministrijas vērtējumā, ADJIL arī neveicina konkurenci un arī zemākas cenas iegūšanu, jo piegādātāju loks ADJIL kārtībā veiktajos iepirkumos ir ierobežots.

Tomēr sarežģītās ģeopolitiskās situācijas apstākļos ir svarīgi kritiski izvērtēt, vai noteiktu iepirkumu veikšana saskaņā ar PIL regulējumu ir piemērotākais risinājums. Iespēja mazināt riskus attiecībā uz informācijas aizsardzību, kā arī līguma izpildes drošību ir būtiskas ADJIL priekšrocības salīdzinājumā ar PIL regulējumu. ADJIL arī var nodrošināt lielāku stabilitāti ilgākā termiņā, jo pieļauj garākus vispārīgās vienošanās termiņus. Turklāt ADJIL atšķirībā no PIL pieļauj bez priekšnoteikumiem izmantot sarunu procedūru un sarunu ceļā iegūt vispiemērotāko piedāvājumu, kā arī paredz elastīgāku regulējumu grozījumu veikšanai iepirkuma līgumā.

Pozitīvi vērtējamas nozarē sāktās izmaiņas publisko iepirkumu jomas pilnveidošanai

2023. gadā Iekšlietu ministrijas uzsāktās iniciatīvas, lai uzlabotu publisko iepirkumu jomu, ir vērtējamas pozitīvi.

Iekšlietu ministrijā izveidotā Konsultatīvā iepirkumu padome ir būtisks instruments, lai regulāri uzraudzītu iepirkumu jomas darbību, sekotu iepirkumu plānu izpildei un apzinātu problēmas, kā arī sniegtu priekšlikumus uzlabojumiem.

Ir papildināts centralizēti veicamo preču un pakalpojumu saraksts, pilnveidots iepirkumu plānu sagatavošanas process, paredzēta vidēja termiņa iepirkumu plānu ieviešana, paredzēts specializēt iepirkumu speciālistus tirgus izpētē u. c. Mīnēto uzlabojumu ieviešana varētu novērst vairākas revīzijā konstatētās problēmas. Izmaiņām būtu jāpaātrina plānošanas process, novēršot situācijas, ka iepirkuma plānu kavēšanās dēļ gada sākumā nav iespējams sākt plānotos iepirkumus, rodas iepirkumu “sablīvējums” un tiek traucēta plānoto iepirkumu norise.

Ir uzlabojusies publisko iepirkumu jomā sasniedzamo mērķu un rezultātu plānošana Iekšlietu nozares stratēģijā 2023.–2027. gadam paredzētajam laika periodam. Tomēr ir iespēja arī uzlabojumiem. Šobrīd noteiktais rādītājs attiecībā uz nodarbināto kvalifikācijas celšanu ir pārāk zems. Netiek mērīta arī publisko iepirkumu efektivitāte nozarē kopumā, bet tikai par centralizētajiem iepirkumiem atbildīgajā Aģentūrā.

Ieteikumi

Pamatojoties uz revīzijas secinājumiem un ņemot vērā iekšlietu nozarē jau revīzijas laikā uzsāktās pārmaiņas, Iekšlietu ministrijai ir sniegti pieci ieteikumi publisko iepirkumu jomas pilnveidošanai.

Ieviešot Valsts kontroles ieteikumus, veiksmīgi noslēgto iepirkumu īpatsvars iekšlietu nozarē sasniegs 80 % no kopējā iepirkumu skaita; tiks uzraudzīta un mērīta publisko iepirkumu efektivitāte nozarē kopumā; izlīdzināsies iepirkumu speciālistu noslodze un paaugstināsies kvalifikācija; uzlabosies iestāžu darba organizācija iepirkumu plānošanā un norisē; kā arī palielināsies izpratne par ADJIL regulējuma nozīmi un ieguvumiem.

Valsts kontroles sniegtie ieteikumi:

- pilnveidot jomas darbības novērtēšanai izvirzītos rādītājus, paredzot arī citus būtiskus rādītājus, kas mēra publisko iepirkumu efektivitāti, tajā skaitā rādītājus, kas raksturo iekšlietu nozares publisko iepirkumu jomu kopumā;
- veikt iepirkumu funkcijas īstenošanā iesaistītā personāla iekšlietu nozarē pamatotu sadalījumu starp iestādēm, kas atbilstu darba apjomam un sarežģītībai, faktiskajām vajadzībām un aktuālajai situācijai, tajā skaitā, ņemot vērā paredzēto iepirkumu centralizācijas attīstību nozarē;
- veikt mērķtiecīgus pasākumus darbinieku profesionālās kompetences paaugstināšanai, nodrošinot iespēju regulāri pilnveidot zināšanas, apmeklējot vajadzībām atbilstošas apmācības;
- veikt pasākumus, kas veicinātu iepirkumu centralizēšanu, apvienošanu un optimālu iepirkuma līguma termiņu noteikšanu, it īpaši gadījumos, ja plānots iegādāties labi zināmas un regulāri nepieciešamas preces un pakalpojumus;
- veikt pasākumus, lai sekmētu ADJIL regulējuma piemērošanu un likuma priekšrocību izmantošanu iepirkumiem, kas saistīti ar informācijas drošību vai vajadzību nodrošināt līguma izpildes drošību arī krīzes gadījumā.

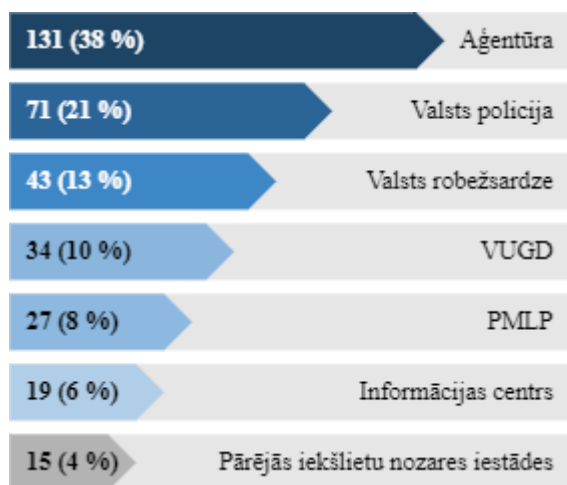
Pamatinformācija par revidējamo jomu iekšlietu nozarē

Iepirkumu jomu nozarē vada un uzrauga

Iekšlietu ministrija	saskaņo iestāžu iepirkumu plānus, apstiprina centralizēto iepirkumu plānu, vērtē iepirkumu izpildes atbilstību plānotajiem rezultātiem, novirzu negatīvo ietekmi uz budžetu;
Aģentūra	sniedz metodisko atbalstu iepirkumu norisē, saskaņo iestāžu iepirkumu plānus, sagatavo centralizēto iepirkumu plānu;
Konsultatīvā iepirkumu padome	veicina pieredzes un viedokļu apmaiņu starp iestādēm, identificē un risina ar iepirkumu plānošanu un organizēšanu saistītus problēmjautājumus, piedāvā iespējamus risinājumus, izvērtē centralizēto iepirkumu plānu projektu u.c. jautājumus publisko iepirkumu jomā.

sastāvā pārstāvji no Iekšlietu ministrijas un tās padotības iestādēm.

Nozarē veikto iepirkumu apjoms

Iekšlietu nozarē laikā no 2021. līdz 2023. gadam vidēji gadā izsludināti **340 iepirkumi**,

kas ir **2,8 %** no valstī izsludināto iepirkumu skaita.

Iepirkumu speciālistu skaits un to noslodze

68

nodarbinātie iekšlietu nozares sešās iestādēs īsteno iepirkumu funkciju. To noslodze un produktivitāte ir krasi atšķirīga.

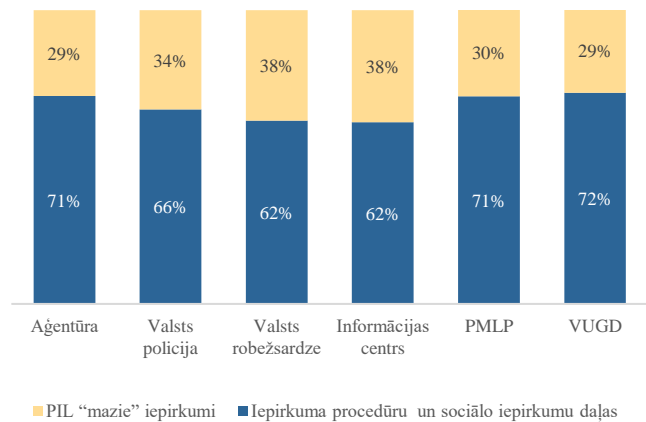

Patērētās darba dienas vienam iepirkumam svārstās no **29** darba dienām Aģentūrā līdz **80** dienām VUGD.

Iepirkumu struktūra

no gadā izsludinātajiem iepirkumiem piemērota kāda no iepirkumu procedūrām vai sociālo pakalpojumu iepirkums, **1/3** ir PIL “mazie iepirkumi”.

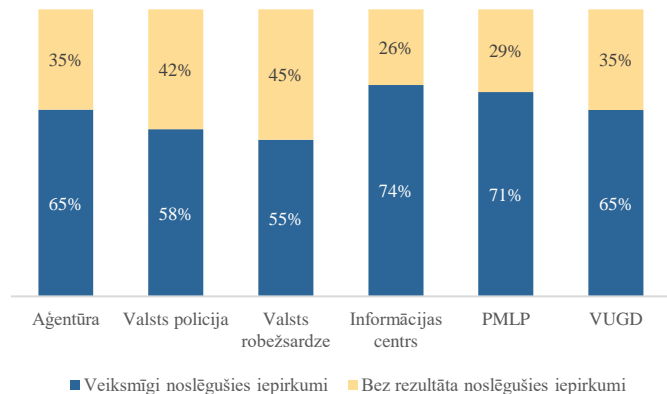

Veiksmīgo un neveiksmīgo iepirkumu skaits

Laikā no 2021. līdz 2023. gadam **vairāk nekā**

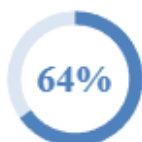

jeb 34 % izsludināto iepirkumu (un/vai to daļas) noslēgušies **bez rezultāta**.

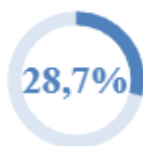
38 % iepirkumu (un/vai to daļas), kuros piemērota kāda no iepirkumu procedūrām un sociālo pakalpojumu iepirkumi, noslēgušies bez rezultāta. Vidējais rādītājs valstī – **15 %**. PIL “mazo” iepirkumu nesekmīgo iepirkumu īpatsvars iekšlietu nozares iestādēs ir **30 %**. Valstī tie ir **24 %** iepirkumu.

Cena kā vienīgais kritērijs

iepirkuma procedūru iepirkumu daļās 2021.–2023. gadā **cena noteikta kā vienīgais kritērijs**. Vidējais rādītājs valstī – 77 %. EK kā vēlamu rādītāju min, ja cena kā vienīgais saimnieciskā izdevīguma kritērijs ir mazāk nekā 80 % gadījumu.

Tikai viens piedāvājums

iepirkumu daļās 2023. gadā saņemts tikai viens piedāvājums.

Vidēji valstī – 26,3 % iepirkumu daļās. EK kā vēlamu rādītāju min zem 10 %, bet kā nevēlamu – virs 20 %.

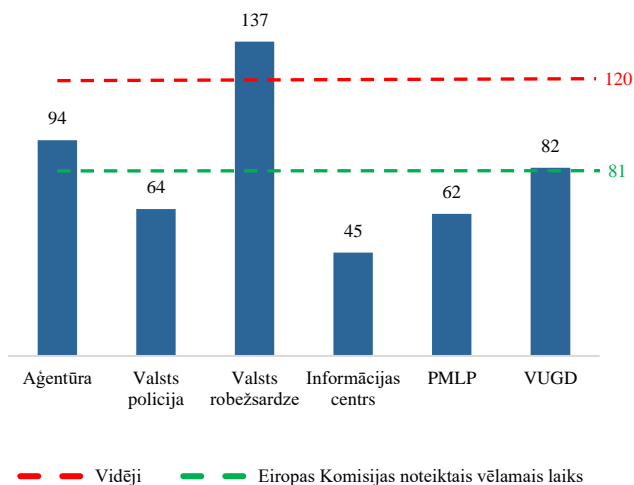
Lēmuma pieņemšanas laiks

2023. gadā izsludināto atklāto konkursu, kuri līdz 30.06.2024. rezultējušies ar noslēgtiem iepirkuma līgumiem, **vidējais lēmuma pieņemšanas laiks*** iekšlietu nozares iestādēs

EK noteiktais vēlamais lēmuma pieņemšanas laiks šādos iepirkumos ir līdz 120 dienām.

* Par lēmuma pieņemšanas ātrumu uzskata laiku no piedāvājumu iesniegšanas termiņa beigām līdz brīdim, kad tiek noslēgts iepirkuma līgums

Iepirkumu centralizācija

Laikā no 2021. līdz 2023. gadam vidēji gadā iekšlietu nozarē izsludināti **66** centralizēti iepirkumi, kas ir 6 % no valstī izsludināto centralizēto iepirkumu skaita. Centralizēto iepirkumu īpatsvars iekšlietu nozarē 2023. gadā – **19,2%**, kas ir divas reizes vairāk nekā Latvijā (9,9 %) kopā. EK noteiktais šādu iepirkumu īpatsvars – no 10 %.

Iekšlietu nozarē noteiktas divas centralizēto iepirkumu institūcijas:

Aģentūra	transportlīdzekļu, to nomas, diagnostikas un remonta pakalpojumu, riepu, akumulatoru un rezerves daļu, ūdens transportlīdzekļu, degvielas, transportlīdzekļu apdrošināšanas, nodarbināto apdrošināšanas, bruņojuma, ieroču, munīcijas, biroja papīra, komandējumu organizēšanas, elektroenerģijas, tulkošanas pakalpojumu, būvniecības un ar to saistīto pakalpojumu, elektroierīču akumulatoru un bateriju, tipveida biroja mēbeļu, standarta sadzīves tehnikas un aprīkojuma, apsardzes (fiziskā/tehniskā) pakalpojumu, telpu uzkopšanas pakalpojumu iegādei un resursu iegādei valsts materiālo rezervju veidošanai;
Informācijas centrs	informācijas un komunikācijas tehnoloģiju sistēmu, iekārtu, aprīkojuma un ar to saistīto pakalpojumu iegādei.

Konstatējumi, secinājumi, ieteikumi

1. Revīzijas laikā nozarē uzsāktas iniciatīvas publisko iepirkumu jomas pilnveidošanai

Iekšlietu nozarē izveidotā Konsultatīvā iepirkumu padome un ministra apstiprinātais rīcības plāns ir būtiski instrumenti, lai pilnveidotu publisko iepirkumu jomu nozarē un novērstu vairākas revīzijā konstatētās problēmas.

Vienlaikus atzīstams, ka iepirkumu efektivitāte tiek mērīta nepietiekami. Tas ierobežo iespēju pilnībā izvērtēt iepirkumu procesu rezultativitāti, identificēt trūkumus un plānot turpmākos uzlabojumus. Nozarē nepieciešams izstrādāt un ieviest vienotus kritērijus iepirkumu efektivitātes mērīšanai un uzraudzībai.

Lai novērtētu publisko iepirkumu procesa efektivitāti, jānosaka konkrēti mērķi, prioritātes un rezultāti, ko vēlas sasniegt. Tas dod iespēju veikt novērtējumu un uzraudzīt faktisko sniegumu, atklāt nepilnības un iespējas un veikt darbības, lai attiecīgi nepilnības novērstu un iespējas izmantotu.

Publisko iepirkumu jomā sasniedzamie mērķi un rādītāji iekšlietu nozarē ir noteikti tikai Aģentūras kā centralizētās iepirkumu institūcijas darbības stratēģijā. Aģentūra darbības stratēģijā 2020.–2022. gadam sasniedzamos rezultātus, kas tieši attiecas uz iepirkumu norisi, noteica divos virzienos: palielināt inovatīvu iepirkuma metožu¹ īpatsvaru un palielināt to iepirkumu īpatsvaru, kuros līguma slēgšanas tiesības piešķirtas sākotnēji rīkotajā iepirkuma procedūrā. Tomēr rādītājus sasniegt neizdevās.

- Līdz 2022. gadam bija plānots palielināt inovatīvo iepirkumu īpatsvaru līdz 6 % no kopējo iepirkumu skaita, bet sasniegti tikai 2 %. Aģentūra skaidro, ka pārsvarā organizēti iepirkumi regulāri nepieciešamo preču, pakalpojumu vai būvdarbu iegādei, kuru rīkošanai nav pamata pielietot inovatīvu iepirkumu metodi.
- Līdz 2022. gadam bija plānots, ka veiksmīgo iepirkumu īpatsvars sasniegs 75 % no kopējā iepirkumu skaita, bet sasniegti tikai 62 %. Aģentūra skaidro, ka kapacitātes trūkuma dēļ nav izdevies uzlabot iepirkuma dokumentācijas kvalitāti un tādēļ palielinājies atkārtoto iepirkumu skaits. Turklāt kara Ukrainā dēļ pieauga cenas un arī piegādātāju piesardzība par iespējām uzņemties saistības un pildīt līgumus.

Aģentūras darbības stratēģijā 2023.–2027. gadam ir izvirzīti divi mērķi, kas tiešā veidā attiecas uz publisko iepirkumu jautājumiem, un divi mērķi attiecībā uz personāla, tajā skaitā arī iepirkumu speciālistu, kvalifikāciju un mainību. Trīs no četriem rādītājiem 2023. gadā plānotajā apjomā nav izdevies sasniegt (skatīt 1. tabulu).

1. tabula. Aģentūras darbības stratēģijā 2023.–2027.gadam iekļautie sasniedzamie mērķi un rezultatīvie rādītāji publisko iepirkumu jomā.

Rezultatīvie rādītāji	Rezultatīvo rādītāju vērtības					
	2022 plāns/ izpilde	2023 plāns/ izpilde	2024 plāns	2025 plāns	2026 plāns	2027 plāns
Iekšlietu iestāžu apmierinātība ar centralizēto iepirkumu īstenošanu (%)		50/41	55	60	65	70
Iepirkumu īpatsvars, kuros pieņemts lēmums par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu, pirmo reizi izsludinot iepirkumu (%)	75/62	78/63	80	83	85	90
Nodarbināto, kuri gada laikā ir paaugstinājuši profesionālo kvalifikāciju, īpatsvars (%)	70/91	30/85	35	40	50	50
Aizpildīto amata vietu īpatsvars Iepirkumu pārvaldē no kopējā amata vietu skaita (%)		90/88	95	95	95	95

Tāpat kā iepriekšējos gados, Aģentūra turpina mērīt veiksmīgi noslēgto iepirkumu īpatsvaru un to nodarbināto, kuri gada laikā paaugstinājuši kvalifikāciju, īpatsvaru. Pirmreizēji veikto veiksmīgo iepirkumu īpatsvaru Aģentūra 2023. gadā plānoja 78 % apmērā no kopējā iepirkumu skaita, bet izdevās sasniegt tikai 63 %. Tas ir nedaudz vairāk nekā iepriekšējā stratēģijas periodā, tomēr rādītājs ir zems un ievērojami atpaliek no mērķa.

Turklāt šajā rādītājā Aģentūra 2023. gadā ir ieskaitījusi arī tādus iepirkumus, kuros vismaz viena no iepirkuma daļām ir bijusi veiksmīga, bet citas daļas noslēgušās bez rezultāta. Tas nozīmē, ka reālais veiksmīgo iepirkumu īpatsvars ir vēl mazāks. Lai objektīvi atainotu faktisko situāciju, pareizāk būtu mērīt veiksmīgo iepirkuma daļu, ne iepirkumu īpatsvaru.

Veiksmīgi pabeigto iepirkumu īpatsvars labi raksturo iepirkumu procesa efektivitāti, tomēr ir vēl arī citi rādītāji, kuri tieši raksturo iepirkumu norisei nepieciešamo resursu patēriņu un kuru regulāra mērīšana sniegtu pilnīgāku priekšstatu par situāciju šajā jomā.

Lai novērtētu iekšlietu nozares iepirkumu veicēju darbības produktivitāti, varētu tikt vērtēts vidējais darba dienu skaits, kas ir veltīts viena iepirkuma īstenošanai. Tāpat varētu izmantot rādītāju iepirkuma norises vidējā ilguma mērīšanai. Minētie rādītāji pamatā būtu izmantojami attiecībā uz biežāk izmantotajām iepirkumu metodēm, kuru gaita kopumā ir vieglāk prognozējama – PIL “mazajiem” iepirkumiem un atklātiem konkursiem.

ES līmenī² tiek vērtēts arī lēmumu pieņemšanas ātrums iepirkumos, proti, laiks no piedāvājumu iesniegšanas termiņa līdz brīdim, kad tiek piešķirtas līguma slēgšanas tiesības. Šis rādītājs ļauj novērtēt, cik ātra ir pasūtītāja darbība iepirkumu norisē, un tas ir būtiski, jo ilgs iepirkuma process izmaksā dārgi un rada nenoteiktību gan pasūtītājiem, gan piegādātājiem.

Valsts kontroles vērtējumā, nepamatoti zems plānots rādītājs, kas saistīts ar iepirkumu speciālistu apmācību. Lai gan tas tieši neraksturo iepirkumu jomas efektivitāti, tomēr regulāra kvalifikācijas celšana ir būtiska iepirkumu speciālistu kapacitātes paaugstināšanai. 2023. gadā plānots, ka 30 % Aģentūras

iepirkumu speciālistu gada laikā cels kvalifikāciju un līdz 2027. gadam šis rādītājs palielināsies līdz 50 %. 2023. gadā rādītājs ir būtiski pārsniegts – 30 % vietā apmācīto darbinieku īpatsvars ir bijis 85 %. Tas skaidrojams ar būtisko bezmaksas un attālināto apmācību pieejamības palielināšanos 2023. gadā.

Arī iekšlietu nozares iestādēm noteiktais rādītājs, kas saistīts ar darbinieku apmācību, Valsts kontroles vērtējumā, ir zems. Katram darbiniekam nav paredzētas pat vienas apmācības gadā. Tas iepirkumu speciālistu gadījumā ir par maz, lai sekotu jomas aktualitātēm un uzturētu nepieciešamo kvalifikāciju (skatīt 2. tabulu). Tikai Informācijas centrs ik gadu plāno kvalifikāciju celt 90 % darbinieku, pārējām iestādēm rādītājs ir būtiski zemāks.

2. tabula. Iekšlietu nozares stratēģijā 2023.–2027. gadam iekļautie sasniedzamie darbinieku kvalifikācijas celšanas rādītāji

Iestāde	Apmācīto darbinieku īpatsvars (%) gadā					
	2021 izpilde	2023 plāns/izpilde	2024 plāns	2025 plāns	2026 plāns	2027 plāns
Valsts policija	43	55/53	56	57	58	60
Valsts robežsardze	73	70/70	70	70	70	70
VUGD	39	40/29	40,5	41	41,5	42
PMLP	93	50/103	60	55	55	90
Informācijas centrs	92	90/52	90	90	90	90

Nozīmīga loma iekšlietu nozares publisko iepirkumu jomas pilnveidošanā ir Iekšlietu ministrijas Konsultatīvās iepirkumu padomes darbībai. Konsultatīvās iepirkumu padomes sēdēs piedalās visu ministrijas padotības iestāžu pārstāvji, un tā regulāri seko nozares centralizētā un iestāžu decentralizēto iepirkumu plānu izpildei, apzina problēmas un to iemeslus, vērtē iepirkumu plānu projektus, iespējas apvienot iepirkumus u. c. jautājumus publisko iepirkumu jomā.

Pildot iekšējā audita ziņojuma ieteikumus, 2023. gadā Konsultatīvā iepirkumu padome sagatavoja priekšlikumus³ publisko iepirkumu jomas uzlabojumiem nozarē. Priekšlikumi paredz divus posmus iepirkumu centralizācijas attīstībai. Pirmajā posmā piedāvāts līdz 2024. gada beigām papildināt centralizēti iepērkamo preču un pakalpojumu sarakstu. Otrajā posmā līdz 2026. gada beigām – turpināt centralizāciju nozares ietvaros, iestāžu līmenī veicot tikai iepirkumus, kuriem nav jāpiemēro PIL un iepirkumus līdz 42 000 *euro* (ja prece vai pakalpojums ir nepieciešams tikai konkrētās iestādes vajadzībām). Konsultatīvā iepirkumu padome piedāvāja arī ieviest iepirkumu plānošanu vidējam termiņam, Aģentūrā ieviest jaunu struktūrvienību tirgus izpētes veikšanai, kā arī celt cilvēkresursu kapacitāti, palielinot darbinieku skaitu un atlīdzību.

2024. gadā iekšlietu ministrs ir apstiprinājis rīcības plānu iepirkumu jomas pilnveidošanai⁴, saskaņā ar kuru ir sāka Konsultatīvās iepirkumu padomes priekšlikumu ieviešana. Ir veikti vairāki grozījumi Iekšlietu ministrijas noteikumos par publisko iepirkumu veikšanu, lai sekmētu publisko iepirkumu norisi nozarē. Noteikta kārtība kopīgu iepirkumu veikšanai nozarē un arī kopīgu iepirkumu veikšanai ar citu ministriju padotības iestādēm, noteikta Informācijas centra kā centralizētās iepirkumu institūcijas kompetence, papildināts centralizēti veicamo preču un pakalpojumu saraksts u. c. Pozitīvi vērtējamas arī

izmaiņas, kas paredz iepirkumu plānu projektus sagatavot un iesniegt saskaņošanai ātrāk. Centralizēto iepirkumu plānu paredzēts apstiprināt mēnesi ātrāk, iestāžu plānus – divas nedēļas ātrāk. Iepirkumu plānu apstiprināšana un savlaicīga iepirkumu izsludināšana līdz šim ir bijis viens no vajātajiem posmiem iekšlietu nozares iepirkumu jomā.

No 2025. gada ir paredzēts apstiprināt vidēja termiņa centralizēto iepirkumu plānu un arī vidēja termiņa decentralizētos iepirkumu plānus visās iestādēs. Valsts kontroles vērtējumā, vidēja termiņa plānu ieviešanai būtu jānovērš vairāki revīzijā konstatētie trūkumi. Piemēram, nespēja laikus apstiprināt iepirkumu plānus, kas gada sākumā traucē laikus uzsākt plānotos iepirkumus. Tāpat vidēja termiņa plānu ieviešana sekmēs vairāku iestāžu iepirkumu apvienošanu un ātrāku tirgus informēšanu par nozarē plānotajiem iepirkumiem. Papildus vidējā termiņa plānošana palīdzēs laicīgi jau sākotnējos iepirkumu plānos iekļaut regulāros iepirkumus.

No 2027. gada Aģentūrā paredzēts izveidot Tirgus izpētes nodaļu, kura specializētos tirgus izpēšu veikšanā. Lai gan pagaidām vēl nav skaidri jaunās nodaļas uzdevumi, Valsts kontroles vērtējumā, darbinieku specializācijai būtu jāveicina tirgus izpēte ne tikai iepirkumu plānu sagatavošanas laikā, kad jānosaka iepirkuma paredzamā līgumcena un atbilstošā iepirkuma metode. Detalizētu tirgus izpēti būtu nepieciešams veikt tieši konkrētā iepirkuma sagatavošanas posmā, kad jāgatavo tehniskā specifikācija un līguma projekts un jāiegūst daudz detalizētāka informācija par aktuālo situāciju tirgū – potenciālajiem piegādātājiem, pieejamajiem produktiem, to cenām, iespējamajiem piegādes termiņiem, apjomiem u. c. Būtu jāvērtē, vai vienmēr ir lietderīgi tādu tirgus izpēti, kāda paredzēta Iekšlietu ministrijas noteikumos, veikt iepirkuma plāna sagatavošanas laikā, it īpaši labi zināma, jau gadiem pirktā iepirkuma priekšmeta gadījumā.

Kopumā Iekšlietu ministrijas sāktie iepirkumu jomas pilnveidošanas pasākumi vērtējami kā tādi, kas sekmēs publisko iepirkumu veiksmīgu norisi iekšlietu nozares iestādēs. Tomēr ministra apstiprinātajā rīcības plānā nav iekļauti Konsultatīvās iepirkumu padomes priekšlikumi attiecībā uz iepirkumu jomas centralizācijas attīstību, kas paredz iestādēm atstāt tikai “mazos” iepirkumus un iepirkumus, ko veic, nepiemērojot PIL. Tas rada risku, ka iecere koncentrēt iepirkumu veicēju zināšanas un pieredzi vienuviet netiks īstenota. Turpinot centralizāciju nozares ietvaros, būtu iespējams attīstīt arī sāktu virzību uz iepirkuma funkcijas izpildē iesaistīto darbinieku specializāciju ne tikai tirgus izpētes veikšanā, bet arī citos virzienos: iepirkumu veikšanā saskaņā ar ADJIL, iepirkumu īstenošanā noteiktās jomās (piemēram, būvdarbu un ar tiem saistīto pakalpojumu un IKT un ar tām saistīto pakalpojumu iepirkumos), stratēģisko iepirkumu – zaļo, inovatīvo un sociāli atbildīgo iepirkumu īstenošanā, līguma grozījumu (tajā skaitā cenu indeksācijas) izstrādē un piemērošanā u. c.

Ieteikums

Lai uzlabotu nozares publisko iepirkumu jomas rezultātu uzraudzību, Iekšlietu ministrijai pilnveidot jomas darbības novērtēšanai izvirzītos rādītājus, paredzot arī citus būtiskus rādītājus, kas mēra publisko iepirkumu efektivitāti, tajā skaitā rādītājus, kas raksturo iekšlietu nozares publisko iepirkumu jomu kopumā.

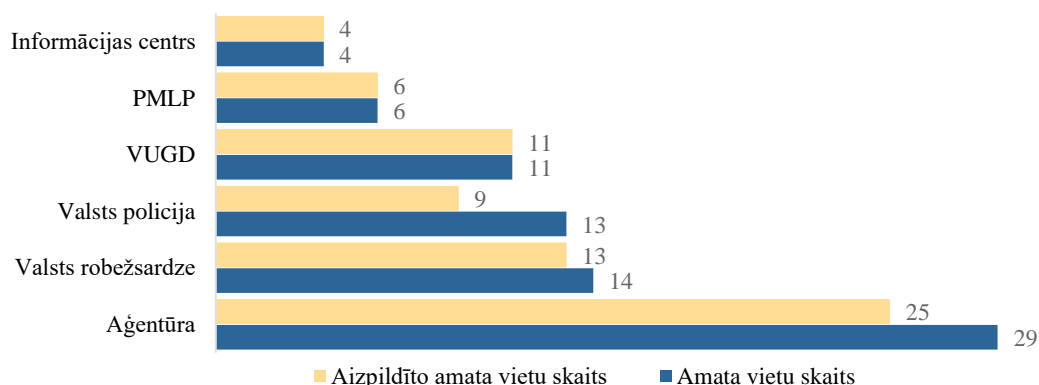
2. Iepirkumu funkcijas izpildē iesaistītā personāla nepietiekamā kapacitāte

Iepirkumu funkcijas īstenošanā iesaistītā personāla noslodze un produktivitāte dažādās nozares iestādēs ir krasi atšķirīga. Aģentūrā iepirkumu speciālistiem noslodze un produktivitāte ir būtiski lielāka, nekā tā ir citu nozares iestāžu iepirkumu speciālistiem. Šīs atšķirības liecina par ievērojamu resursu izmantošanas un darba organizācijas nevienlīdzību starp iestādēm, kas var ietekmēt iepirkumu procesu kvalitāti un ātrumu.

Iepirkumu speciālistu mainība ir liela, un noteiktās mēnešalgas vērtējamas kā ir zemas un nekonkurētspējīgas. Nevienā no iekšlietu nozares iestādēm vidējā mēnešalga nesasniedz Atlīdzības likumā⁵ noteikto mēnešalgas grupas viduspunktu. Tas nozīmē, ka šobrīd nozares speciālistu atlīdzība ievērojami atpaliek no līdzvērtīgu amatu mēneša darba algas privātajā sektorā. Turklāt tā arī kopumā ir zemākā starp citām valsts pārvaldes nozarēm.

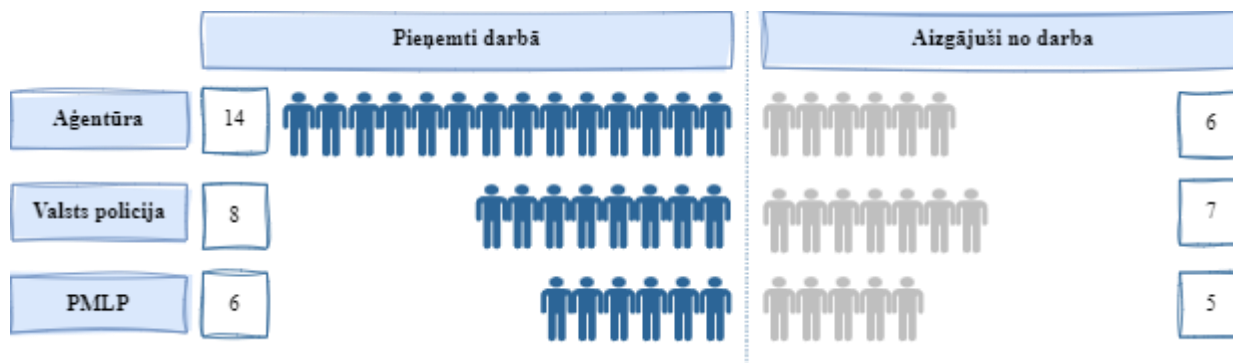
Iepirkumu jomas speciālisti nav sistemātiski un regulāri pilnveidojuši zināšanas, un tas ierobežo viņu spēju veiksmīgi pielāgoties mainīgajam normatīvajam regulējumam un labajai praksei publisko iepirkumu jomā. Lai arī 2023. gadā situācija ir uzlabojusies, divas un vairāk apmācības gadā iepirkumu jomā nav saņēmusi pat puse no iekšlietu nozares iepirkumu funkcijas īstenošanā iesaistītajiem speciālistiem.

Izlasē iekļautajās sešās iekšlietu nozares iestādēs, kas veic 96 % no visiem nozares iepirkumiem, 2023. gada 31. decembrī bija noteikta 77 amata vieta, bet faktiski aizpildītas 68 amata vietas nodarbinātajiem, kuru pienākumi pamatā saistīti ar publisko iepirkumu nodrošināšanu. Četras vakantas amata vietas bija Aģentūrā un Valsts policijā, bet viena – Valsts robežsardzē (skatīt 1. attēlu).

1. attēls. Iekšlietu nozares iestāžu amata vietu un faktiski aizpildīto amata vietu skaits 31.12.2023.

Revīzijā apkopotā informācija liecina par biežu iepirkuma funkcijas īstenošanā iesaistītā personāla mainību. Laikā no 2021. līdz 2023. gadam Aģentūras iepirkumu struktūrvienībā darbu uzsāka 14, bet izbeidza seši speciālisti, Valsts policijā – uzsāka astoņi, bet izbeidza septiņi speciālisti, PMLP – uzsāka seši, bet izbeidza pieci speciālisti. Tāpat ilgstoši bijuši vakanti nozīmīgi amati, piemēram, Aģentūrā ilgstoši vakanti bija iepirkumu un iepirkumu atbalsta nodaļu vadītāju amati.

2. attēls. Pieņemtie un no darba aizgājušie iepirkumu speciālisti Aģentūrā, Valsts policijā un PMLP 2021.–2023. gadā.

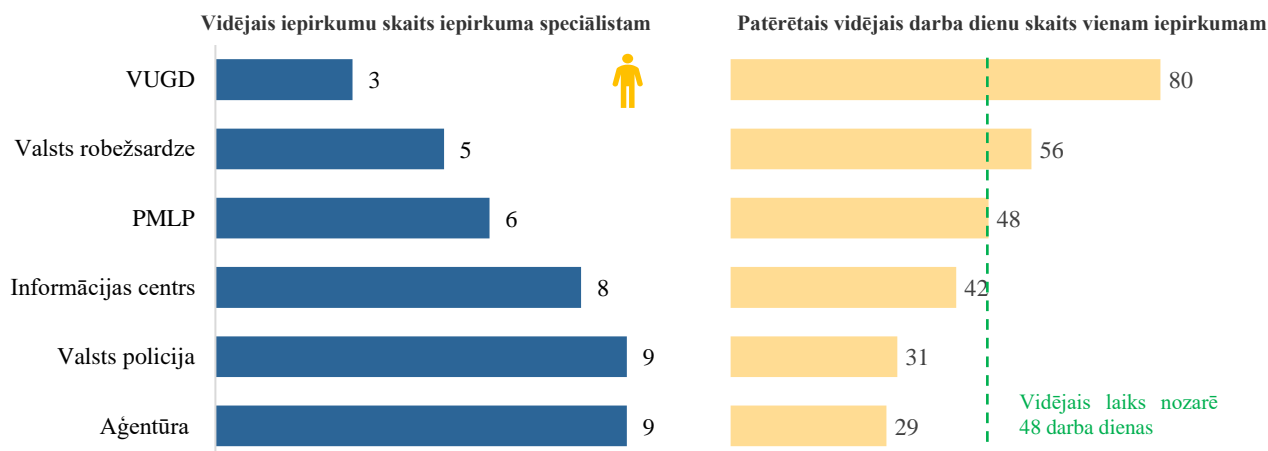
Iekšlietu ministrijas Konsultatīvās iepirkumu padomes sēdēs⁶ regulāri ir izskatīti jautājumi, kas saistīti ar iepirkuma plānu izpildi. Kā iemesls biežajiem iepirkumu izsludināšanas kavējumiem un sekmīgai iepirkuma procesa norisei minēts gan iepirkuma personāla zināšanu trūkums, kvalificētu speciālistu trūkums, nespēja aizpildīt amata vietas, nepieciešamība pēc papildu amata vietām, gan arī zemais un atbildībai neatbilstošais atlīdzības līmenis.

Revīzijā ir vērtēts iekšlietu nozares publiskajos iepirkumos iesaistītā personāla sadalījums starp iestādēm, tā noslodze un produktivitāte, kā arī atlīdzības konkurētspēja un profesionālo zināšanu un prasmju attīstība.

Iepirkumu speciālistu noslodze un produktivitāte iestādēs būtiski atšķiras

Valsts kontrole ir aprēķinājusi laikā no 2021. līdz 2023. gadam vidējo iepirkumu skaitu gadā uz vienu speciālistu un vidējo darba dienu skaitu gadā, kas patērēts vienam iepirkumam. Aprēķini veikti, ņemot vērā izsludināto iepirkumu skaitu un iepirkumu funkcijas izpildē iesaistītā personāla faktiski patērēto laiku darba pienākumu izpildei (nav ieskaitīts ilgstošas prombūtnes laiks un laiks, kad amata vieta bijusi vakanta).

Aprēķini apliecina, ka iekšlietu nozares iestādēs iepirkumu speciālistu faktiskā noslodze ir krasi atšķirīga (skatīt 3. attēlu).

3. attēls. 2021.–2023. gadā vidējais iepirkumu skaits uz vienu speciālistu un patērētais vidējais darba dienu skaits vienam iepirkumam

Aģentūras iepirkumu speciālisti nodrošina vairāk nekā trešo daļu no visiem nozares iepirkumiem. Aģentūrā vidējais iepirkumu skaits uz vienu speciālistu ir deviņi iepirkumi, bet VUGD – tikai trīs iepirkumi gada laikā. Tas nozīmē, ka Aģentūras iepirkumu speciālistu produktivitāte ir gandrīz trīs reizes augstāka.

Turklāt absolūti lielākajai daļai jeb 71 % no Aģentūras izsludinātajiem iepirkumiem piemērota kāda no iepirkuma procedūrām, kas ir sarežģītākas un kam parasti ir nepieciešams lielāks resursu ieguldījums nekā, piemēram, “mazajam” iepirkumam. Puse Aģentūras iepirkumu ir centralizētie iepirkumi, kam, Valsts kontroles vērtējumā, jāpatērē vairāk laika; sevišķi, ja iepirkums tiek veikts vairāku iestāžu vajadzībām un iepirkuma priekšmets ir dalīts vairākās daļās. Pārējās iekšlietu nozares iestādēs, izņemot Informācijas centru, tikai pusei iepirkumu piemērota kāda no PIL iepirkuma procedūrām, bet pārējie bijuši “mazie” iepirkumi.

Vienlaikus jāatzīmē, ka Aģentūrai nozarē iepirkumu jomā ir noteikti vēl arī citi uzdevumi. Saskaņā ar Iekšlietu ministrijas iepirkumu veikšanas noteikumiem⁷ Aģentūra sniedz iestādēm arī metodisko palīdzību iepirkumu norisē, izvērtē iestāžu iesniegtos priekšlikumus centralizēto iepirkumu plānam, sagatavo centralizēto iepirkumu plānu, kā arī saskaņo iestāžu sagatavotos decentralizētos iepirkumu plānus.

Ne tikai paveiktais darba apjoms, bet arī apjoms, kas pamatoti netiek izpildīts vai netiek izpildīts laikā, var raksturot darbinieku noslodzi. Kā jau iepriekš norādīts, no 2024. gada ir veiktas izmaiņas noteikumos par publisko iepirkumu veikšanu iekšlietu nozarē, paredzot iepirkumu plānu projektus sagatavot un iesniegt saskaņošanai ātrāk, kā arī sagatavot vidēja termiņa plānus. Revīzijā ir konstatēts, ka Valsts robežsardze, PMLP un VUGD iepirkumu plānus 2024. gadam apstiprināja laicīgi, t. i., 2023. gada decembrī, tādējādi 2024. gadā ieplānoto iepirkumu īstenošanai atvēlot pilnus 12 mēnešus. Savukārt iestādes, kuru darbinieku noslodze ir būtiski lielāka, iepirkumu plānus apstiprinājušas novēloti. Valsts policija iepirkumu plānu apstiprināja janvāra otrajā pusē, bet Aģentūras decentralizētais iepirkumu plāns

un centralizēto iepirkumu plāns tika apstiprināts februāra otrajā pusē, savukārt Informācijas centra decentralizētais iepirkumu plāns – marta vidū.

Valsts kontrole kritiski vērtē iecerī iekšlietu nozarē veidot papildu amata vietas iepirkumu funkcijas izpildei. Ir jāveic iepirkumu funkcijas īstenošanā iesaistītā personāla resursu pamatots sadalījums starp iestādēm, lai tas atbilstu faktiskajam darba apjomam un sarežģītībai. Nākotnē attīstot iepirkumu centralizāciju Aģentūrā un Informācijas centrā, pārējās iestādēs nepieciešamo iepirkumu speciālistu skaits vēl mazinātos.

Ja pieņem, ka visi nozares iepirkumu speciālisti produktivitātes ziņā sasniedz šī brīža nozares vidējo rādītāju – 48 darba dienas uz vienu iepirkumu –, šobrīd nozarē esošo 77 iepirkumu funkcijas izpildē iesaistīto amata vietu skaitu varētu samazināt līdz 64 amata vietām.⁸

Iepirkumu speciālistu mēnešalgas nesasniedz skalas viduspunktu

Konkurētspējīga, amatam izvirzītajām prasībām un noteiktajai atbildībai atbilstoša atlīdzība ir instruments, kā piesaistīt un noturēt labākos speciālistus.

Atbilstoši Atlīdzības likuma grozījumiem⁹, kas stājās spēkā 2022. gada 1. jūlijā, ir mainīta mēnešalgu skala, lai valsts pārvaldē nodarbinātā atlīdzība tuvotos privātā sektora atbilstošo amatu atlīdzībai. Jaunās mēnešalgu skalas viduspunkts ir vēlamais līmenis, kas atbilst 80 % no līdzīga speciālista mēneša darba algas privātajā sektorā.

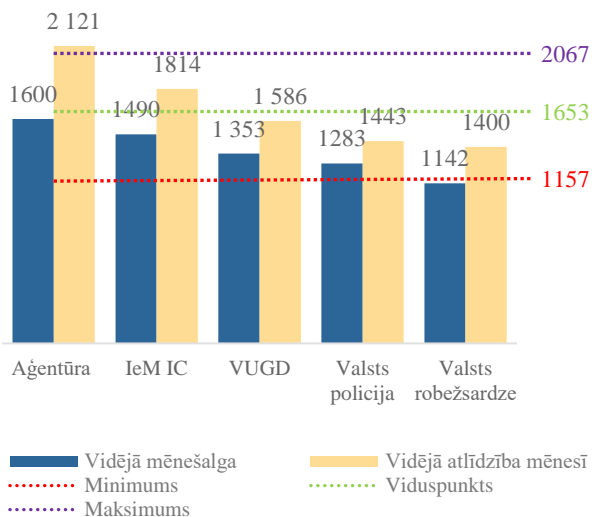
Iekšlietu nozarē publisko iepirkumu funkcijas īstenošanā iesaistīto iepirkumu speciālistu amati galvenokārt klasificēti 2. saimē “Apgāde (iepirkumi)”, piemērojot augstākos četrus amata līmeņus un attiecīgi arī nosakot mēnešalgu grupas. Vienlaikus no iestāžu revīzijā iesniegtās informācijas izriet, ka Aģentūrā un VUGD iepirkumu struktūrvienību juristu amati klasificēti arī 24. saimē “Juridiskā analīze un pakalpojumi”, bet Valsts robežsardzē un VUGD iepirkumu funkcijas īstenošanā iesaistītas arī amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm, kuru amati klasificēti un mēnešalgas noteiktas atbilstoši speciālajam regulējumam¹⁰.

Revīzijā ir salīdzinātas iekšlietu nozares iestāžu iepirkumu funkcijas izpildē iesaistīto iepirkumu speciālistu un juristu, kuru amati klasificēti saskaņā ar valsts un pašvaldību institūciju katalogu¹¹, mēnešalgas 2023. gada 31. decembrī un vidējā atlīdzība 2023. gadā.

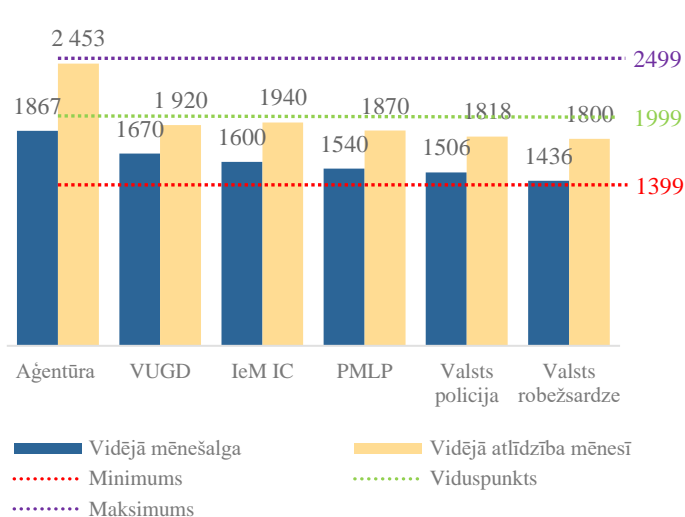
9. mēnešalgu grupa un 10. mēnešalgu grupa ir noteikta lielākajai daļai iepirkumu veicēju – iepirkumu speciālistiem, vecākajiem iepirkumu speciālistiem, ekspertiem, vadošajiem iepirkumu speciālistiem, juriskonsultiem u. c. Savukārt 11. mēnešalgu grupa un 12. mēnešalgu grupa noteikta nodaļu vadītāju vietniekiem un nodaļu vadītājiem.

Veiktā datu analīze liecina, ka nevienā no iekšlietu nozares iestādēm iepirkumu funkcijas izpildē iesaistītā personāla vidējā mēnešalga 2023. gada 31. decembrī nesasniedz Atlīdzības likumā¹² noteikto mēnešalgas grupas viduspunktu. Pārsvārā mēnešalgas apmērs noteikts tuvāk minimālajai mēnešalgas robežai.

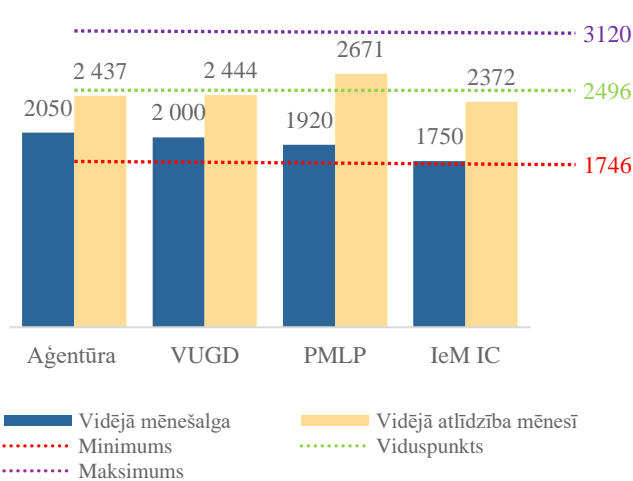
Joprojām būtisku daļu jeb vidēji ap 20 % no kopējās atlīdzības veido dažāda veida piemaksas, prēmijas, naudas balvas, pabalsti un kompensācijas. Tikai izmantojot šos instrumentus, nodarbināto kopējā atlīdzība tuvinās mēnešalgas viduspunktam vai Aģentūras gadījumā maksimālajai mēnešalgas robežai (skatīt, 4., 5., 6. un 7. attēlu).

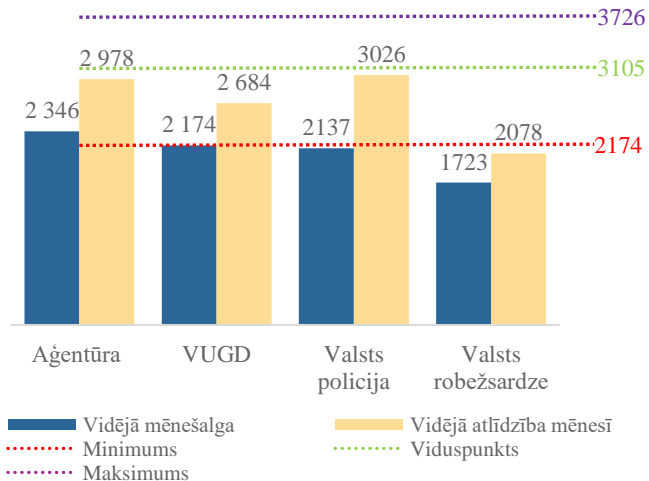
4. attēls. 9. mēnešalgu grupas iepirkumu funkcijas izpildē iesaistītā personāla vidējā mēnešalga 31.12.2023. un vidējā atlīdzība 2023. gadā

5. attēls. 10. mēnešalgu grupas iepirkumu funkcijas izpildē iesaistītā personāla vidējā mēnešalga 31.12.2023. un vidējā atlīdzība 2023. gadā

6. attēls. 11. mēnešalgu grupas iepirkumu funkcijas izpildē iesaistītā personāla vidējā mēnešalga 31.12.2023. un vidējā atlīdzība 2023. gadā

7. attēls. 12. mēnešalgu grupas iepirkumu funkcijas izpildē iesaistītā personāla vidējā mēnešalga 31.12.2023. un vidējā atlīdzība 2023. gadā

Augstākās mēnešalgas noteiktas Aģentūras iepirkumu funkcijas izpildē iesaistītajiem speciālistiem, un tās ir vidēji par 20 % augstākas nekā citu iestāžu speciālistiem. Valsts kontroles vērtējumā, tam ir pamatojums, ņemot vērā Aģentūras kā centralizētās iepirkumu institūcijas lomu un attiecīgi arī darba apjomu, kas ir lielāks un sarežģītāks. Zemākās noteiktās vidējās mēnešalgas iepirkumu funkcijas izpildē iesaistītajiem

speciālistiem ir Valsts robežsardzē un Valsts policijā – vidēji 10 līdz 24 % zemākas salīdzinājumā ar citām iekšlietu nozares iestādēm. Valsts robežsardzē un Valsts policijā konstatēti gadījumi, kad iepirkumu speciālistiem noteiktā mēnešalga nesasniedz pat mēnešalgu grupai noteikto minimālo mēnešalgas apmēru.

Iekšlietu nozarē 2023. gada laikā iepirkuma funkcijas izpildē iesaistītajiem speciālistiem visās iestādēs mēnešalgas vidēji pieauga par 10 %. Pieaugums turpinās arī 2024. gadā, un līdz 2024. gada 1. jūlijam iepirkumu funkcijas izpildē iesaistītajam personālam mēnešalgas pieaugušas Valsts policijā vidēji par 10 %, Valsts robežsardzē vidēji par 6 %, bet VUGD – par 2 %. Vienlaikus jāņem vērā, ka saskaņā ar Atlīdzības likuma regulējumu 2024. gadā palielināta arī bāzes mēnešalga par 6 % un līdz ar to arī mēnešalgas skalas intervāli – minimums, viduspunkts un maksimums. Tas nozīmē, ka, visticamāk, arī 2024. gadā iepirkumu funkcijas izpildē iesaistītā personāla vidējā mēnešalga joprojām būs tuvu minimālās mēnešalgas robežai.

Zemas mēnešalgas ir viens no iemesliem, kas apgrūtina iespēju piesaistīt un noturēt kvalificētu personālu, kā arī nemotivē attīstīt zināšanas un prasmes un paaugstināt produktivitāti. Turklāt neizslēdz arī korupcijas risku un tā pieaugumu.

Turklāt, vērtējot piecu nozaru – aizsardzības, iekšlietu, tieslietu, finanšu un veselības –, kurās ir lielākais iepirkumu speciālistu skaits un iepirkumu speciālistiem noteiktās mēnešalgas, konstatēts, ka zemākās mēnešalgas noteiktas iekšlietu nozarē, bet augstākās Finanšu ministrijas un to padotības iestāžu iepirkumu speciālistiem. (Detalizētu izvērtējumu skatīt revīzijas ziņojumā “Problēmas un iespējas publisko iepirkumu attīstībai”)

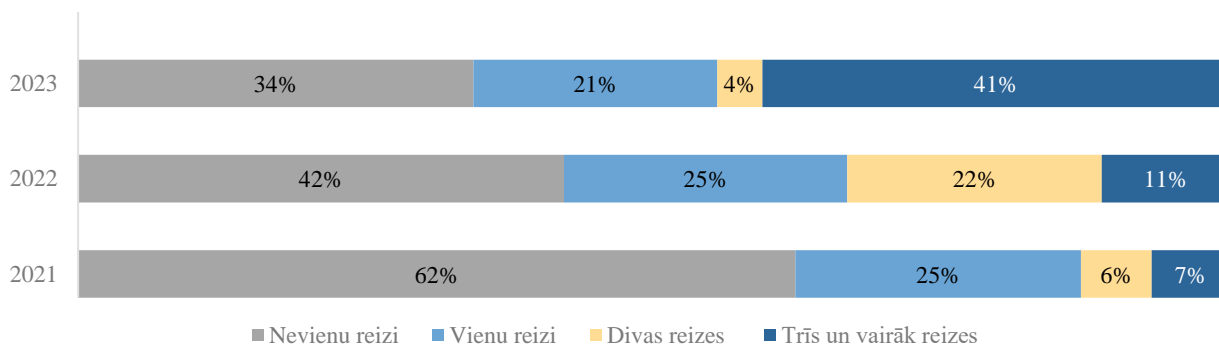
Lai arī atbilstoši Atlīdzības likuma pārejas noteikumu 52. punktam minimālais mēnešalgas apmērs jānodrošina līdz 2027. gada 1. janvārim, kad mēnešalgai būs jālīdzinās privātā sektora nodarbināto mēneša darba algai, nenodrošinot pakāpenisku un regulāru atlīdzības pieaugumu, 2027. gadā to panākt bez būtiski palielināta papildu finansējuma būs apgrūtināti vai pat neiespējami. Tāpēc, Valsts kontroles ieskatā, finansējums atlīdzības pieaugumam jārod, galvenokārt, ceļot nodarbināto produktivitāti un mazinot iepirkumu funkcijas īstenošanā noteiktās amata vietas, iegūto finansējumu izmantojot nodarbināto mēnešalgu paaugstināšanai.

Nenotiek regulāra zināšanu pilnveide

Publisko iepirkumu funkcijas kvalitatīvu un veiksmīgu īstenošanu būtiski ietekmē ne tikai nodarbināto kompetence, bet arī tas, kādā mērā kompetence tiek uzturēta un pilnveidota.

Revīzijā apkopotā informācija liecina, ka iekšlietu nozares iepirkumu speciālistu profesionālās kompetences paaugstināšanu un zināšanu pilnveidi pēdējo trīs gadu laikā nevar raksturot kā regulāru. Vienlaikus jāatzīmē, ka 2023. gadā situācija ir būtiski uzlabojusies (skatīt 8. attēlu).

2021. gadā lielākā daļa jeb 62 % iepirkumu speciālistu neapmeklēja nevienas ar iepirkumu jomu saistītas mācības, bet 2022. un 2023. gadā jau lielākā daļa bija apmeklējusi vismaz vienas mācības (detalizētu informāciju par katru izlasē iekļauto iestādi skatīt 1. pielikumā).

8. attēls. No 2021. līdz 2023. gadam iekšlietu nozares iepirkumu funkcijas izpildē iesaistītā personāla apmeklēto mācību skaits publisko iepirkumu jautājumos, %.

2023. gadā būtiski uzlabojumi mācību nodrošinājumā panākti, jo IUB sadarbībā ar Valsts administrācijas skolu sāka piedāvāt bezmaksas mācību programmu iepirkumu speciālistiem gan pamatlīmenim, kas ietver 14 mācību moduļus iepirkuma procesa nodrošināšanas kompetenču attīstībai, gan padziļinātam līmenim aktualitāšu, problēmjautājumu risināšanas un praktisku iemaņu apgūšanai.¹³

Iekšlietu nozares iestāžu iepirkumu funkcijas īstenošanā iesaistītais personāls, izņemot VUGD un Valsts robežsardzi, 2023. gadā aktīvi izmantojis un 2024. gadā turpina izmantot iespēju apmeklēt Valsts administrācijas skolas mācību programmās iekļautos kursus iepirkumu kompetences paaugstināšanai. Gandrīz visi, kas mācības apmeklējuši, nokārtojuši eksāmenu un ieguvuši sertifikātus kā pamatlīmeņa zināšanu apliecinājumu.

Jāatzīmē, ka visaktīvāk Valsts administrācijas skolas mācības 2023. gadā izmantoja Informācijas centra, PMLP un Valsts policijas speciālisti. Informācijas centrā un PMLP kādu no piedāvātajiem mācību moduļiem apmeklēja visi iepirkumu speciālisti, bet Valsts policijā – divas trešdaļas. Savukārt Aģentūrā tikai viena trešā daļa no iepirkumu speciālistiem apguva kādu no moduļiem, kas, iespējams, saistīts ar laika trūkumu būtiski augstākas noslodzes dēļ.

Vienlaikus sertifikātu par padziļinātu zināšanu apguvi atbilstoši iekšlietu nozares iestāžu sniegtajai informācijai līdz 2024. gada 1. jūlijam ir ieguvuši tikai divi Informācijas centra iepirkumu speciālisti. Valsts kontroles vērtējumā, padziļinātā līmeņa zināšanu apliecinājumam būtu jābūt visiem lielo iepirkumu virs ES noteiktajām līgumcenu robežvērtībām un centralizēto iepirkumu veicējiem, kam īpaši paredzētas šīs mācības.

Katram iepirkumu jomas speciālistam būtu regulāri jeb vismaz divas reizes gadā jāpildina zināšanas, apmeklējot vajadzībām atbilstošas mācības. Lai arī 2023. gadā mācības kļuva pieejamākas, divas un vairāk mācības iepirkumu jomā 2023. gadā nav apmeklējusi pat puse no iekšlietu nozares iepirkumu funkcijas īstenošanā iesaistītajiem speciālistiem. Vienlaikus Konsultatīvās iepirkumu padomes sēdēs regulāri kā viens no iepirkumu neveiksmju iemesliem ir norādīts arī zināšanu trūkums. Diemžēl tālāka rīcība nav sekojusi, piemēram, rosinot pārskatīt Iekšlietu nozares stratēģijā 2023.–2027. gadam un Aģentūras darbības stratēģijā 2023.–2027. gadam katram darbiniekam paredzēto mācību skaitu gadā un nodrošinot regulāru zināšanu pilnveidi.

Revīzijā veikta aptauja, kurā piedalījās 37 respondenti no izlasē iekļautajām sešām iekšlietu nozares iestādēm. Aptaujas dati liecina, ka piecu un vairāk gadu pieredze publisko iepirkumu jomā ir 68 %

iekšlietu nozares iestāžu iepirkumu speciālistu. Tas nozīmē, ka pārsvarā jomā strādā pieredzējis personāls (aptaujas rezultāti 2. pielikumā).

Aptaujas rezultāti arī liecina, ka savas zināšanas un prasmes pozitīvi vērtē 62 % iepirkumu speciālistu, bet savu darba kapacitāti jeb spēju paveikt visu plānotajos termiņos un labā kvalitātē – 51 % iepirkumu speciālistu. Savukārt kritiski savas zināšanas un prasmes vērtē 38 %, bet savu darba kapacitāti – 49 % aptaujāto iepirkumu speciālistu. Tas nozīmē, ka gandrīz puse aptaujāto iepirkumu speciālistu atzīst, ka nespēj laikus un labā kvalitātē paveikt savu darbu. No aptaujā piedāvātajiem atbilžu variantiem kā galvenos darba izpildi kavējošos iemeslus respondenti atzīmējuši lielo darba apjomu, nepieciešamību veikt iepriekš neplānotus darbus, citu institūciju kavēšanos sniegt nepieciešamo informāciju, trūkumus starpinstitucionālajā sadarbībā.

Ņemot vērā iepirkumu speciālistu būtisko lomu iestādes spējā pildīt tai noteiktās funkcijas, Valsts kontroles vērtējumā, ir jāveic mērķtiecīgi pasākumi darbinieku profesionālo spēju stiprināšanai un kompetences paaugstināšanai.

Ieteikumi

Lai nodrošinātu racionālu pieejamo cilvēkresursu izmantošanu, veikt iepirkumu funkcijas īstenošanā iesaistītā personāla iekšlietu nozarē pamatotu sadalījumu starp iestādēm, kas atbilstu darba apjomam un sarežģītībai, faktiskajām vajadzībām un aktuālajai situācijai, tajā skaitā, ņemot vērā paredzēto iepirkumu centralizācijas attīstību nozarē.

Lai stiprinātu iepirkumu funkcijas īstenošanā iesaistītā personāla kapacitāti, veikt mērķtiecīgus pasākumus darbinieku profesionālās kompetences paaugstināšanai, nodrošinot iespēju regulāri pilnveidot zināšanas, apmeklējot vajadzībām atbilstošas mācības.

3. Nepārdomāts iepirkumu plānošanas process

Trūkumi iepirkumu plānošanā rada ne tikai iepirkumu speciālistu nevienmērīgu noslodzi, bet arī neekonomisku resursu patēriņu.

Par nepārdomātu iepirkumu plānošanu liecina, piemēram, tas, ka iekšlietu iestāžu iepirkumu plānos paredzētie iepirkumu īstenošanas termiņi nav objektīvi izpildāmi. Iepirkumi nav vienmērīgi plānoti visa gada griezumā, tādējādi vairojot kļūdu risku un kavējot iepirkumu raitu norisi. Nav izmantotas visas iespējas apvienot vairāku iestāžu iepirkumus un plānot regulāra rakstura iepirkumu līgumiem garākus darbības termiņus.

Iepirkumu komisijas darba organizācijā ir trūkumi, kas izpaužas kā nepamatoti pārtraukumi komisijas darbībā, kā arī kvoruma trūkuma dēļ tiek kavēta lēmumu pieņemšana.

Iepirkuma norises laika plānošana

Ja iepirkuma veikšanai netiek plānots atbilstošs laiks, pieaug risks, ka iepirkuma dokumentācija steigas dēļ tiks sagatavota nekvalitatīvi, jo trūks laika pilnvērtīgai tirgus izpētei, apspriedei ar piegādātājiem, konsultācijām un citām sagatavošanās darbībām. Steigas dēļ pieaug arī kļūdu risks piedāvājumu vērtēšanā, kas, savukārt, palielina sūdzību iesniegšanas risku IUB. Turklāt, ja iestādes vajadzības netiks laikus apmierinātas, rodas iepirkumu nepamatotas sadalīšanas risks un tas prasa papildu administratīvos resursus, lai steidzami veiktu iegādi ārpus iepirkuma.

Īsākais termiņš, ko iestāde varētu plānot vietējā mēroga atklāta konkursa īstenošanai, ir aptuveni trīs mēneši. Tomēr tas praktiski paveicams tikai tad, ja iepirkuma dokumentācijā nebūs nepieciešams izdarīt grozījumus, piedāvājumu izvērtēšana noritēs ātri, nebūs nepieciešama pierādījumu iesniegšana saistībā ar PIL noteikto izslēgšanas iemeslu pārbaudi un netiks iesniegta sūdzība IUB. Savukārt ES līmenī izsludināma atklāta konkursa optimālais norises laiks no iepirkuma dokumentācijas sagatavošanas līdz iepirkuma līguma noslēgšanai ir aptuveni pieci līdz seši mēneši, bet minimālais laiks (ja iepirkums netiek apstrīdēts IUB) četri mēneši.¹⁴

Saskaņā ar iestāžu sākotnējiem iepirkumu plāniem 2022. gadā 22 % atklātu konkursu plānotais norises termiņš bija noteikts salīdzinoši īss – divi vai trīs mēneši. 2023. gadā situācija vēl pasliktinājās – salīdzinoši īss iepirkuma norises termiņš bija noteikts jau 40 % atklātu konkursu.

“Mazo” iepirkumu norisei optimāli būtu plānot aptuveni 1,5 mēnešus, bet minimālā gadījumā – mēnesi.¹⁵ Attiecībā uz “mazajiem” iepirkumiem konstatēta būtiski labāka situācija un tikai vienā gadījumā iepirkuma veikšanai paredzētais ilgums bijis īsāks par mēnesi.

Konstatēts, ka iepirkumu plānu izpildes laikā situācija mēdz pasliktināties un ar grozījumiem iepirkuma norises laiks nereti tiek vēl saīsināts, jo iepirkuma kavēšana ietekmē citu iepirkumu sākšanu un iepirkumu speciālistu noslodzi konkrētā laika posmā. Piemēram, 2022. gadā ar grozījumiem Iekšlietu ministrijas centralizēto iepirkumu plānā 19 atklātiem konkursiem tika saīsināts noteiktais īstenošanas termiņš.

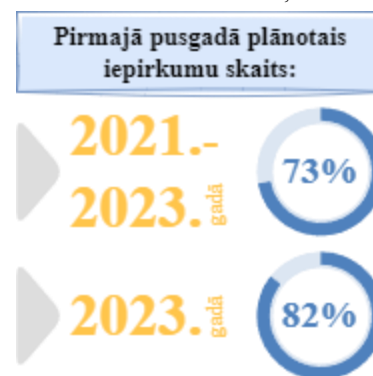
Racionālu resursu izlietojumu kavē arī tas, ka, gatavojot iestāžu iepirkumu plānus, tajā skaitā centralizēto iepirkumu plānu, netiek ņemti vērā konkrētajā laika posmā pieejamie cilvēkresursi. Iepirkumi nav vienmērīgi plānoti gada griezumā, un lielāko daļu paredzēts izsludināt pirmajā pusgadā. Analizējot trīs gadu iepirkumu plānus, konstatēts, ka vidēji 73 % no iepirkumiem plānots sākt pirmajā pusgadā. 2023. gadā tādi bijuši pat 82 % iepirkumu.

Turklāt gadījumos, kad kavējas iepirkumu plānu apstiprināšana, iepirkumus sāk izsludināt tikai janvāra beigās vai februāra sākumā, kas vēl vairāk sakoncentrē īsā laika posmā nepieciešamos iepirkumu speciālistu resursus. Šāds plānošanas modelis rada zināmu drošību, ka neveiksmes gadījumā iepirkumu varēs paspēt izsludināt atkārtoti un plānotās iegādes konkrētajā gadā tiks nodrošinātas. Tomēr šāds “sablīvējums” un iepirkumu speciālistu nevienmērīgā noslodze vairo kļūdu risku un kavē iepirkumu raitu norisi.

Revīzijā konstatēts, ka 2022. un 2023. gadā centralizēto iepirkumu izsludināšanas termiņi, salīdzinot ar sākotnēji plānotajiem, kavējas no viena mēneša līdz vairākiem mēnešiem (atsevišķos gadījumos līdz pat gadam), vairāku iepirkumu īstenošana tiek pārcelta uz nākamo gadu, tādējādi tiek kavēti arī plānotie līgumu slēgšanas termiņi. Šāda situācija rada risku laikus neapgūt iepirkuma īstenošanai piešķirto finansējumu, uz ko Iekšlietu ministrija saistībā ar laikus neizsludinātiem iepirkumiem vairākkārt ir vērsusi uzmanību arī Iekšlietu ministrijas Konsultatīvās iepirkumu padomes sēdēs. Minētais ietekmē iespēju laicīgi nodrošināt iekšlietu nozares iestāžu vajadzībām atbilstošas iegādes un var negatīvi ietekmēt to funkciju izpildi.

Arī pārtraukumi iepirkuma komisijas darbā paildzina iepirkumu norisi un neļauj iekļauties sākotnēji noteiktajos termiņos. Revīzijā detalizēti vērtēto iepirkumu norises analīze liecina, ka astoņos iepirkumos konstatēti vai nu ilgāki pārtraukumi to norisē, vai arī nepamatoti pārtraukumi, kurus, visticamāk, bija iespējams laikus paredzēt un novērst. Piemēram, centralizētajā iepirkumā par:

- mobilo videonovērošanas kompleksu iegādi¹⁶ iepirkuma dokumentācijas izstrādes laikā bija gandrīz 1,5 mēnešu pārtraukums starp iepirkuma komisijas sēdēm, jo bija jāgaida, kad iepirkuma komisijai tiks iesniegta tirgus izpētes dokumentācija, lai arī tai bija jābūt iesniegtai, uzsākot iepirkuma dokumentācijas izstrādi;
- formas tērpu priekšmetu un atšķirības zīmju iegādi¹⁷ iepirkuma dokumentācijas izstrādes laikā starp iepirkuma komisijas sēdēm bija trīs mēnešus ilgs pārtraukums, kura laikā faktiski vienīgais uzdevums bija iesaistīto iestāžu juristiem izskatīt vispārīgās vienošanās projektu;
- transportlīdzekļu nomu¹⁸ pēc piedāvājumu atvēršanas sanāksmes iepirkuma komisija nesanāca uz sēdēm trīs nedēļas, savukārt secīgi nākamajā sēdē iepirkuma komisijai nebija kvoruma, lai arī šo situāciju, visticamāk, varēja novērst, ieceļot citus iepirkuma komisijas locekļus;

- elektroenerģijas iegādi¹⁹ piedāvājumu vērtēšanas laikā bija aptuveni sešu nedēļu pārtraukums, kuru laikā tika apzinātas pasūtītāja finanšu iespējas, lai arī to, visticamāk, varēja izdarīt jau pirms iepirkuma uzsākšanas.

Konstatēti arī gadījumi, kad iepirkuma komisijai nav bijis lēmumu pieņemšanai nepieciešamā kvoruma. Iemesli kvoruma trūkumam bijuši dažādi, piemēram, transportlīdzekļu nomas iepirkumā²⁰ kvoruma nav bijis, jo vairāki iepirkuma komisijas locekļi bijuši interešu konflikta situācijā. Šo situāciju bija iespējams novērst, jau laikus pirms sēdes ieceļot citu iepirkuma komisijas locekli.

Dažkārt²¹ iepirkuma komisijām nav bijis kvoruma vai arī sēdes ilgāku laiku nav sasauktas iepirkuma komisijas locekļu prombūtnes dēļ. Ilgākas pauzes iepirkumu norisēs konstatētas vasaras periodā, kad iepirkuma komisijas locekļi devušies atvaļinājumos. Informācija par atvaļinājumu vai citu prombūtni parasti ir zināma pirms komisijas sēdes sanāksšanas, tādēļ ir iespējams laikus atrisināt kvoruma trūkumu un iecelt jaunus iepirkuma komisijas locekļus uz attiecīgo iepirkuma komisijas locekļu prombūtnes laiku.

Optimāla līguma darbības termiņa un līgumcenas noteikšana

Paredzamā līgumcena un iepirkuma līguma darbības termiņš ietekmē to, cik bieži būs jāriko iepirkumi regulāra rakstura preču un pakalpojumu iegādei.

Saskaņā ar PIL (izņemot likumā noteiktos gadījumus) iepirkuma līguma maksimālais darbības termiņš ir pieci gadi, savukārt vispārīgās vienošanās gadījumā – četri gadi.²² Ja iepirkumā nosaka ilgāku līguma darbības termiņu, var mazināties iespēja elastīgi reaģēt uz izmaiņām tirgū, tomēr tas potenciāli var tikt risināts, paredzot detalizētus noteikumus līguma izmaiņām.

No 2021. līdz 2023. gadam 57 % līgumu iekšlietu nozares iestādes slēgušas uz laiku līdz diviem gadiem, bet tikai 4 % uz pieciem gadiem (skatīt 3. tabulu).

3. tabula. Iepirkuma līgumu darbības termiņš iekšlietu iestādēs 2021.–2023. gadā kopā

Laika posms	Plānotais līguma darbības laiks				
	1 gads	2 gadi	3 gadi	4 gadi	5 gadi
Kopā 2021.–2023. gadā.	13 %	43 %	24 %	16 %	4 %

Uz viena vai divu gadu termiņu bieži līgumi slēgti par regulāri nepieciešamu labi zināmu preču un pakalpojumu iegādi, piemēram:

- Aģentūras iepirkumi par maināmo paklāju nomu, izņemto transportlīdzekļu vērtēšanu, ventilācijas sistēmu un kondicionieru tehnisko apkopi un remontu, transportlīdzekļu riepu piegādi Iekšlietu ministrijas padotībā esošo iestāžu vajadzībām, dezinfekcijas, dezinfekcijas un deratizācijas nodrošināšanu Aģentūras valdījumā esošajos objektos;
- Valsts policijas iepirkumi par eļļas, smērvielu, transportlīdzekļu uzturēšanas un apkopes materiālu iegādi, poligrāfijas materiālu izgatavošanu un piegādi, barošanas elementu iegādi, veterinārās aprūpes pakalpojumiem, zirgu izvietošanu, apkopšanu un barošanu;
- VUGD iepirkumi par putu koncentrāta iegādi, tipogrāfijas pakalpojumiem, reprezentatīvo materiālu iegādi;

- PMLP iepirkumi par ēdināšanas pakalpojumiem patvēruma meklētājiem, videonovērošanas sistēmu tehnisko apkopi, telpu kopšanas pakalpojumiem.

Valsts kontroles vērtējumā, detalizēti paredzot līguma grozījumu iespējas, iestādes regulāru iegāžu nodrošināšanai būtu jāizvērtē iespēja slēgt iepirkuma līgumu uz ilgāku laiku par vienu vai diviem gadiem, it īpaši jomās, kurās nav vērojama strauja tehnoloģiskā mainība.

Negatīvi vērtējama vēlme mākslīgi iekļauties mazāk regulētas (vienkāršākas) iepirkuma metodes līgumcenas robežvērtībā ar mērķi izvairīties no atbilstošas iepirkuma metodes piemērošanas. Ja paredzamā līgumcena ir tuvu tādai līgumcenas robežvērtībai, kad jau būtu piemērojama cita (sarežģītāka) iepirkuma metode, piemēram, atklāts konkurss, nebūtu pamatoti plānot tādu paredzamo līgumcenu, kas atbilst “mazajam” iepirkumam.²³ Tādejādi iepirkumi jāriko biežāk un jātērē vairāk administratīvo resursu.

Regulāra rakstura iepirkumiem nosakot paredzamo līgumcenu 41 999 *euro* vai tuvu tai pastāv risks, ka patiesā vajadzība līguma izpildes laikā izrādīsies lielāka, kā rezultātā iestāde būs nepamatoti izvairījies no iepirkuma procedūras piemērošanas. Izlasē iekļauto iestāžu iepirkumu plānos 2021.–2023. gadam **konstatēts 51 (16 % no kopējā iepirkumu skaita) gadījums, kad iepirkuma paredzamā līgumcena ir norādīta 41 999 *euro* vai ļoti tuvai tai, no kuras jau piemērojama sarežģītāka iepirkuma metode.**

Ik gadu vai katru otro gadu veicot “mazo” iepirkumu par šādām precēm vai pakalpojumiem, personāla patērētie resursi un ar tiem saistītās administratīvās izmaksas ir mazākas, nekā veicot iepirkuma procedūru (piemēram, atklātu konkursu). Tomēr, vērtējot ilgākā laika periodā, resursu ieguldījums būtu vēl mazāks, ja attiecīgās preces vai pakalpojumi tiktu iegādāti iepirkuma procedūras ietvaros reizi trīs gados vai pat retāk.

Turklāt konstatēti arī kopā septiņi gadījumi VUGD 2021. gada un Aģentūras 2023. gada iepirkumu plānā, kad iepirkuma paredzamā līgumcena ir norādīta tikai par 1 *euro* zemāka nekā līgumcenas robežvērtība, kad iepirkums ir izsludināms ES līmenī. Ja noslēgtā līguma summa ir bijusi tuvu ES līmeņa iepirkuma robežvērtībai, pastāv risks, ka, grozot līgumu tā izpildes laikā, var tikt sasniegta tā līgumcenas robežvērtība, kad iepirkums izsludināms ES līmenī. Šādus grozījumus līgumā var veikt tikai tad, ja līgums noslēgts, ievērojot noteikumus attiecībā uz līgumcenas noteikšanu un nav konstatējams nodoms izvairīties no atbilstošas iepirkuma norises piemērošanas.²⁴

Iepirkumu apvienošana iekšlietu nozarē

Ne tikai vienas iestādes līmenī ir iespējams domāt par to, kā taupīgi izmantot pieejamos cilvēkresursus. To ir iespējams sekmēt, apvienojot vairāku iekšlietu nozares iestāžu preču un pakalpojumu iegādes un veicot kopīgus vai centralizētus iepirkumus.

Iekšlietu nozares iestāžu iepirkumu apvienošanu vērtē gan Aģentūra, gan Iekšlietu ministrijas Konsultatīvā iepirkumu padome. Lai arī centralizēto iepirkumu īpatsvars iekšlietu nozarē 2023. gadā veidoja 19,2 %, kas ir divas reizes augstāks rādītājs nekā Latvijā, Valsts kontroles vērtējumā, nozares ietvaros tikai daļēji ir nodrošināta iepirkumu ar līdzīgu iepirkuma priekšmetu apvienošana.

Iekšlietu iestāžu trīs gadu iepirkumu plānu un IUB Publikāciju vadības sistēmā²⁵ publicētās informācijas analīze rāda, ka trīs gadu periodā iestādes rīkojušas, piemēram, 12 dronu iepirkumus, deviņus tipogrāfijas pakalpojumu iepirkumus, sešus transportlīdzekļu mazgāšanas iepirkumus, piecus veterināro pakalpojumu iepirkumus, kā arī piecus veļas mazgāšanas un ķīmiskās tīrīšanas iepirkumus (skatīt 4. tabulu).

4. tabula. Regulāra rakstura iepirkumi iekšlietu iestādēs 2021.–2023. gadā, kas pastāvīgi atkārtojas

Iepirkuma priekšmets	Izsludināto iepirkumu skaits	Iestādes, kuras izsludinājušas iepirkumus
Bezpilota gaisa kuģi (droni)	12	Valsts policija, VUGD, Valsts robežsardze
Tipogrāfijas pakalpojumi	9	Valsts policija, VUGD, Valsts robežsardze
Videonovērošanas sistēmu ierīkošana, modernizācija, uzturēšana/tehniskā apkope	7	PMLP, Informācijas centrs, Valsts robežsardze
Transportlīdzekļu virsbūves mazgāšana un salonu ķīmiskā tīrīšana	6	Valsts policija, Aģentūra
Ēdināšanas pakalpojumi	5	PMLP, Valsts robežsardze, Valsts policija
Sporta trenāžieri un aprīkojums	5	VUGD, Valsts policija
Veterinārie pakalpojumi	5	Valsts policija, Valsts robežsardze
Veļas mazgāšana un ķīmiskā tīrīšana	5	Aģentūra, PMLP, Valsts policija
Žalūziju piegāde un uzstādīšana	5	PMLP, Valsts policija, Aģentūra
Mērierīču verificēšana, kalibrēšana, tehniskā apkope un remonts	4	VUGD, Valsts policija
Psihologu pakalpojumi	4	Valsts policija, PMLP
Krūšu nozīmju, nopelnu zīmju un citu apbalvojumu izgatavošana	3	Valsts policija, Valsts robežsardze

Apstāklis, ka iestādēm var atšķirties līgumu izpildes periods, nevarētu kavēt šādu iepirkumu apvienošanu. Līdzīgu iepirkumu apvienošana vienā iepirkumā (piemēram, sadalot to daļās), ņemot vērā lielāku kopējo pakalpojuma apjomu, veicinātu izdevīgākus līguma noteikumus un cenu, tā samazinot arī kopējās iestāžu izmaksas.

Ieteikums

Lai sekmētu efektīvāku un ekonomiskāku administratīvo resursu izmantošanu publisko iepirkumu funkcijas nodrošināšanā, Iekšlietu ministrijai veikt pasākumus, kas veicinātu iepirkumu centralizēšanu, apvienošanu un optimālu iepirkuma līguma termiņu noteikšanu, it īpaši gadījumos, ja plānots iegādāties labi zināmas un regulāri nepieciešamas preces un pakalpojumus.

4. Tiesību aktos sniegto iespēju neizmantošana iepirkumu veiksmīgai norisei

Neveiksmes iepirkumos saistītas gan ar konkurenci veicinošo pasākumu trūkumu, gan to, ka iepirkuma komisijai nav izdevies sagatavot pietiekami kvalitatīvu iepirkuma dokumentāciju. Tas ir paildzinājis procedūras, veicinājis neskaidrības un iebildumus no iespējamo piegādātāju puses vai, iespējams, vispār atturējis piegādātājus no dalības iepirkumos.

Lai izvērtētu iemeslus, kādēļ iepirkumu procedūras ir beigušās neveiksmīgi, revīzijā tika veikta iekšlietu nozares izsludināto iepirkumu datu analīze, kā arī detalizēti vērtēti 31 iepirkums. Izlasē iekļauti gan veiksmīgi iepirkumi, gan arī iepirkumi, kas nav bijuši sekmīgi vai kuri bijuši daļēji sekmīgi, lai būtu iespējams identificēt apstākļus, kas praksē ir kavējuši iepirkuma norisi (detalizēti par izlasi skatīt revīzijas apjoma aprakstā).

Nepietiekama vērība pievērsta konkurences veicināšanai

Tirgus informēšana par plānotajiem iepirkumiem

Viens no veidiem, kā ieinteresētajiem piegādātājiem laikus pirms iepirkuma izsludināšanas darīt zināmus pasūtītāja plānotos iepirkumus, ir PIL paredzētā²⁶ prasība mēneša laikā no gadskārtējā budžeta apstiprināšanas dienas **EIS publicēt nākamajā gada iepirkumu plānus**.

Revīzijā konstatēts, ka 2023. gadā Aģentūra, Informācijas centrs un Valsts robežsardze vēl vairāk nekā trīs mēnešus pēc likuma par valsts budžetu 2023. gadam pieņemšanas nebija EIS publicējuši plānotos iepirkumus²⁷. Arī 2024. gadā divus mēnešus pēc likuma par valsts budžetu 2024. gadam pieņemšanas Aģentūra plānotos iepirkumus vēl nebija publicējusi, savukārt Informācijas centrs bija publicējis informāciju tikai par vienu iepirkumu.

Turklāt EIS publicētā informācija par plānotajiem iepirkumiem ne vienmēr ir pilnīga un atbilst iestādes iepirkumu plānam, īpaši tas attiecas par Aģentūras plānotajiem iepirkumiem. 2022. gadā EIS bija norādīta informācija tikai par 69 no 98 Aģentūras iepirkumu plānā paredzētajiem iepirkumiem. Savukārt 2023. gadā EIS norādīti bija 45 no Aģentūras plānotā 91 iepirkuma.

Līdz ar to potenciālie piegādātāji ne vienmēr laikus ieguva informāciju par iekšlietu nozarē plānotajām iegādēm, kas varēja negatīvi ietekmēt piegādātāju iespējas pilnvērtīgi sagatavoties tiem interesējošiem iepirkumiem un kavēja iestāžu iespējas saņemt labāko piedāvājumu.

**Piegādātāji nesaņem
savlaicīgu un pietiekamu
informāciju.**

Tāpat lielāku uzmanību pievērst plānotajam iepirkumam palīdz **iepriekšējā informatīvā paziņojuma par iepirkumu publicēšana**. Ar šādu paziņojumu vēl pirms gaidāmā iepirkuma izsludināšanas iespējams informēt tirgu par plānoto iepirkumu, norādot svarīgāko informāciju par to, lai piegādātāji varētu laikus apsvērt savas iespējas dalībai iepirkumā un nepieciešamības gadījumā sākt tai gatavoties. Kopš 2023. gada 1. janvāra PIL paredz pasūtītāja pienākumu publicēt iepriekšējo informatīvo paziņojumu

iepirkumiem, kuri ir jāpublicē ES līmenī.²⁸ Iepriekš šiem iepirkumiem paziņojuma publicēšana bija pasūtītāja izvēle. Savukārt nacionāla mēroga iepirkumos pasūtītājam joprojām ir izvēles iespēja, vai publicēt paziņojumu, piemēram, gadījumā, ja iepirkumā varētu būt samazināta konkurence vai maza tirgus dalībnieku interese. Par iepirkumiem, par kuriem nav publicēts iepriekšējais informatīvais paziņojums, piegādātāji uzzina vēlāk.

Saskaņā ar IUB Publikāciju vadības sistēmā publiski pieejamo informāciju 2021. gadā neviena iekšlietu nozares iestāde nav izmantojusi iespēju publicēt iepriekšējo informatīvo paziņojumu, bet 2022. gadā šo iespēju izmantojusi tikai Aģentūra par sešiem iepirkumiem un Valsts policija – par vienu iepirkumu. Tātad iespēja publicēt iepriekšējo informatīvo paziņojumu laikā, kad tas nebija obligāts, ir izmantota reti.²⁹

Pēc jaunā regulējuma spēkā stāšanās 2023. gadā iepriekšējs informatīvs paziņojums par iepirkumiem, kuros tā publiskošana nebija obligāta (nacionālā mēroga iepirkumi), publicēts vien sešos gadījumos – Valsts robežsardzes koledža publicējusi divreiz, savukārt Aģentūra, Informācijas centrs, VUGD un PMLP vienreiz. Tātad joprojām iespēja piesaistīt piegādātāju uzmanību plānotajiem iepirkumiem ir izmantota vien retos gadījumos.

Ņemot vērā nelielo Latvijas tirgu, papildu efektu konkurences veicināšanā varētu sniegt **ārvalstu piegādātāju ieinteresēšana**, kuru dalību iepirkumos kavē valodas barjera. IUB Publikāciju vadības sistēmā un EIS ir integrēts mašintulkošanas rīks, bet tas dod iespēju angļu valodā lasīt tikai pamatinformāciju par iepirkumu. Šobrīd EIS nav ieviesta iespēja arī pievienoto iepirkuma dokumentāciju atainot angļu valodā. Arī iekšlietu nozares iestādes reti izmanto iespēju iepirkuma dokumentāciju sagatavot ne tikai latviešu, bet arī angļu valodā un ļaut piedāvājumus iesniegt angļu valodā.

Dažos gadījumos Valsts policija un Valsts robežsardze iepirkuma dokumentāciju ir sagatavojusi un arī publicējusi angļu valodā. Piemēram, iepirkumā par helikopteru detaļu iegādi un iepirkumā par angļu valodas apmācību aviācijas, meklēšanas un glābšanas operāciju uzdevumu izpildei Valsts robežsardze ir sagatavojusi iepirkuma dokumentāciju arī angļu valodā un paredzējusi iespēju piedāvājumu iesniegt latviešu, angļu vai citā valodā, pievienojot tulkojumu latviešu vai angļu valodā. Šāda pieeja ir vērtējama kā labā prakse, it īpaši iepirkumos, kuros vietējo piegādātāju interese vai iespēja piedalīties iepirkumā ir zema vai šādu piegādātāju nav vispār.

Revīzijā ir identificēti vēl citi iepirkumi, kad dokumentācijas sagatavošana arī angļu valodā būtu veicinājusi lielāku piegādātāju interesi. Piemēram, izlasē iekļautajā iepirkumā par agrinās brīdināšanas sistēmu iegādi³⁰, visticamāk, būtu bijušas lielākas iespējas piesaistīt piegādātājus, ja iepirkuma dokumentācija vai vismaz tās būtiskākie noteikumi būtu sagatavoti arī angļu valodā. Uz to norādīja ieinteresētie piegādātāji, skaidrojot, ka Latvijā nav prasībām atbilstošu piegādātāju, jo Latvijas uzņēmumiem nav ne pieredzes, ne spējas izpildīt šādu līgumu.

Iekšlietu iestādes revīzijā norādīja, ka labprāt izmantotu iespēju sagatavot iepirkuma dokumentāciju un paredzētu iespēju iesniegt arī piedāvājumu angļu valodā, bet to kavē tas, ka trūkst personāla, kam būtu atbilstoša kompetence šādas dokumentācijas sagatavošanā.

Komunikācija ar piegādātājiem pirms iepirkuma izsludināšanas un tā laikā

PIL paredz³¹, ka pirms iepirkuma sākšanas pasūtītājs var rīkot apspriedi ar piegādātājiem, lai sagatavotu iepirkumu un informētu piegādātājus par iepirkuma plānu un prasībām. Šāda apspriede pirms iepirkuma izsludināšanas ir viens no priekšnoteikumiem, lai apzinātu iespējamo piegādātāju loku un noteiktu paredzamo līgumcenu. Vienlaikus tā samazina iespēju iepirkuma dokumentācijā iekļaut nepamatotus ierobežojumus. Papildu ieguvums ir iespēja samazināt jautājumus par iepirkuma dokumentos izvirzītajām prasībām un grozījumiem iepirkuma dokumentos tā norises laikā, tā saīsinot iepirkuma norises ilgumu.³²

Turklāt atbilstoši PIL grozījumiem, kas stājās spēkā 2023. gada 1. janvārī, apspriede ar piegādātājiem dod iespēju nepārtraukt atklātu vai slēgtu konkursu vai konkursa procedūru ar sarunām, ja piedāvājumu ir iesniedzis tikai viens piegādātājs.³³

Revīzijā veiktā datu analīze par visiem izsludinātajiem iepirkumiem liecina, ka pirms iepirkuma izsludināšanas 2021. un 2022. gadā apspriede ar piegādātājiem rīkota vien pirms 15 (2 % no kopējā izsludināto iepirkumu skaita) iepirkumiem – deviņas rīkojusi Aģentūra, piecas Valsts policija un vienu PMLP. Situācija būtiski mainījies 2023. gadā, kad pirms iepirkumu izsludināšanas rīkotas jau 120 (37 % no kopējā izsludināto iepirkumu skaita) apspriedes ar piegādātājiem, tajā skaitā vismaz 80 % pirms atklāta konkursa, slēgta konkursa vai konkursa procedūras ar sarunām izsludināšanas. Visaktīvāk jeb pirms aptuveni puses no izsludinātajiem iepirkumiem apspriedes ar piegādātājiem rīkojusi PMLP un Valsts robežsardze, bet aptuveni pirms trešās daļas no izsludinātajiem iepirkumiem – pārējās nozares iestādes. Visticamāk, 2023. gadā apspriežu skaits būtiski pieaudzis, lai izpildītu PIL iepriekš minēto grozījumu prasības un nodrošinātos pret iepirkumu pārtraukšanu, ja pieteiksies tikai viens piegādātājs.

Arī detalizēti vērtētajos izlases iepirkumos konstatēta līdzīga situācija. No izlasē iekļautā 31 iepirkuma apspriede ar piegādātājiem pirms iepirkuma izsludināšanas veikta sešiem iepirkumiem. Tātad var secināt, ka apspriede ar piegādātājiem iestādēs netiek pietiekami izmantota kā līdzeklis, kas varētu sekmēt pozitīvu rezultātu. Vairumā izlases iepirkumu, kuros iepirkuma norises laikā bija jāveic grozījumi iepirkuma dokumentācijā, tas noticis pēc ieinteresēto piegādātāju norādēm par neprecizitātēm, neatbilstībām, nesamērīgām prasībām un trūkstošo informāciju iepirkuma dokumentācijā. To, iespējams, varēja novērst, ja pirms iepirkuma izsludināšanas būtu rīkota apspriede.

Trīs izlases iepirkumos iepirkuma komisijas locekļi rosināja rīkot apspriedi, tomēr iepirkuma komisija šādu lēmumu nepieņēma. Iepirkumā par transportlīdzekļu nomu³⁴ iepirkuma komisijas loceklis rosināja veikt apspriedi ar attiecīgās nozares asociāciju par to, vai paredzamie piegādes termiņi ir objektīvi izpildāmi, vēl divi iepirkuma komisijas locekļi ierosinājumu atbalstīja, tomēr tas netika darīts un vairākas iepirkuma daļas noslēdzās nesekmīgi. Arī iepirkumā par formas tērpu iegādi³⁵ iepirkuma komisijas loceklis rosināja rīkot apspriedi, lai noskaidrotu piegādātāju viedokli par piegādes termiņiem, tomēr ierosinājumu noraidīja, jo apspriedes rīkošana atliktu plānoto iepirkuma izsludināšanas termiņu. Arī šis iepirkums noslēdzās nesekmīgi.

Agrīnās brīdināšanas sistēmas iepirkumā³⁶, kas bija sarežģīts un nestandarta iepirkums, iepirkuma komisijas priekšsēdētājs rosināja rīkot apspriedi, tomēr šis priekšlikums iepirkuma komisijā netika atbalstīts, jo bija jau veikta ilga tirgus izpēte. Arī šis iepirkums noslēdzās nesekmīgi. Pārtikas produktu komplektu iepirkumā³⁷ iepirkuma komisija tikai iepirkuma norises laikā, saprotot, ka iepirkums būs nesekmīgs, secināja, ka pirms iepirkuma uzsākšanas bija jārīko apspriede ar piegādātājiem.

Konstatēts, ka izlases iepirkumos, kuros apspriede ar piegādātājiem pirms iepirkuma izsludināšanas ir rīkota, ieinteresētie piegādātāji ir izteikuši gan viedokļus par uzlabojumiem, gan snieguši dažādus priekšlikumus, tā vairojot pasūtītāja iespējas sagatavot kvalitatīvu iepirkuma dokumentāciju.

Arī pēc tam, kad iepirkums jau ir izsludināts, normatīvais regulējums paredz atklāta konkursa gadījumā piegādātājam tiesības ierosināt rīkot ieinteresēto piegādātāju sanākumi. Savukārt iepirkuma komisijai ir pienākums rīkot ieinteresēto piegādātāju sanākumi, ja ne vēlāk kā 10 dienas pirms piedāvājumu iesniegšanas termiņa beigām ir saņemti vismaz divu ieinteresēto piegādātāju priekšlikumi par šādas sanāksmes rīkošanas nepieciešamību. Vienlaikus pasūtītājam jebkurā gadījumā ir tiesības rīkot ieinteresēto piegādātāju sanākumi, arī ja to nelūdz piegādātāji.³⁸

Vērtējot izlases iepirkumu norisi, konstatēts, ka ne visos gadījumos, kad ieinteresēto piegādātāju sanākumi būtu bijis racionāli rīkot, tā ir rīkota. Konstatēti vairāki gadījumi, kad lūgums rīkot ieinteresēto piegādātāju

sanākumi ir saņemti tikai no viena piegādātāja un sanākme tādēļ nav rīkota. Piemēram, formas tērpu iepirkumā³⁹ ieinteresētais piegādātājs lūdza rīkot sanākumi, norādot, ka iepirkuma tehniskā specifikācija ir dažādi izprotama un satur neprecizitātes, kas ietekmē piedāvājuma sagatavošanu, tomēr pasūtītājs norādījis, ka sanākumi rīkot nav pienākums, jo nav saņemti divu piegādātāju priekšlikumi.

Ne visos gadījumos, kad ieinteresēto piegādātāju sanākumi būtu bijis racionāli rīkot, tā ir rīkota.

Citā nesekmīgā formas tērpu iepirkumā⁴⁰ ieinteresētais piegādātājs lūdza rīkot interesēto piegādātāju sanākumi, norādot, ka iepirkuma tehniskā specifikācija ir dažādi izprotama un pretrunīga un saņemtās atbildes uz uzdotajiem jautājumiem rada tikai jaunus jautājumus, un arī citu potenciālo piegādātāju uzdotie jautājumi norāda, ka iepirkuma tehniskā specifikācija nav izprotama. Neraugoties uz to, sanākme nav rīkota.

Lai arī pasūtītājam nav pienākuma rīkot ieinteresēto piegādātāju sanākumi iepirkuma norises laikā, ja to ir lūdzis viens piegādātājs, tomēr, Valsts kontroles vērtējumā, ieinteresēto piegādātāju sanākumi ir ieteicams rīkot arī šādā gadījumā, jo tā būtu labā prakse, kas var sekmēt ne tikai lielāku konkurenci, bet arī ātrāku iepirkuma norisi, jo īpaši sarežģītu iepirkumu gadījumā.

Iepirkuma priekšmeta dalīšana daļās

Iepirkuma dalīšana daļās (lotēs) ir viens no instrumentiem, kas vairo iespēju saņemt labāko piedāvājumu un piesaistīt lielāku piegādātāju loku. Turklāt, ja kāda no iepirkuma daļām noslēdzas nesekmīgi, iepirkuma dalīšana daļās uzlabo iespēju nopirkt vismaz daļu no paredzētā un atkārtots iepirkums nav jārīko visam apjomam.⁴¹ Iepirkuma dalīšana daļās mazina aizliegto vienošanos risku⁴², kā arī veicina arī mazo un vidējo uzņēmumu piekļuvi iepirkumiem, jo daļu lielums un saturs var vairāk atbilst šādu uzņēmumu kapacitātei un specializācijai.⁴³

Revīzijā veiktā datu analīze liecina, ka laikā no 2021. līdz 2023. gadam nedaudz vairāk nekā trešā daļa jeb 38 % nozares iepirkumu ir dalīti daļās (vidēji septiņās daļās), bet 2023. gadā dalītu iepirkumu skaits ir nedaudz palielinājies un sasniedz 42 %. EK vērtējumā⁴⁴, tas ir pietiekami labs radītājs, lai varētu apgalvot, ka tiek veicināta arī mazo un vidējo uzņēmumu piekļuve iepirkumiem. Visvairāk šo instrumentu izmantojusi Aģentūra, Valsts policija un VUGD, bet vismazāk Informācijas centrs un PMLP. Vienlaikus datu analīze arī liecina, ka bieži priekšmets ir dalīts daļās atkārtotos iepirkumos, kad, iepriekš to nedalot vai dalot nepietiekami detalizēti, iepirkums noslēdzies bez rezultāta.

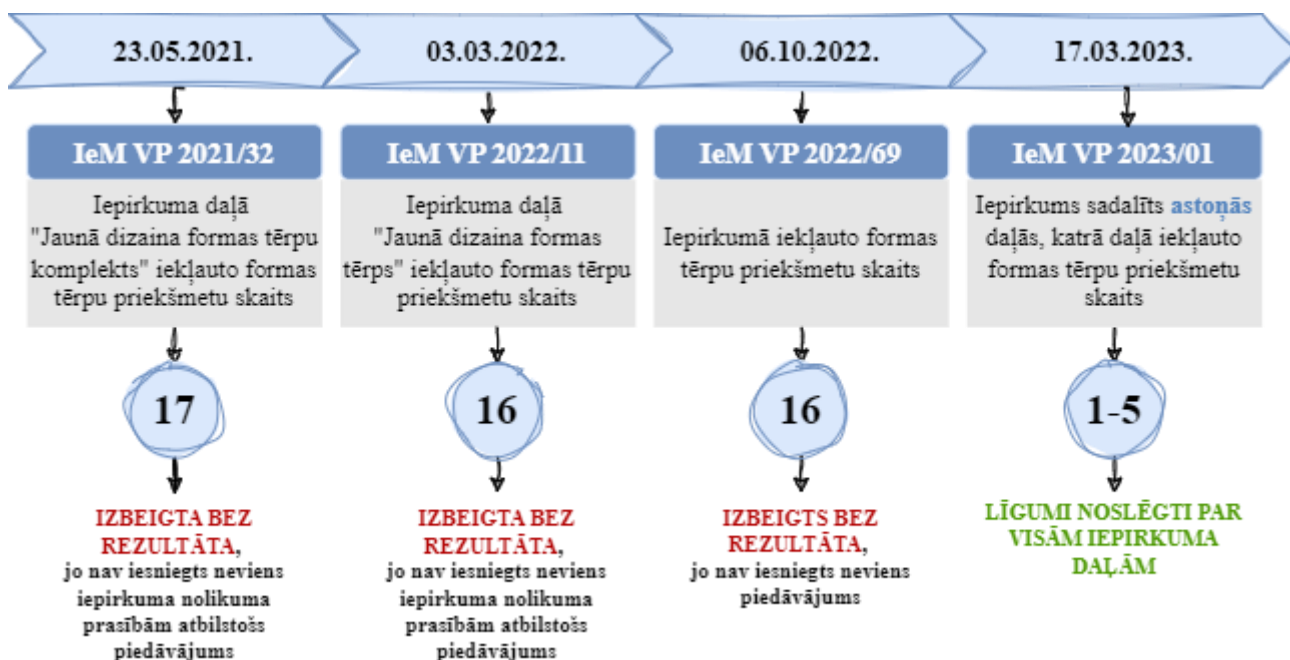
Bieži priekšmets ir dalīts daļās atkārtotos iepirkumos, kad, iepriekš to nedalot vai dalot nepietiekami detalizēti, iepirkums noslēdzās bez rezultāta.

Detalizēti analizējot izlasē iekļautos iepirkumus, konstatēts, ka iepirkumos, kuros iepirkuma priekšmets pēc būtības bija dalāms, 11 iepirkumos, Valsts kontroles vērtējumā, bija nodrošināta optimāla iepirkuma priekšmeta dalīšana daļās, bet iespēja iepirkuma priekšmetu dalīt daļās bija vēl 14 iepirkumos.

Piemēram, iepirkumā par elektroenerģijas iegādi⁴⁵ iepirkuma komisija lēma iepirkumu nedalīt daļās, jo uzskatīja, ka pakalpojums nav ne tehnoloģiski, ne ekonomiski sadalāms. Tomēr pēc tam, kad attiecīgais iepirkums noslēdzās nesekmīgi, atkārtotajā elektroenerģijas iepirkumā⁴⁶ priekšmetu dalīja daļās pa iestādēm, kam nepieciešama elektroenerģijas piegāde, un iepirkums noslēdzās sekmīgi.

Arī pārtikas produktu komplektu iepirkumā⁴⁷, kurā nepieciešamas piegādes dažādās Latvijas vietās, iepirkuma priekšmets netika dalīts daļās, lai arī, Valsts kontroles vērtējumā, nepastāvēja objektīvi pamatoti apstākļi iepirkuma priekšmeta nedalīšanai.

Savukārt iepirkumā par formas tēru iegādi⁴⁸ daļa “Jaunā dizaina formas tēra komplekts” nebija dalīta sīkākās daļās un iekļāva 17 priekšmetus (piemēram, virsjaka, bikses, lietus jaka, svārki), paskaidrojot, ka jānodrošina formas tēru elementu, materiālu, detaļu un krāsu savietojamība. Valsts kontroles vērtējumā, vismaz daļai no precēm – šallei, cepurēm, polo krekliem, termoveļai – savietojamību, iespējams, varēja nodrošināt, arī izvirzot attiecīgas prasības preces īpašībām. Arī ieinteresēto piegādātāju ierosinājums atsevišķās daļās izdalīt noteiktus elementus nebija ņemts vērā, un attiecīgā iepirkuma daļa noslēdzās nesekmīgi. Arī atkārtotā iepirkumā⁴⁹ iepirkuma priekšmeta daļa “Jaunā dizaina formas tēra komplekts” netika dalīta sīkāk un iekļāva 16 priekšmetus, vēlreiz netika ņemts vērā ieinteresēto piegādātāju priekšlikums iepirkuma priekšmetu dalīt mazākās daļās un iepirkums atkārtoti noslēdzās neveiksmīgi. Trešais iepirkums⁵⁰ par jaunā dizaina formas tēru un to sastāvdaļu iegādi arī nebija dalīts daļās un iekļāva 16 priekšmetus, un piedāvājums bija jāiesniedz par visu iepirkuma priekšmeta apjomu. Šo iepirkumu izbeidza bez rezultāta, jo nebija iesniegts neviens piedāvājums. Ceturtajā iepirkumā⁵¹ par jaunā dizaina formas tēru un to sastāvdaļu iegādi iepirkuma priekšmets tika dalīts astoņās daļās, iekļaujot vienu līdz piecus priekšmetus un paredzot iespēju iesniegt piedāvājumu par vienu, vairākām vai visām daļām, un visas daļas noslēdzās sekmīgi (skatīt 9. attēlu).

9. attēls. Valsts policijas iepirkumi par jaunā dizaina formas tēru un to sastāvdaļu iegādi.

Ugunsdzēsēju depo būvniecības iepirkumā⁵² vienā iepirkuma daļā bija paredzēta ēkas būvniecība Kandavā, Rūjienā, Saulkrastos un Aizputē, savukārt otrā daļā – Priekulē, Dagdā, Ilūkstē un Iecavā. Valsts kontroles vērtējumā, iepirkuma priekšmetu varēja dalīt, paredzot atsevišķu iepirkuma daļu katrai no pilsētām. Vienā no iepirkuma daļām par četru depo būvniecību tika noslēgts līgums ar vienu būvkomersantu, bet vēlāk līgums tika pārtraukts, jo būvnieks ilgstoši nespēja izpildīt līgumsaistības četros no astoņiem topošajiem depo. Attiecīgi ugunsdzēsības depo izbūves pabeigšanai Rūjienā, Saulkrastos, Kandavā un Aizputē bija jāriko jauns iepirkums.⁵³

Lai arī kopumā izlases iepirkumos iepirkuma priekšmetu dalīšanu daļās iepirkumu komisijas ir vērtējušas un par to diskutējušas, tomēr ne visos gadījumos, lemjot par iepirkuma priekšmeta dalīšanu daļās, ir pietiekami ņemts vērā iespējamais pilnvērtīgas konkurences trūkuma risks.

Ne visos gadījumos, lemjot par iepirkuma dalīšanu daļās, ir pietiekami ņemts vērā iespējamais pilnvērtīgas konkurences risks.

Iespējamo līguma grozījumu definēšana un samērīgu un vienlīdzīgu līguma noteikumu paredzēšana

Pasūtītāja riska mazināšanai ir svarīgi izmantot PIL paredzēto iespēju līguma projektā **skaidri un nepārprotami paredzēt līguma grozījumu iespējamību**, nosacījumus grozījumu veikšanai, grozījumu apjomu un būtību, lai pretendents, sagatavojot piedāvājumu, varētu ar tiem rēķināties. Ja iepirkuma dokumentācijā šāds regulējums nav ietverts, līguma izpildes laikā nav iespējams piemērot attiecīgo PIL regulējumu un veikt tā saucamos “iepriekš atrunātos” līguma grozījumus.⁵⁴ Tas nozīmē, ka pasūtītāja iespējas elastīgi reaģēt uz izmaiņām līgumā mazinās, kā arī pieaug risks, ka, līguma izpildes laikā rodoties nepieciešamībai grozīt līgumu, šāda iespēja var būt apgrūtināta.

29 izlases iepirkumos no 31 konstatēts, ka līguma vai vispārīgās vienošanās projektā nav vai ir vien daļēji izmantota PIL paredzētā iespēja detalizēti noteikt iespējamus grozījumus. Piemēram, būvdarbu iepirkuma⁵⁵ līguma projektā bija paredzētas plašas iespējas grozīt darbu apjomus, izvērtējot saimnieciskos, lietderības un ekonomiskos apsvērumus. Tomēr nebija norādīts iespējamais līgumcenas izmaiņu maksimālais apjoms. Turklāt līguma projektā bija paredzēts: ja puses ir vienojušās par papildu vai neparedzētu būvdarbu veikšanu, puses var vienoties par līguma termiņa pagarināšanu. Vienlaikus nebija norādīts iespējamais grozījumu apjoms, proti, maksimālais iespējamais līguma termiņa pagarinājums vai arī noteikums, ka līguma termiņš var tikt pagarināts vienīgi tādā apmērā, kāds objektīvi nepieciešams attiecīgo būvdarbu īstenošanai. Līdz ar to nebija skaidrības par noteikumiem attiecībā uz līguma termiņa pagarināšanu.

Būvdarbu iepirkumā par jumtu remontdarbiem⁵⁶ vispārīgās vienošanās projektā bija definēts iespējamais izmaiņu apjoms, paredzot, ka pasūtītājs var pasūtīt arī citus tehniskajā specifikācijā neminētus būvdarbus un to apjoms nevar pārsniegt 15 % no konkrētā līguma pasūtījuma summas. Vienlaikus nebija noteikts, kādos gadījumos šādi būvdarbi varētu tikt pasūtīti un kāda būtu to iespējamā būtība.

Iepirkumā par elektroenerģijas piegādi⁵⁷ līguma projektā bija paredzētas vairākas iespējas grozīt līgumu – vienoties pazemināt līguma cenu, pievienot jaunus objektus, samazināt objektu skaitu. Vienlaikus nebija noteikts līguma grozījumu iespējamais apjoms un gadījumi, kad attiecīgi grozījumi varētu tikt veikti.

Iepirkuma dokumentācijā, paredzot līguma grozīšanas iespēju, pasūtītājs var iekļaut arī **noteikumus par iespēju indeksēt cenu**. Cenu indeksācijas iespēja var ieinteresēt vairāk piegādātāju, jo tiem tiek mazināts risks ciest zaudējumus, ja izmaksas būtiski pieaug. Tas arī mazina risku, ka piegādātāji iespējamās līguma cenas izmaiņas jau sākotnēji iekļaus finanšu piedāvājumā, tā jau sākotnēji sadārdzinot piedāvājumu. Ja tiek paredzēta iespēja indeksēt cenu, tas ļauj pasūtītājam izvairīties no situācijām, kad nākas lauzt iepirkuma līgumu, jo būvdarbiem, precei vai pakalpojumam būtiski pieaugušas izmaksas. No 2023. gada 1. janvāra normatīvais regulējums paredz⁵⁸, ka līgumcenas indeksācijas noteikumi publiskā būvdarbu līgumā ir jāiekļauj obligāti, ja līguma termiņš ir ilgāks par vienu gadu.

Cenu indeksācijas noteikumu iekļaušana ir jo īpaši būtiska ilgtermiņa līgumos (preču, pakalpojumu, būvdarbu). Tomēr tos ieteicams paredzēt arī samērā īsos iepirkuma līgumos (līdz vienam gadam),⁵⁹ jo dažādu faktoru ietekmē apstākļi var strauji mainīties. Revīzijā izlases iepirkumos konstatēts, ka no 24 līgumiem, kuru termiņš bija ilgāks par gadu, cenu indeksācijas noteikumi bija iekļauti tikai četros iepirkuma līgumos. Minētais ļauj secināt, ka **Iekšlietu ministrijas iestādes nepietiekami izmanto iespēju paredzēt cenu indeksācijas noteikumus**.

Vairums revīzijas izlasē iekļauto iestāžu pārstāvju minēja vairākus iemeslus, kāpēc līgumos netiek izmantota iespēja iekļaut cenu indeksācijas noteikumus. Piemēram, pat ja līguma projektā iekļauj

indeksācijas iespēju, tas vairumā gadījumu nevaro piegādātāju vēlmi piedalīties iepirkumā tajās jomās, kurās ir iespējamas krasas cenu svārstības izejmateriālu pieejamības vai personāla trūkuma dēļ, jo paredzētais indeksācijas apmērs var arī nekompensēt faktisko izmaksu pieaugumu. Tāpat tika minēts, ka piegādātāji lielā daļā iepirkumu jomu baidās, vai spēs pierādīt (pamatot) cenu izmaiņas, un ne vienmēr arī pasūtītājam esot vienkārši identificēt konkrēto preci vai pakalpojumu Centrālās statistikas pārvaldes apkopotajos statistikas datos, lai pārliecinātos par cenu izmaiņām. Tendence, kas saistīta ar piegādātāju grūtībām prognozēt materiālu un cilvēkresursu pieejamību noteiktās iepirkuma jomās, sākusies Covid-19 pandēmijas laikā un negatīvu ietekmi uz piegādātāju iespējām atstāj arī Krievijas uzsāktās karadarbības Ukrainā sekas.

Vēl viens būtisks aspekts, kam pasūtītājam ir īpaši jāpievērš uzmanība, izstrādājot iepirkuma dokumentāciju, ir **samērīgi un vienlīdzīgi līguma izpildes noteikumi**. Līguma izpildes noteikumiem ir liela ietekme uz piegādātāju interesi piedalīties iepirkumā, it īpaši, ja līguma vai vispārīgās vienošanās projekta noteikumi paredz acīmredzami nesamērīgas un pušu starpā nevienlīdzīgas sankcijas līguma vai vispārīgās vienošanās pārkāpumu gadījumā, piemēram, attiecībā uz līgumsodu apmēru. Arī PIL nosaka, ka, slēdzot iepirkuma līgumu, ir jānodrošina samērīga līgumslēdzēju pušu tiesību un tiesisko interešu ievērošana.⁶⁰

Vairākos izlases **iepirkumos piegādātāja atbildība par nepienācīgu līguma izpildi bija noteikta nesamērīgi augsta**, salīdzinot ar pasūtītāja atbildību. Turklāt vairākos gadījumos noteiktais saistību izpildi pastiprinošo līdzekļu klāsts – līgumsodi, zaudējumu atlīdzināšanas pienākums, dažādas saistību izpildes garantijas, maksājumu apturēšana, atkāpšanās no līguma vai līguma laušana u. c. – bija nesamērīgs pret piegādātāju, kas varēja ievērojami sadārdzināt piedāvājumu vai vispār atturēt piegādātājus no dalības iepirkumā.

Piecos izlases iepirkumos, Valsts kontroles vērtējumā, bija konstatējami nesamērīgi līguma izpildes noteikumi, bet deviņos gadījumos līguma noteikumi tikai daļēji bija samērīgi. Turpmāk aprakstīti piemēri.

- Piegādātājam nebija paredzētas tiesības noteiktos gadījumos vienpusēji lauzt līgumu, savukārt pasūtītājam bija⁶¹.
- Piegādātājam bija noteikts līgumsods par saistību izpildes kavējumu, savukārt pasūtītājam nebija⁶².
- Būvdarbu iepirkumā⁶³, kas tika pārtraukts, jo pretendents ar zemāko cenu un pretendents ar nākamo zemāko cenu atteicās slēgt līgumu, izpildītājam bija paredzēts apjomīgs saistību izpildes pastiprinošo līdzekļu kopums. Bija noteikta iespēja salīdzinoši daudzos gadījumos piemērot līgumsodu izpildītājam 10 % apmērā no līgumcenas, tajā skaitā arī, ja izpildītājs atsakās no līguma izpildes. Vienlaikus bija arī paredzēts iesniegt līguma saistību izpildes garantiju 10 % apmērā no līgumcenas, kuru pasūtītājs var izmantot gadījumā, ja piegādātājs nespēj pienācīgi izpildīt līgumu.
- Divos izlases iepirkumos⁶⁴ bija paredzēts nesamērīgi liels līguma izpildes nodrošinājuma apmērs – 20 % no līguma summas. Parasti līguma izpildes garantijas summa ir 10 % no iepirkuma līguma summas⁶⁵.
- IT pakalpojumu iepirkumā⁶⁶ ieinteresētais piegādātājs norādīja uz nesamērīgi noteiktu līgumsodu par līguma izpildes termiņa kavējumu, kuru bija paredzēts aprēķināt no kopējās līguma summas vairāk nekā 8 milj. *euro*, lai arī pasūtītājs plānoja darbu izpildi sadalījumā pa darba uzdevumiem (ar konkrētiem izpildes termiņiem un konkrētām summām) un paredzēja arī iespēju pasūtīt tikai daļu darba apjoma.

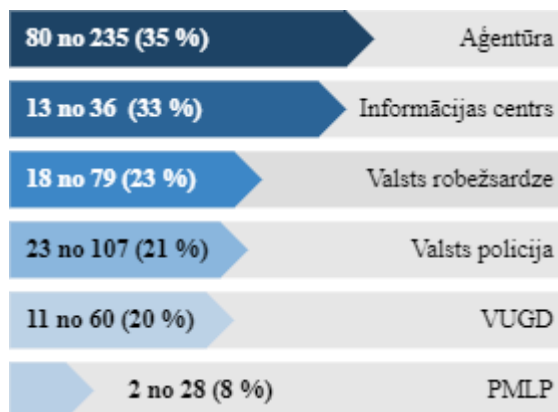
Arī Latvijas Republikas Augstākā tiesa ir uzsvērusi soda samērīguma principu un norādījusi, ka līgumsoda samērīguma aspektā līgumsoda procentuāla izteiksme pret kopējo līguma cenu kā kritērijs ir īpaši jāpamato un jāvērtē ar pārkāpumu un radītajām ekonomiskajām sekām, kā arī norādījusi, ka līgumsods arī 10 % ietvaros var tikt atzīts par nesamērīgu, ja tas noteikts no līguma kopējās summas, bet faktiski neizpildītā daļa ir ievērojami mazāka.⁶⁷

Minētie piemēri ļauj secināt: lai nodrošinātu samērīgu līgumslēdzēju pušu tiesību un tiesisko interešu ievērošanu, pasūtītājiem ir būtiski izvērtēt ieguvumus (lielāka pārliecība par kvalitatīvu iepirkuma līguma izpildi) un riskus (mazāks iespējamo piegādātāju skaits, sadārdzināts piedāvājums), ja attiecībā uz izpildītāju tiek paredzēts finansiāli nesamērīgs saistību izpildes pastiprinošo līdzekļu klāsts.

Nekvalitatīvi sagatavota iepirkumu dokumentācija paildzina iepirkumus un negatīvi ietekmē rezultātu

Ja iepirkuma dokumentācija nav sagatavota kvalitatīvi, tajā visbiežāk ir jāveic grozījumi. Savukārt grozījumi iepirkuma dokumentācijā pagarina iepirkuma norisi, jo vairumā gadījumu jāpagarina arī piedāvājumu iesniegšanas termiņš.

Saskaņā ar IUB Publikāciju vadības sistēmas datiem⁶⁸ iekšlietu nozares iestādēs no 2021. līdz 2023. gadam vidēji 27 % no izsludinātajiem iepirkumiem ir veikti grozījumi. Visbiežāk grozījumi veikti Aģentūras (35 %) un Informācijas centra (33 %) izsludinātajos iepirkumos. Tas, visticamāk, saistīts ar to, ka Aģentūra ir centralizēto iepirkumu institūcija un veic nozares lielākos un sarežģītākos iepirkumus citu iekšlietu nozares iestāžu vajadzībām, bet Informācijas centrs – apjomīgus un sarežģītus iepirkumus IKT jomā. Pārējās iestādēs grozījumi veikti vidēji katrā piektajā izsludinātajā iepirkumā, izņemot PMLP, kurā trīs gadu laikā grozījumi veikti vien divos iepirkumos (skatīt 10. attēlu).

10. attēls. Iekšlietu nozares iestāžu iepirkumos veikto grozījumu skaits 2021.–2023. gadā.

Vienlaikus nepieciešamība izdarīt būtiskus grozījumus iepirkumu dokumentācijā var būt iemesls, kādēļ iepirkums ir pārtraukts, tāpēc iepirkums netiek iekļauts grozījumu statistikā. To apliecina arī konstatētais par izlases iepirkumiem. Astoņi iepirkumi vai to daļas tika pārtrauktas, tajā skaitā tāpēc, ka iepirkuma dokumentācijā bija jāveic būtiski grozījumi, kuri pieļautu atšķirīgu piedāvājumu iesniegšanu vai citu piegādātāju dalību vai izvēli iepirkuma procedūrā.

Detalizēti vērtējot izlases iepirkumu dokumentācijas grozījumus un to būtību, konstatēts, ka 18 iepirkumos no 31 to norises laikā vairāk nekā vienu reizi būtiski (apjomīgi) grozīta iepirkuma dokumentācija vai arī tā nebūtiski grozīta trīs reizes. Vairāk nekā trīs reizes grozījumi bija veikti četros izlases iepirkumos. Valsts kontroles vērtējumā, **konstatētais liecina par nepietiekami kvalitatīvi sagatavotu iepirkuma dokumentāciju.**

Iepirkuma norisei svarīgas informācijas iegūšana tirgus izpētē

Paredzamo līgumcenu nosaka, lai izvēlētos iepirkuma veidu un piemērojamo procedūru.⁶⁹ Tirgus izpēte ir veicama jebkurā iepirkumā, jo tā ietekmē iepirkuma dokumentācijā izvirzāmās prasības, iepirkuma turpmāko plānošanu un norisi, un tajā ir iegūstama informācija par to, ko faktiski spēj piedāvāt tirgus.⁷⁰

No revīzijas izlasē iekļautā 31 iepirkuma tirgus izpēte bija veikta sešos gadījumos un vēl piecos iepirkumos bija veikta nepilnvērtīga tirgus izpēte, nenoskaidrojot visu būtisko informāciju. Vairumā gadījumu tirgus izpētē akcents likts uz tirgū esošo cenu noskaidrošanu. Savukārt gadījumos, kad potenciālo piegādātāju skaits nav liels vai ir iespējama samazināta interese, ir noskaidroti iespējamie piegādātāji. Tirgus izpētes laikā nav vērtētas piegādātāju iespējas iesniegt piedāvājumu plānotajā termiņā, izpildīt iepirkuma līgumā plānotos termiņus, apjomus un atlases prasības. Piemēram, prasības attiecībā uz pretendentam nepieciešamajām tehniskajām un profesionālajām spējām un finansiālo stāvokli.

Par **nepietiekamu tirgus izpēti** liecina vairākos izlases iepirkumos konstatētais, ka iepirkuma dokumentācijā sākotnēji ir noteikts, ieinteresēto piegādātāju vērtējumā, pārlietu īss termiņš piedāvājuma iesniegšanai. Ne visos gadījumos pasūtītājs ir ņēmis vērā potenciālo piegādātāju līgumu termiņu pagarināt vai arī pagarināt prasītajā apmērā, turklāt dažkārt nenorādot pamatojumu lēmumam nepagarināt šo termiņu.⁷¹

Izlases iepirkumos⁷² konstatēti gadījumi, kad, ieinteresēto piegādātāju vērtējumā, noteikts arī pārlietu īss iepirkuma līguma izpildes termiņš. Lai arī piegādātāji šo termiņu lūguši pagarināt, tas dažādu apstākļu dēļ nav darīts. Līdz ar to **pasūtītājs neņēma vērā reālās tirgus iespējas** nodrošināt iepirkuma līguma izpildi plānotajos termiņos, tā radot risku nesaņemt piedāvājumus vai arī saņemt neizpildāmus piedāvājumus.

⁷³Valsts robežsardzes formas tērpu iepirkumā IUB atzina, ka sūdzība par pārlietu īsu piedāvājumu iesniegšanas termiņu ir pamatota, jo konstatēja, ka tirgū varētu arī neeksistēt konkursa prasībām atbilstoši audumi un to izstrādei un ražošanai nepieciešams laiks, kas nav ņemts vērā, nosakot piedāvājumu iesniegšanas termiņu.

Tirgus izpētes kvalitāti ietekmē arī Iekšlietu ministrijas un padotības iestāžu nepietiekamais regulējums par tirgus izpētes veikšanu, tās iespējamiem avotiem un noskaidrojamiem jautājumiem. Iekšlietu ministrijas iekšējie noteikumi⁷⁴, kas ir spēkā no 2023. gada 27. jūnija, par publisko iepirkumu veikšanas kārtību attiecībā uz tirgus izpētē noskaidrojamo informāciju nosaka vienīgi prasību noskaidrot potenciālos piegādātājus un iepirkuma priekšmeta paredzamo cenu. Turklāt minētie noteikumi paredz salīdzināt vismaz trīs dažādus piedāvājumus, kas atbilst iestādes izvirzītajiem kritērijiem (piemēram, cena, apjoms, piegādes termiņš, garantijas un pēc garantijas apkalpošana vai citi kritēriji, kas var ietekmēt paredzamo cenu).

Valsts kontroles vērtējumā, atkarībā no konkrētā iepirkuma priekšmeta un specifiskas tirgus izpētes laikā varētu būt nepieciešams iegūt informāciju arī par tādiem būtiskiem jautājumiem kā piegādātāju iespējas izpildīt noteiktas atlases prasības (piemēram, attiecībā uz nepieciešamo pieredzi vai finanšu apgrozījumu), kā arī konkrētajā iepirkumā svarīgākos līguma izpildes noteikumus (piemēram, izpildes termiņu).

Turklāt Iekšlietu ministrijas iekšējo noteikumu regulējums paredz, ka tirgus izpēte, salīdzinot vismaz trīs dažādus piedāvājumus, kas atbilst iestādes izvirzītajiem kritērijiem, jāveic, sagatavojot iestādes iepirkumu plānu.⁷⁵ Valsts kontroles vērtējumā, sagatavojot iepirkumu plānu, šāda pēc būtības detalizēta tirgus izpēte nav racionāla un lieki patērē cilvēkresursus, ņemot vērā, ka laika gaitā var mainīties gan iepirkuma īstenošanas aktualitāte, gan pasūtītāja vajadzības, gan arī faktiskā situācija tirgū un līdz ar to tirgus izpētes laikā iegūtā informācija vairs var nebūt aktuāla. Būtu jāvērtē, vai, sagatavojot iepirkumu plānu, tirgus izpēte nebūtu veicama tik, cik tas nepieciešams paredzamās līgumcenas un iepirkuma veida un procedūras noteikšanai. Savukārt detalizēta tirgus izpēte būtu veicama pirms konkrēta plānotā iepirkuma uzsākšanas, kad ir skaidri zināms, ka iepirkums tik tiešām tiks īstenots.

Skaidru un samērīgu pretendentu atlases un piedāvājumu vērtēšanas prasību noteikšana

Eiropas Revīzijas palāta, analizējot situāciju ES dalībvalstīs desmit gadu laikā līdz 2021. gadam, ir konstatējusi, ka publiskā iepirkuma ierobežotās pievilcības iemesli ir arī pārāk ierobežojoši atlases kritēriji un tehniskās prasības.⁷⁶

Revīzijā 28 iepirkumos no 31 iepirkuma kopumā bija izvirzīta vismaz viena vai vairākas prasības, kas, iespējams, nav vērtējamās kā pietiekami skaidras vai PIL atbilstošas.

Viena vai pat vairākas, iespējams, **neatbilstošas, daļēji atbilstošas vai neskaidras piegādātāju atlases prasības** konstatētas 24 izlases iepirkumos. Turpmāk aprakstīti piemēri.

- Mācību poligona izveides iepirkumā⁷⁷ pretendentam prasītais pieredzes finansiālais apmērs iepirkuma priekšmetam atbilstošu darbu veikšanā ievērojami pārsniedza iepirkumā paredzamo finansiālo apmēru. Tātad attiecīgā atlases prasība nebija noteikta samērīgi iepirkuma priekšmetam⁷⁸.
- Centralizētajā transportlīdzekļu nomas iepirkumā⁷⁹ bija ļauts apliecināt vidējo finanšu apgrozījumu par iepriekšējiem pieciem gadiem, lai arī saskaņā ar PIL⁸⁰ piegādātājs sava saimnieciskā un finansiālā stāvokļa atbilstību izvirzītajām prasībām var apliecināt ne vairāk kā par trim iepriekšējiem pārskata gadiem.
- Centralizētajā iepirkumā⁸¹ par transportlīdzekļu diagnostikas un remonta pakalpojumiem pretendentam prasīts piedāvājumā iesniegt Valsts vides dienesta C kategorijas piesārņojošas darbības apliecinājumus. Šis iepirkums publicēts arī ES līmenī, un tāpēc ārvalstu piegādātājam šādas prasības piedāvājumu iesniegšanas brīdī var būt ierobežojošas, tomēr tās var tikt izvirzītas līguma noslēgšanas brīdī. Ņemot vērā PIL regulējumu, pasūtītājs var pieprasīt pierādījumus, ka attiecīgais piegādātājs ir reģistrēts, licencēts vai sertificēts atbilstoši reģistrācijas vai pastāvīgās dzīvesvietas valsts normatīvo aktu prasībām⁸².
- Iepirkumā par patvēruma meklētāju izmitināšanas pakalpojuma nodrošināšanu⁸³ piedāvājumā prasīts iesniegt apliecinājumu par pretendentu apvienības visu dalībnieku solidāru atbildību līguma izpildē. Ievērojot PIL, nav pamatoti izvirzīt prasību par solidāro atbildību tiem piegādātāju apvienības dalībniekiem, uz kuru saimnieciskajām un finansiālajām iespējām piegādātājs nebalstās un kuri nebūs finansiāli atbildīgi par līguma izpildi.⁸⁴

Vienlaikus piecos izlases iepirkumos⁸⁵ bija izvirzītas salīdzinoši zemas piegādātāju atlases prasības. Iepirkumā par personas un dokumentu pārbaudes un uzglabāšanas iekārtu iegādi divās iepirkuma daļās netika izvirzītas nekādas prasības pretendenta iepriekšējai pieredzei. Iepirkumā par formas tērpu un to priekšmetu piegādi pretendentam prasīta pieredze apģērbu piegādē, nevis šūšanā atbilstoši klienta prasībām, kā to paredzēja konkrētais iepirkums. Mēbeļu iepirkumā bija noteikta prasība, ka piegādātājam jābūt vismaz trīs reizes veikušam mēbeļu piegādes, bet nebija noteikts šo piegāžu minimālais finansiālais apmērs, nedz norādīti mēbeļu veidi, kādiem iepriekš jābūt piegādātiem. Turklāt pasūtītājs netika izmantojis PIL paredzēto iespēju izvirzīt prasības piegādātāja finansiālajam stāvoklim. Valsts kontroles vērtējumā, šāda pieeja rada risku noslēgt līgumu ar tādu piegādātāju, kas nespēs nodrošināt pienācīgu līguma izpildi.

Neskaidras un PIL neatbilstošas prasības nereti ir iekļautas arī piedāvājuma izvērtēšanas kritērijos. No 31 izlasē iekļautā iepirkuma 10 iepirkumos piedāvājumu izvērtēšanas kritēriji bija neskaidri definēti vai dažādi interpretējami un līdz ar to nebija objektīvi izvērtējami. Tas radīja iespēju gan iepirkuma komisijas locekļiem, gan pretendentiem tos izprast atšķirīgi. Par vairākiem šādiem

kritērijiem tika saņemti ieinteresēto piegādātāju jautājumi un iebildumi, ka ir lietoti subjektīvi un nenoteikti termini.

Lai arī kopumā izlasē iekļautās iekšlietu nozares iestādes arvien vairāk izmanto ar kvalitāti saistītos piedāvājuma vērtēšanas kritērijus, ja tie nav noteikti pietiekami skaidri, to neatbilstoša piemērošana var apdraudēt iepirkuma sekmīgu norisi. Piemēram, vairākos formas tērpu iepirkumos kritēriji pieļāva interpretācijas iespējas: “apdare ir akurāta”, “pogas ir labi piešūtas”, “pogas ir glītas, ir izteikti ērts biežums satveršanai”, “drāna ir patīkama”, “materiālu saskaņojums ir pieņemams vizuāli un tehnoloģiski”, “krāsa ir atšķirīga, tomēr pieņemama toņa”; “atsevišķos gadījumos mazas nepilnības – kādi robainumi, savilkumi vai sabiezinājumi un neapgriezti diegu gali, tomēr pieņemamā īpatsvarā” u. tml.

Līdzīga situācija konstatēta arī IT pakalpojumu iepirkumā⁸⁶, kurā piedāvājumu izvērtēšanas kritērijos bija paredzēts vērtēt, piemēram, vai tehniskā piedāvājuma “detalizācijas pakāpe ir pietiekama”, “piedāvātie prasību realizācijas piedāvājumi ir reālistiski un nesatur būtiskus riskus”. Vienlaikus nebija noteikts, kādos gadījumos iepirkuma komisija uzskatīs, ka detalizācijas pakāpe “ir pietiekama”, kad riski var tikt vērtēti kā “būtiski” u. tml. Iepirkumā tika saņemts ieinteresētā piegādātāja jautājums par vērtēšanas kritērijiem, lūdzot tos detalizētāk skaidrot. Iepirkuma komisija atbildēja, ka pretendentam, iepazīstoties ar tehnisko specifikāciju, ir jāspēj pašam definēt, kas ir visa prasītā informācija un kas ir jāatspoguļo, pretendentam ir jāizprot tehniskās specifikācijas tvērums. Minētais liecina, ka pasūtītājs arī pats ne vienmēr spēj sniegt skaidrojumu par kritēriju saturu pēc būtības.

Minētie piemēri arī liecina, ka **iepirkuma komisijai nav bijušas pietiekamas zināšanas tādas iepirkuma dokumentācijas sagatavošanai**, kas būtu saprotama un pamatota un neradītu neskaidrības un papildu jautājumus, tā paldzinot iepirkumu grozījumu vai sūdzību dēļ, vai vispār sekmējot iepirkuma vai tā daļu beigšanos bez rezultāta.

Valsts kontroles vērtējumā, iepriekš aplūkoti faktori, kas ietekmē iepirkuma sekmīgu norisi tā sagatavošanas un norises laikā, ciktāl tie izriet no iekšlietu nozares iestāžu rīcības, liecina par trūkumiem, kuru pamatā ir problēmas iepirkumu speciālistu kapacitātē. To, savukārt, ietekmē iepirkumu veicēju noslodze, kompetence publisko iepirkumu jomā, atlīdzība un citi faktori, par ko ieteikumi ir sniegti citās ziņojuma nodaļās.

5. Speciālā regulējuma iepirkumiem aizsardzības un drošības jomā neizmantošana

Izmantot ADJIL priekšrocības kavē iekšlietu nozares iestāžu iepirkumu speciālistu zināšanu trūkums un nelielā pieredze šī likuma piemērošanā. ADJIL piemērošanas paplašināšanai nepieciešams kompetento institūciju lielāks atbalsts un sadarbība ar aizsardzības nozari.

ADJIL izstrādes mērķis bija pārņemt Direktīvas 2009/81/EK normas, nodrošinot iepirkumu aizsardzības un drošības jomā efektīvu norisi.⁸⁷

Nemilitārās drošības jomā direktīvu attiecina uz tādiem iepirkumiem, kuriem ir līdzīgi elementi kā iepirkumiem aizsardzības jomā un uz kuriem attiecas līdzīgas slepenības prasības. Tas jo īpaši var attiekties uz jomām, kurās militāri un nemilitāri spēki sadarbojas, lai veiktu kopējus uzdevumus, vai gadījumiem, kad Eiropas Savienības mērķis ir aizsargāt Eiropas Savienības un dalībvalstu drošību to teritorijā vai ārpus tās pret nopietniem draudiem, ko rada nemilitāri vai nevalstiski subjekti. Tas var attiekties, piemēram, uz robežu aizsardzību, policijas darbībām un krīzes pārvarēšanas misijām.⁸⁸ Ar krīzi Direktīvas 2009/81/EK kontekstā varētu saprast arī civilās aizsardzības ietvaros veiktus pasākumus krīzes pārvarēšanai gan nacionālā, gan starptautiskā līmenī.⁸⁹

ADJIL ir paredzēts Aizsardzības ministrijai un tās resorā ietilpstošajām institūcijām, kā arī Iekšlietu ministrijas un tās resorā ietilpstošajām institūcijām, pašvaldību policijas iestādēm, kā arī citām iestādēm un sabiedrisko pakalpojumu sniedzējiem, kas, piemēram, nodrošina kritiskās infrastruktūras apsaimniekošanu.⁹⁰

Šo likumu piemēro, slēdzot būvdarbu, piegādes un pakalpojumu līgumus, kuru priekšmets ir, piemēram, preces, kas īpaši izstrādātas vai pielāgotas militārām vajadzībām un ir izmantojamas kā ieroči, munīcija vai militārais aprīkojums, kā arī drošības mērķiem paredzētas preces, būvdarbi vai pakalpojumi, kas saistīti ar aizsargājamu informāciju.⁹¹

ADJIL regulējums salīdzinājumā ar PIL ir uzskatāms par speciālu regulējumu, kas dod tiesības noteiktos gadījumos piemērot ADJIL ietvertu elastīgāko un nozarei piemērotāko iepirkumu norises regulējumu, saglabājot arī tiesības pēc pasūtītāju izvēles piemērot PIL regulējumu.⁹²

Atšķirībā no PIL ADJIL paredz nepieciešamības gadījumā noteikt būtiskas specifiskas prasības:

- **informācijas aizsardzībai** – ja iepirkuma procedūras norisē vai iepirkuma līguma izpildes ietvaros piegādātājam paredzēts iepazīties, radīt, uzglabāt vai apsargāt aizsargājamu informāciju vai iekļūt telpā un teritorijā, kurai noteikts īpašs drošības režīms, pasūtītājs nosaka informācijas aizsardzības prasības iepirkuma procedūras norisē un iepirkuma līguma izpildes ietvaros; šis nosacījums ir attiecināms arī uz piegādātāja apakšuzņēmējiem;
- **līguma izpildes drošībai** – pasūtītājs ir tiesīgs noteikt prasības, kas jāievēro piegādātājiem līguma izpildē, lai nodrošinātu pasūtītājam nepieciešamos būvdarbus, piegādes un pakalpojumus iepirkuma līgumā noteiktajā termiņā, arī krīzes situācijās;
- **apakšuzņēmuma līgumu slēgšanai** – regulējums dod iespēju liela apjoma iepirkuma līgumu izpildē iesaistīt ar militārā aprīkojuma piegādātāju (ražotāju) nesaistītus piegādātājus, tajā skaitā

mazos un vidējos piegādātājus, kas citā veidā netiktu iesaistīti šādu līgumu izpildē, kā arī paredz citus īpašus noteikumus apakšuzņēmēju iesaistei līguma izpildē.⁹³

Būtiska ADJIL priekšrocība ir iespēja brīvi bez nekādiem priekšnoteikumiem piemērot sarunu procedūru, izsludinot to IUB tīmekļvietnē.⁹⁴ Tas dod iespēju pasūtītājam sarunu ceļā iegūt piedāvājumu, kas vislabāk apmierina tā vajadzības. PIL gadījumā šādu pēc būtības līdzīgu iepirkuma procedūru ir iespējams piemērot vienīgi konkrēti noteiktos gadījumos. Piemēram, ja pasūtītāja vajadzības nevar apmierināt, nepielāgojot jau tirgū pieejamus risinājumus, ja iepirkuma līguma slēgšanas tiesības nevar piešķirt bez iepriekšējām sarunām iepirkuma rakstura, sarežģītības vai juridiskās un finansiālās struktūras dēļ, vai ar tiem saistīto risku dēļ, kā arī ja pasūtītājs nevar pietiekami precīzi sagatavot tehnisko specifikāciju.⁹⁵

ADJIL pieļauj vispārīgo vienošanos slēgt uz garāku termiņu nekā PIL.⁹⁶ Savukārt, ja tiek slēgts iepirkuma līgums, ADJIL piemērošanas gadījumā nav nepieciešams saņemt atļauju no Ministru kabineta garāka līguma darbības termiņa noteikšanai vai iespējai noteikt garāku termiņu nav jābūt paredzētai citā likumā, kā tas ir nepieciešams, ja iepirkums tiek veikts saskaņā ar PIL (skatīt 5. tabulu).⁹⁷

5. tabula. PIL un ADJIL paredzētais iepirkuma līguma un vispārīgās vienošanās darbības laiks.

	PIL	ADJIL
Iepirkuma līgums	Maksimālais termiņš – 5 gadi, noteiktos gadījumos, saņemot atļauju, var slēgt uz ilgāku laiku	Maksimālais termiņš – 5 gadi, izņēmuma gadījumā var slēgt uz ilgāku laiku
Vispārīgā vienošanās	Maksimālais termiņš – 4 gadi, objektīvu iemeslu dēļ var slēgt arī uz ilgāku laiku	Maksimālais termiņš – 7 gadi, izņēmuma gadījumā var slēgt uz ilgāku laiku

Turklāt ADJIL regulējums attiecībā uz iespēju veikt grozījumus iepirkuma līgumā kopumā ir elastīgāks nekā PIL, jo ADJIL neparedz tik specifiskus un detalizētus priekšnoteikumus, kādiem noteiktos gadījumos ir jāiestājas vai kādi ir jāiekļauj iepirkuma dokumentācijā, lai iepirkuma līgums varētu tikt grozīts.⁹⁸

ADJIL nav paredzēta atklātā konkursa procedūra, jo, ņemot vērā nepieciešamību nodrošināt informācijas aizsardzību, kā arī dot iespēju iesniegt piedāvājumu vai piedalīties sarunās saprātīgam pietiekami kvalificētu piegādātāju skaitam, ES likumdevējs to nav atzinis par piemērotu aizsardzības un drošības jomai.⁹⁹

No 2019. līdz 2023. gadam saskaņā ar ADJIL valstī ik gadu vidēji izsludinātas 46 iepirkuma procedūras¹⁰⁰ (skatīt 6. tabulu). Finansiālā izteiksmē 2023. gadā saskaņā ar ADJIL veiktās iepirkuma procedūras kopā sasniedza 163,7 milj. euro jeb 2,7 % no kopējā publisko iepirkumu finansiālā apmēra.¹⁰¹

6. tabula. Iepirkuma procedūras saskaņā ar ADJIL

	2019	2020	2021	2022	2023	Vidēji
Izsludināto iepirkuma procedūru skaits	45	30	41	68	48	46

Kā ADJIL piemērotājas IUB Publikāciju vadības sistēmā 2024. gadā ir reģistrējušās 25 institūcijas¹⁰², tajā skaitā Aģentūra, Valsts policija, Valsts robežsardze un 2024. gadā arī Informācijas centrs. Tomēr iekšlietu nozarē šis regulējums praktiski netiek izmantots – pēdējoreiz trīs “mazos” iepirkumus saskaņā ar ADJIL 2021. gadā veikusi Valsts robežsardzes koledža.

Valsts kontroles vērtējumā, pēdējos gados ir veiktas vairākas iepirkumu procedūras, ko informācijas aizsardzības vai līguma izpildes drošības nolūkā, iespējams, piemērotāk būtu veikt saskaņā ar ADJIL, nevis PIL. Vairāki no šiem iepirkumiem bija rīkoti kā slēgti konkursi, kas arī liecina par pasūtītāju vēlmi aizsargāt noteiktu informāciju. Tie ir iepirkumi, kas saistīti ar valsts robežas uzturēšanu un apsardzību, ieroču un munīcijas iegādi, speciālo līdzekļu, pirotehnisko izstrādājumu un sprāgstvielu iegādi, kā arī iepirkumi, kas saistīti ar vēlēšanu procesa nodrošināšanu. Iekšlietu nozares institūcijas ir daudzu valsts informācijas sistēmu pārziņi, kas nodrošina normatīvajos aktos noteikto valsts informācijas sistēmas drošības prasību ievērošanu. Šīs sistēmas ir saistītas ar dažāda veida sensitīvas informācijas uzkrāšanu, bet to izstrāde iepirkta saskaņā ar PIL, piemēram, Kriminālizlūkošanas atbalsta informācijas sistēmas izstrāde.

Aizsardzības ministrijas padotībā esošais VALIC, kas veic visvairāk iepirkumus saskaņā ar ADJIL un kam ir visplašākā pieredze ADJIL praktiskajā piemērošanā, revīzijā norādīja uz vairākiem apstākļiem, kas kavē tā plašāku piemērošanu. VALIC vērtējumā, valsts pārvaldē līdz šim nav veicināta un nav pietiekami attīstījusies prakse ADJIL piemērošanā. Situācijā, kad pastāv rīcības brīvība attiecībā uz PIL vai ADJIL piemērošanu, parasti tiek pielietots PIL, jo tas iepirkuma veicējiem ir zināmāks un saprotamāks. VALIC vērtējumā, saskaņā ar PIL iepirkumu ir iespējams veikt ātrāk, jo nav jāsaņem valsts drošības iestāžu atzinums par kandidātiem vai pretendentiem saistībā ar noteiktiem ADJIL paredzētajiem izslēgšanas noteikumiem. ADJIL gadījumā pasūtītājam ir jāņem vērā papildu trīs mēneši valsts drošības iestāžu atzinuma saņemšanai par to, vai iepirkuma līguma noslēgšana ar kandidātu vai pretendentu nevar radīt draudus nacionālajai drošībai.¹⁰³

Iekšlietu ministrijas vērtējumā, potenciālais piegādātāju loks ADJIL kārtībā veiktajos iepirkumos ir ierobežots un, organizējot iepirkumu PIL noteiktajā kārtībā, par to tiek informēts plašāks tirgus dalībnieku loks.¹⁰⁴ Turklāt iekšlietu nozares iestāžu vajadzībām iegādājamo preču apjomi ir salīdzinoši nelieli, piegādātāju interese ir zema un rodas risks, ka iepirkums var beigties bez rezultāta.

Valsts kontroles vērtējumā, situāciju ar maziem piegāžu apjomiem iespējams risināt, iekšlietu nozarei plānojot un veicot attiecīgos iepirkumus bruņojuma un aizsardzības ekipējuma apgādes jomā kopā, piemēram, ar aizsardzības nozari, vai arī izvēloties līgumus slēgt uz ilgāku termiņu.

Piemēram, munīcijas (patronu) piegādei iekšlietu nozares iestāžu vajadzībām 2022. gadā tika veikti divi atklāti konkursi un abos bija paredzēts slēgt iepirkuma līgumu uz diviem gadiem. Gan vienā, gan otrā iepirkumā bija tādas iepirkuma daļas, kurās netika saņemts neviens piedāvājums. 2023. gadā tika veikti vēl divi atklāti konkursi munīcijas (patronu, granātu un treniņmunīcijas) iegādei iekšlietu nozares iestāžu vajadzībām, paredzot slēgt līgumu uz trim gadiem, un arī šajos iepirkumos vairākās iepirkuma daļās netika saņemts neviens piedāvājums. Vienlaikus aizsardzības nozarē VALIC 2022. gadā veica sarunu procedūras saskaņā ar ADJIL par munīcijas piegādi uz septiņiem gadiem – abas sarunu procedūras noslēdzās veiksmīgi.

Vienlaikus gan iekšlietu, gan aizsardzības nozares iestādes atzīst, ka pasūtītājiem un piegādātājiem ir nepieciešami papildu metodiskie materiāli, skaidrojumi un labās prakses piemēri par ADJIL, kā arī kompetento iestāžu atbalsts tā piemērošanā. Šobrīd IUB tīmekļvietnē ir pieejami divi IUB skaidrojumi: viens par būtiskākajiem un specifiskākajiem aspektiem ADJIL piemērošanā, tajā skaitā par tā atšķirībām no PIL, otrs – par izslēgšanas nosacījumu pārbaudi ADJIL iepirkumiem.¹⁰⁵

Ieteikums

Iekšlietu ministrijai veikt pasākumus, lai sekmētu ADJIL regulējuma piemērošanu un likuma priekšrocību izmantošanu iepirkumiem, kas saistīti ar informācijas drošību vai vajadzību nodrošināt līguma izpildes drošību arī krīzes gadījumā.

Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes

Revīzijas mērķis

Revīzijas mērķis – izvērtēt iespējamus trūkumus un uzlabojumus iekšlietu nozares publisko iepirkumu jomā, lai nepieciešamās preces un pakalpojumi tiktu iegādāti ātrāk, izdevīgāk un tērējot pēc iespējas mazāk iekšlietu nozares iestāžu resursu, kā arī izvērtēt, kā valsts publisko iepirkumu politika, par kuru ir atbildīga Finanšu ministrija, ietekmē publisko iepirkumu īstenošanu, tajā skaitā iekšlietu nozarē.

Juridiskais pamatojums

Lietderības revīzija “Iekšlietu nozares publisko iepirkumu sistēmas efektivitāte un to ietekmējošā valsts publisko iepirkumu politika” ir veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles Otrā revīzijas departamenta 02.01.2023. revīzijas grafiku Nr. 2.4.1-1/2023.

Revidentu un revidējamās vienības atbildība

Valsts kontroles revidenti ir atbildīgi par revīzijas ziņojuma sniegšanu, kas pamatojas uz revīzijas laikā gūtiem atbilstošiem, pietiekamiem un ticamiem revīzijas pierādījumiem.

Iekšlietu ministrija un tās padotības iestādes Aģentūra, Valsts policija, Valsts robežsardze, VUGD, PMLP un Informācijas centrs, kā arī Finanšu ministrija un tās padotības iestāde IUB ir atbildīgi par normatīvo aktu ievērošanu un revidentiem sniegtās informācijas patiesumu.

Revīzijas apjoms

Revīzija ir veikta saskaņā ar Latvijas Republikā atzītiem starptautiskajiem revīzijas standartiem. Revīzija plānota un veikta tā, lai izvērtētu, vai:

- nav nepieciešami uzlabojumi Latvijas publisko iepirkumu normatīvajā regulējumā, lai tas būtu vieglāk piemērojams, tiktu sekmēta konkurence un mazināts birokrātiskais un administratīvais slogs;
- publisko iepirkumu centralizācijas politika ir plānota, īstenota un uzraudzīta tā, lai pēc iespējas sekmētu publisko iepirkumu centralizāciju valsts līmenī, tā sekmējot efektīvāku un saimnieciski izdevīgāku iepirkumu veikšanu un mazinot iepirkumiem nepieciešamos valsts un pašvaldības iestāžu resursus;
- Ministru kabineta noteiktās piemērojamās mēnešalgu grupas amatu saimei, kas saistīta ar iepirkumu veikšanu, ir noteiktas, ņemot vērā iepirkumu veicēja amatam nepieciešamās kompleksās zināšanas un ar to saistītos atbildību un augstos korupcijas riskus;
- iepirkumus veic profesionāli iepirkumu speciālisti, kuru amati klasificēti atbilstošā amatu saimē;
- izglītības ieguves iespējas, apmācības un konsultatīvais atbalsts publisko iepirkumu jomā ir pietiekams;
- noteiktās piemērojamās mēnešalgu grupas iepirkumu speciālistu amatu saimei, kā arī iekšlietu nozares iestādēs faktiski noteiktās mēnešalgas ir vērtējamas kā pietiekamas samērojumā ar iepirkumu veicēja amatam nepieciešamajām zināšanām, ar amata izpildi saistīto atbildību un korupcijas riskiem;

- iepirkumu veicēji iekšlietu nozarē apmeklē un tiem ir nodrošinātas regulāras un to vajadzībām atbilstošas mācības publisko iepirkumu jautājumos, kā arī savlaicīga un pietiekama iepirkumu jautājumos kompetento iestāžu un Aģentūras atbalsta pieejamība;
- iekšlietu nozares iestāžu vadības dokumentos publisko iepirkumu jomā ir noteikti mērķi, īstenojamie pasākumi un sasniedzamie rezultāti;
- Iekšlietu ministrijas Konsultatīvās iepirkumu padomes darbība veicina iekšlietu nozares publisko iepirkumu jomas attīstību;
- iekšlietu nozares iestāžu publiskajos iepirkumos iesaistītā personāla resurss sadalījumā pa iestādēm ir optimāls un laikus tiek risinātas identificētās problēmas attiecībā uz personāla nepietiekamo kapacitāti gan iestāžu, gan Iekšlietu ministrijas līmenī;
- iekšlietu nozares iestāžu vajadzības ir apzinātas laikus, iepirkumu plāni netiek bieži un būtiski grozīti, iestāžu iepirkumu plāni tiek laikus saskaņoti;
- iekšlietu nozares iestādes iepirkumu plānošanas posmā ir izvēlēta piemērotākā iepirkuma norises metode un paredzēts pietiekams laiks iepirkuma īstenošanai;
- plānojot iekšlietu nozares iestāžu iepirkumus, ir nodrošināts, lai iepirkumi pēc iespējas tiktu veikti centralizēti vai apvienoti;
- iekšlietu nozares iestādēs, plānojot konkrētus iepirkumus un sagatavojot to dokumentāciju, ir veikti pilnvērtīgi iepirkuma sagatavošanas darbi, un iepirkumi tiek īstenoti tā, lai laikus nodrošinātu nepieciešamo preču un pakalpojumu iegādi ar iespējami mazāko resursu patēriņu, ir ņemti vērā visi apstākļi, kas varēja ietekmēt iepirkuma norises ātrumu un efektivitāti kopumā.

Revīzijā netika vērtēti šādi jautājumi:

- Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma un Publiskās un privātās partnerības iepirkumu likuma regulējums un iepirkumi, kas veikti saskaņā ar tiem;
- publisko iepirkumu politikā galveno iesaistīto institūciju atbildības sadalījums, ņemot vērā, ka revīzijas laikā VARAM un VDAA ar Finanšu ministriju un IUB vērtē iespējas vienoties par EIS turpmāko pārvaldību un attīstības modeli, kā arī centralizētās iepirkumu institūcijas lomu; šī iemesla dēļ netika vērtēts arī jautājums par publisko iepirkumu informācijas sistēmu (IUB Publikāciju vadības sistēmas un EIS) izmantošanas ērtumu un iespējamo administratīvo slogu saistībā ar tajās ievadāmo informāciju.

Revīzija veikta par laiku no 01.01.2021. līdz 30.06.2023. Pilnīga priekšstata iegūšanai informācija apkopota arī par laiku ārpus minētā perioda.

Revīzijas apjomā iekļauta:

- Iekšlietu ministrija, tās padotībā esošās centralizētās iepirkuma institūcijas Aģentūra un Informācijas centrs, kā arī Valsts policija, Valsts robežsardze, VUGD un PMLP, kas nodrošina iepirkumu veikšanu savām vajadzībām;
- Finanšu ministrija, kas ir atbildīga par publisko iepirkumu politikas izstrādi un īstenošanu Latvijā, un tās padotības iestāde IUB, kura funkcijās ietilpst uzraudzīt iepirkuma procedūru atbilstību normatīvajos aktos noteiktajām prasībām, kā arī sniegt metodisko atbalstu iepirkuma procedūru organizēšanā.

Informācija par revīzijā vērtētajiem jautājumiem tika pieprasīta arī no citām valsts pārvaldes iestādēm un sabiedriskajām organizācijām – no Aizsardzības ministrijas par ADJIL piemērošanas problēmām; no VARAM un VDAA par publisko iepirkumu centralizāciju un EIS; no Latvijas Pašvaldību savienības par pašvaldību iesaisti centralizēto un kopīgo iepirkumu veikšanā un pieejamā konsultatīvā atbalsta publisko iepirkumu jomā vērtējumu; no Izglītības un zinātnes ministrijas par augstākās izglītības iespējām publisko iepirkumu jomā; no Valsts kancelejas par valsts un pašvaldību iestāžu darbinieku amatu klasificēšanu; no Valsts administrācijas skolas par mācību plānošanu un īstenošanu publisko iepirkumu jomā; no Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja par korupcijas un interešu konflikta risku vērtēšanu valsts un pašvaldību iestāžu darbinieku amatu klasificēšanā; no Latvijas Universitātes, Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes, Biznesa augstskolas “Turība”, Biznesa, mākslas un tehnoloģiju augstskolas “RISEBA” par tajās īstenotajām studiju programmām, kurās aplūkoti publisko iepirkumu jautājumi; no Iepirkumu akadēmijas (SIA “LIBERA”) par tās uzturētajām elektronisko iepirkumu sistēmām.

Revīzijā ir sagatavoti divi revīzijas ziņojumi “Iekšlietu nozares publisko iepirkumu efektivitāte” un “Problēmas un iespējas publisko iepirkumu attīstībai”.

Revīzijas metodes

Revīzijā izmantotas šādas galvenās metodes:

- analizēti starptautisko organizāciju (EK, OECD, SIGMA u. c.) dokumenti (direktīvas, ziņojumi, vadlīnijas, rekomendācijas u. c.) par publisko iepirkumu jomu;
- analizēti Latvijas tiesību akti, politikas plānošanas dokumenti, metodiskie materiāli, vadlīnijas u. c. dokumenti publisko iepirkumu jomā;
- analizēti Iekšlietu ministrijas un tās padotības iestāžu vadības dokumenti, publisko iepirkumu plāni, gada pārskati, tiesību akti, kas saistīti ar publisko iepirkumu jomu, Iekšlietu ministrijas Konsultatīvās iepirkumu padomes sēžu protokoli un citi ar revidējamo jautājumu saistīti dokumenti un informācija;
- analizēts Lietuvas un Igaunijas normatīvais regulējums publisko iepirkumu jomā;
- intervēti iekšlietu nozares iestāžu iepirkumu speciālisti, personāla speciālisti un citi atbildīgie darbinieki;
- veikta revīzijas apjomā iekļauto iekšlietu nozares iestāžu iepirkumu speciālistu aptauja par mācību publisko iepirkumu jomā pieejamību un pietiekamību, mācību satura un formas piemērotību faktiskajām vajadzībām;
- analizēti publiski pieejamie dati no IUB Publikāciju vadības sistēmas un EIS, IUB apkopotās statistikas datiem un Datu vizualizācijas rīka, IUB un VDAA (VRAA) dati Latvijas atvērto datu portālā;
- analizēti no Valsts kancelejas saņemtie Atlīdzības uzskaites sistēmas (AUS) dati par iepirkumu speciālistu atlīdzību valsts pārvaldes iestādēs;
- analizēti Iekšlietu ministrijas resursu vadības sistēmas “Horizon” dati par personālu un tā atlīdzību;
- detalizēti analizēta revīzijas izlasē iekļauto iestāžu 31 iepirkuma dokumentācija; izlasē iekļauti gan veiksmīgi, gan nesekmīgi iepirkumi, ņemot vērā šādus kritērijus – finansiālā apmēra ziņā lielākie iepirkumi, iepirkums pārtraukts vai izbeigts, iepirkumā mazs saņemto piedāvājumu skaits, veikti grozījumi iepirkuma dokumentācijā, par iepirkumu iesniegts iesniegums IUB u. c.

Vērtēšanas kritēriji

Revīzijas jautājums	Kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts / sasniegts daļēji
<p>Revīzijas galvenais jautājums: Vai iepirkumi iekšlietu nozarē tiek veikti iespējami efektīvākajā veidā, un vai valsts publisko iepirkumu politika rada tam nepieciešamos priekšnoteikumus?</p> <p>Galvenais jautājums attiecībā uz Iekšlietu ministrijas atbildības jomu: Vai iekšlietu nozarē ir izveidota tāda publisko iepirkumu sistēma, kas nodrošina labākā rezultāta sasniegšanu ar mazāko resursu patēriņu?</p>		
<p>1. Vai iekšlietu nozares iestāžu vadības dokumenti un atbildības sadalījums nerada šķēršļus efektīvai iepirkumu īstenošanai ar mazāko resursu patēriņu?</p>		
<p>1.1. Vai iekšlietu nozares iestāžu vadības dokumentos (stratēģijās, darba plānos) publisko iepirkumu jomā ir noteikti mērķi, īstenojamie pasākumi, uzdevumi un sasniedzamie rezultāti? Vai Iekšlietu ministrijas Konsultatīvās iepirkumu padomes darbība veicina iekšlietu nozares publisko iepirkumu jomas attīstību?</p>	<p>Iekšlietu ministrijas un tās padotības iestāžu vadības dokumentos ir noteikti konkrēti mērķi, pasākumi, uzdevumi un sasniedzamie rādītāji publisko iepirkumu jomā, lai sekmētu iestādes darbību publisko iepirkumu jomā.</p> <p>Iekšlietu ministrijas Konsultatīvā iepirkumu padome ik gadu izvērtē situāciju iekšlietu sektora publisko iepirkumu jomā un nepieciešamos uzlabojumus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kritērijs sasniegts daļēji <p>2023. gadā Iekšlietu ministrija uzsāka vairākas iniciatīvas, kas vērstas uz publisko iepirkumu jomas sakārtošanu. Tomēr nozarē kopumā iepirkumu efektivitāte netiek mērīta. Rādītāji attiecībā uz iepirkumu efektivitātes celšanu ir noteikti tikai Aģentūras darbības plānošanas dokumentos.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kritērijs ir sasniegts <p>Iekšlietu ministrijas Konsultatīvā iepirkumu padome regulāri seko nozares centralizētā un iestāžu decentralizēto iepirkumu plānu izpildei, apzina problēmas un to iemeslus, vērtē iepirkumu plānu projektus, iespējas apvienot iepirkumus u. c. jautājumus publisko iepirkumu jomā. 2023. gadā padome sagatavoja priekšlikumus par iespējamajiem risinājumiem publisko iepirkumu jomas uzlabojumiem nozarē.</p>
<p>1.2. Vai iekšlietu nozares iestāžu publiskajos iepirkumos iesaistītie personāla resursi pa iestādēm ir sadalīti optimāli un laikus tiek risinātas identificētās problēmas attiecībā uz personāla nepietiekamo kapacitāti? Vai iekšlietu nozares iestādēs iepirkumu speciālistiem faktiski noteiktās mēnešalgas ir konkurētspējīgas?</p>	<p>Iekšlietu nozares iestāžu publiskajos iepirkumos iesaistītā personāla resursi pa iestādēm ir sadalīti pārdomāti, to noslodze ir līdzīga.</p> <p>Iepirkumu speciālistu nepietiekamās kapacitātes problēmas risināšanai gan iestāžu, gan Iekšlietu ministrijas līmenī ir noteikti konkrēti pasākumi un izpildes termiņi.</p> <p>Iekšlietu nozares iestādēs iepirkumu speciālistiem noteiktās mēnešalgas sasniedz Atlīdzības likumā noteikto mēnešalgas grupas viduspunktu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kritērijs nav sasniegts <p>Iepirkumu funkcijas īstenošanā iesaistītā personāla resursi iekšlietu nozarē starp iestādēm nav sadalīti optimāli, atbilstoši darba apjomam un sarežģītībai, kā arī faktiskajām vajadzībām. Aģentūras iepirkumu speciālistu noslodze un produktivitāte ir trīs reizes lielāka par citu nozares iestāžu iepirkumu speciālistu noslodzi un produktivitāti.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kritērijs nav sasniegts <p>2023. gadā Konsultatīvā iepirkumu padome sagatavoja priekšlikumus par iespējamajiem risinājumiem publisko iepirkumu jomas uzlabojumiem nozarē. 2024. gadā iekšlietu ministrs ir apstiprinājis rīcības plānu iepirkumu jomas pilnveidošanai, ar kuru ir sākta minēto priekšlikumu ieviešana. Tomēr plānotā papildu amata vietu ieviešana, Valsts kontroles vērtējumā, nav atbilstošs risinājums.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kritērijs nav sasniegts <p>Nevienā no iekšlietu nozares iestādēm iepirkumu funkcijas izpildē iesaistītā personāla vidējā mēnešalgā 2023. gada 31. decembrī nesasniedz Atlīdzības likumā noteikto mēnešalgas grupas viduspunktu. Iekšlietu</p>

1.3. Vai iepirkumu veicējiem iekšlietu nozarē ir nodrošinātas regulāras un to vajadzībām atbilstošas mācības publisko iepirkumu jautājumos?	Iestādēs nodarbinātie, kas iesaistīti iepirkumu plānošanā un norisē, apmeklē un tiek nodrošināta iespēja vismaz divas reizes gadā izglītoties publisko iepirkumu jautājumos atbilstoši to apzinātajām mācību vajadzībām.	nozares iestādēs iepirkumu veicējiem faktiski noteiktās mēnešalgas vērtējamas kā zemas un nekonkurētspējīgas. ▪ Kritērijs nav sasniegts
	Iekšlietu nozares iestāžu iepirkumu veicēji savas zināšanas, prasmes un kapacitāti publisko iepirkumu veikšanā kopumā vērtē kā optimālu.	Lai arī 2023. gadā mācības kļuva pieejamākas, divas un vairāk mācības iepirkumu jomā 2023. gadā nav apmeklējusi pat puse no iekšlietu nozares iepirkumu funkcijas īstenošanā iesaistītajiem speciālistiem. ▪ Kritērijs sasniegts daļēji Savas zināšanas un prasmes pozitīvi vērtē 62 % iepirkumu speciālistu. Savu darba kapacitāti jeb spēju paveikt visu plānotajos termiņos un labā kvalitātē – 51 % iepirkumu speciālistu. Savukārt kritiski savas zināšanas un prasmes vērtē 38 %, bet savu darba kapacitāti 49 % aptaujāto iepirkumu speciālistu.
2. Vai iekšlietu nozarē iepirkumi ir plānoti un īstenoti tā, lai rezultāts tiktu panākts laikus un ar mazāko resursu patēriņu?		
2.1. Vai iepirkumu plānošanas posmā ir veikti pasākumi, lai nodrošinātu piemērotākās iepirkuma metodes izvēli un pietiekamu laiku iepirkuma īstenošanai? Vai iepirkumi pēc iespējas ir veikti centralizēti vai apvienoti?	Iepirkumu plānos noteiktais termiņš no iepirkumu izsludināšanas līdz iepirkuma līguma noslēgšanai ir optimāls.	▪ Kritērijs sasniegts daļēji Nepietiekams laiks no plānotā iepirkuma izsludināšanas līdz plānotajai iepirkuma līguma noslēgšanai 2022. gadā bija paredzēts 22 % atklātu konkursu, bet 2023. gadā – 40 % atklātu konkursu.
	Plānojot iepirkumus, iestādes vērtē un ņem vērā apstākļus, kas var ietekmēt iepirkuma norises laiku.	▪ Kritērijs sasniegts daļēji Konstatēts nevienmērīgs iepirkumu plānojums gada ietvaros. Gatavojot iepirkumu plānus, netiek ņemti vērā konkrētajā laika posmā pieejamie cilvēkresursi. Vidēji trīs gadu periodā 73 % iepirkumu, bet 2023. gadā pat 82 % iepirkumu bija plānots sākt pirmajā pusgadā.
	Iepirkumos paredzamā līgumcena ir noteikta objektīvi, nav mēģināts mākslīgi iekļauties mazāk regulētas (vienkāršākas) iepirkuma metodes paredzamās līgumcenas robežvērtībā.	▪ Kritērijs sasniegts daļēji Iestāžu iepirkumu plānos 2021.–2023. gadam konstatēti vairāki gadījumi, kad iepirkuma paredzamā līgumcena ir norādīta tuvu tādai, no kuras jau piemērojama sarežģītāka iepirkuma metode.
	Nosakot plānotā iepirkuma līguma termiņu, iestādes izvērtē un ņem vērā apstākļus, kas to ietekmē, piemēram, vai iepirkuma līgums ir par regulāra rakstura iegādi, vai iestādes iepirkumu speciālistiem būs pietiekama kapacitāte šādu iepirkumu veikt atkal pēc gada vai diviem u. c.	▪ Kritērijs sasniegts daļēji 2021.–2023. gadā iekšlietu nozarē vairāk nekā puse līgumu slēgti uz laiku līdz diviem gadiem, bet tikai 4 % – uz pieciem gadiem. Uz viena vai divu gadu termiņu bieži līgumi slēgti par regulāri nepieciešamu, labi zināmu preču un pakalpojumu iegādi. Tas liecina, ka ne vienmēr tiek veikts pilnvērtīgs izvērtējums, nosakot līguma termiņu.
	Aģentūra ir izmantojusi iespēju rosināt apvienot iepirkumus ar līdzīgu priekšmetu, funkcionalitāti vai izmantošanas mērķi.	▪ Kritērijs sasniegts daļēji Iekšlietu resorā tikai daļēji ir nodrošināta iepirkumu ar līdzīgu iepirkuma priekšmetu apvienošana. Konstatēti vairāki faktiski vienādi iepirkumu priekšmeti, kurus trīs gadu periodā ir pirkušas vairākas iestādes.

	Iekšlietu nozares iestādes piemēro ADJIL iepirkumiem, kuri saistīti ar informācijas drošību vai vajadzību nodrošināt līguma izpildes drošību arī krīzes gadījumā.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kritērijs nav sasniegts <p>ADJIL, kas ir izstrādāts ar mērķi aizsardzības un drošības jomā paredzēt elastīgāko un nozarei piemērotāko iepirkumu norises regulējumu, iekšlietu nozarē praktiski nav izmantots. Pēdējoreiz trīs “mazos” iepirkumus saskaņā ar ADJIL 2021. gadā veikusi Valsts robežsardzes koledža.</p>
2.2. Vai iestāžu vajadzības tiek apzinātas laikā, iestāžu iepirkumu plāni tiek veikti laikā saskaņoti un netiek bieži un būtiski grozīti?	Iestādes iepirkumu plānus laikus iesniedz saskaņošanai, un Aģentūra un Iekšlietu ministrija tos saskaņo noteiktajā termiņā.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kritērijs nav sasniegts <p>Iepirkumu plāni 2022. un 2023. gadā vairumā gadījumu netika iesniegti saskaņošanai noteiktajā termiņā, turklāt kavējas arī iepirkumu plānu saskaņošanas process. Ar revīzijas laikā veiktajām izmaiņām Iekšlietu ministrijas iekšējā normatīvajā regulējumā minētais jautājums tiek risināts, bet pagaidām trūkumi nav pilnībā novērsti.</p>
	Iepirkumu plānošanas periods – viens gads – nekavē nepieciešamā finansējuma piesaisti, kā arī potenciālo pretendentu savlaicīgu informēšanu par nākotnē paredzamajiem iepirkumiem.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kritērijs nav sasniegts <p>Iepirkumu plānošana viena gada periodam negatīvi ietekmē iepirkumu plānu savlaicīgu apstiprināšanu un arī iepirkumu savlaicīgu uzsākšanu, tādējādi vairākos gadījumos radot risku finansējuma apguvei. Ar revīzijas laikā veiktajām izmaiņām Iekšlietu ministrijas iekšējā normatīvajā regulējumā no 2025. gada noteikts trīs gadu iepirkumu plānošanas periods.</p>
2.3. Vai, plānojot konkrētus iepirkumus un sagatavojot to dokumentāciju, ir veikti pilnvērtīgi iepirkuma sagatavošanas darbi?	Izsoles iepirkumu plānošanas un dokumentācijas sagatavošanas posmā ir izmantotas normatīvajos aktos un kompetento institūciju izdotajos metodiskajos materiālos paredzētās iespējas, lai sekmētu iepirkumu norisi.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kritērijs sasniegts daļēji <p>Iestādes ne vienmēr pilnvērtīgi izmanto iespējas, kas varētu sekmēt publisko iepirkumu veiksmīgu norisi. Nepietiekama vērtība iepirkumos ir pievērsta gan konkurences veicināšanas pasākumiem, gan kvalitatīvas iepirkuma dokumentācijas sagatavošanai.</p>
2.4. Vai iekšlietu nozares iepirkumi ir īstenoti tā, lai laikus nodrošinātu nepieciešamo preču un pakalpojumu iegādi ar iespējami mazāko resursu patēriņu?	Izsoles iepirkumos nav konstatējami nepamatoti pārtraukumi vai kavējumi iepirkuma norises laikā.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kritērijs sasniegts daļēji <p>Konstatēti gadījumi, kad iepirkuma komisijai nav bijis lēmumu pieņemšanai nepieciešamā kvoruma (piemēram, jau iepriekš plānota atvaļinājuma dēļ vai interešu konflikta dēļ), lai arī to bija iespējams novērst.</p>
	Izsoles iepirkumi ir izsludināti iepirkumu plānā norādītajā termiņā; ja netiek – tam ir objektīvs pamatojums, kas nav atkarīgs no pasūtītāja rīcības.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kritērijs nav sasniegts <p>Kopumā bieži kavēta iepirkumu izsludināšana gan plānu nesavlaicīgas apstiprināšanas, gan citu iemeslu dēļ. Arī 23 no 31 izlasē iekļautā iepirkuma netika izsludināti sākotnēji plānotajā termiņā. Ne visos gadījumos, kad iepirkums izsludināts novēloti, konstatēts objektīvs pamatojums, kas nav atkarīgs no pasūtītāja rīcības.</p>
	Izsoles iepirkumu norises laikā nav vairāk kā vienu reizi būtiski (apjomīgi) grozīta iepirkuma dokumentācija vai trīs reizes nebūtiski grozīta iepirkuma dokumentācija. Ja tiek, tam ir objektīvi pamatoti iemesli, ko pasūtītājs nevarēja iepriekš paredzēt.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kritērijs sasniegts daļēji <p>18 izsoles iepirkumu norises laikā vairāk nekā vienu reizi būtiski (apjomīgi) grozīta iepirkuma dokumentācija vai arī tā nebūtiski grozīta trīs reizes. Vairāk nekā trīs reizes grozījumi bija veikti četros izsoles iepirkumos. Konstatētais liecina par nepietiekami kvalitatīvi sagatavotu iepirkuma dokumentāciju.</p>

Ja izlases iepirkums noslēdzas nesekmīgi, tam ir konstatējami objektīvi, no pasūtītāja rīcības neatkarīgi iemesli.

▪ Kritērijs sasniegts daļēji

Konkurenci veicinošo pasākumu trūkums un apstākļi, ka iepirkuma komisijai nav izdevies sagatavot pietiekami kvalitatīvu iepirkuma dokumentāciju kavē sekmīgu iepirkumu norisi. Konstatēti arī trūkumi iestāžu komunikācijā ar piegādātājiem iepirkumu norises laikā.

Sektora vadītāja

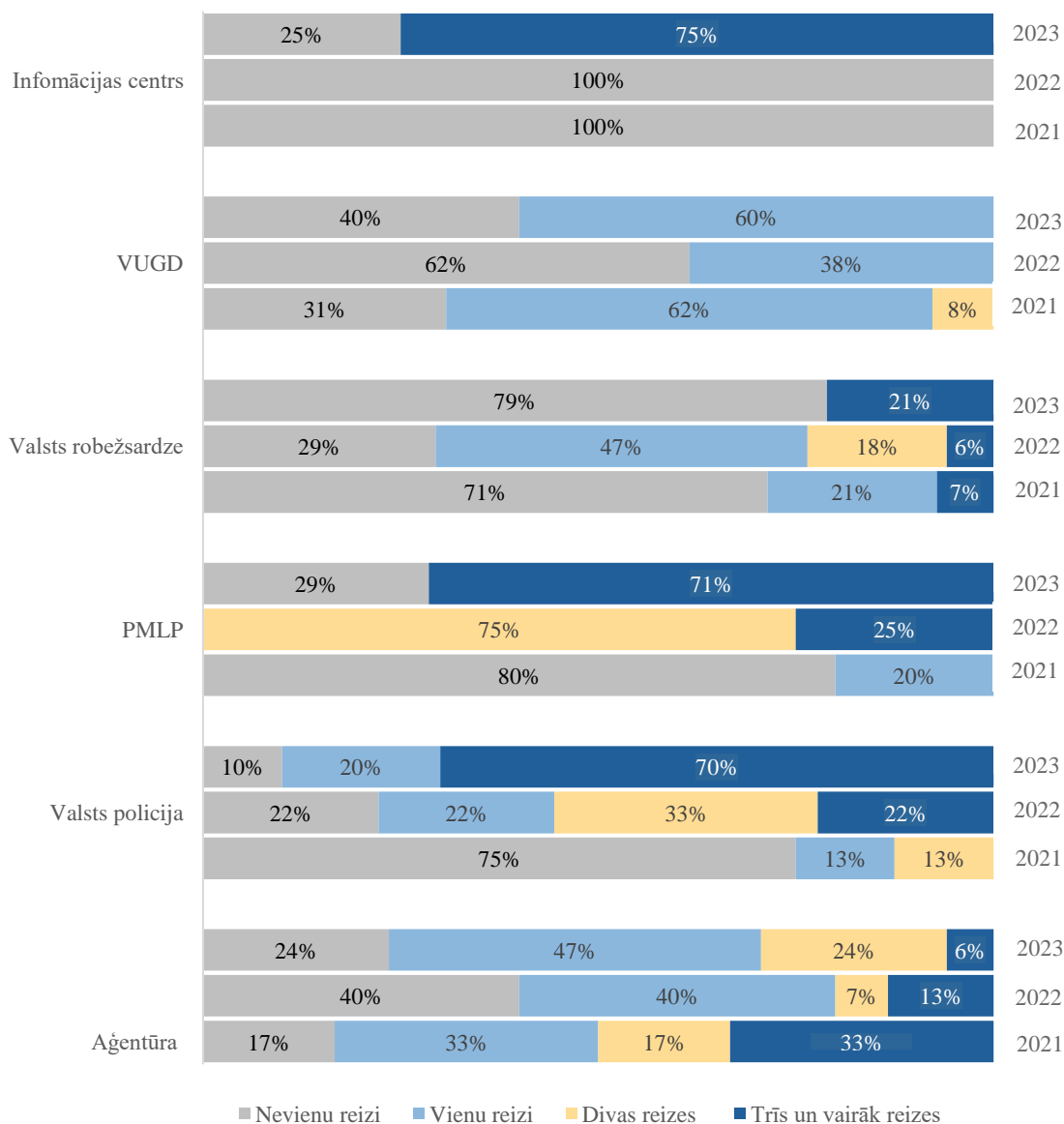
Departamenta direktors

Kaiva Skalbiņa

Gatis Litvins

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI
PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO
PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU

1. pielikums. Laikā no 2021. līdz 2023. gadam iepirkumu funkcijas izpildē iesaistītā personāla apmeklēto mācību skaits publisko iepirkumu jautājumos, %

2. pielikums. Iekšlietu nozares iestāžu iepirkumu funkcijas izpildē iesaistītā personāla aptaujas rezultātu apkopojums

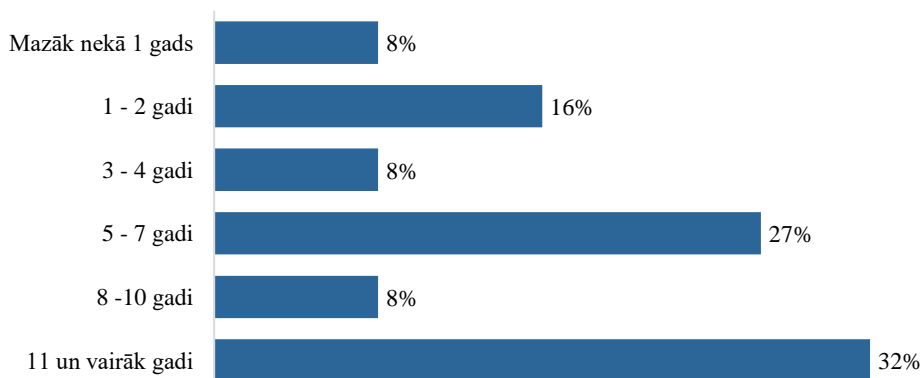
Aptauja veikta lietderības revīzijā “Iekšlietu nozares publisko iepirkumu sistēmas efektivitāte un to ietekmējošā valsts publisko iepirkumu politika”, lai iegūtu viedokli par mācību publisko iepirkumu jomā pieejamību un pietiekamību, mācību satura un formas piemērotību faktiskajām vajadzībām.

Aptaujas mērķa grupa: iekšlietu nozares iestāžu iepirkumu funkcijas izpildē iesaistītais personāls.

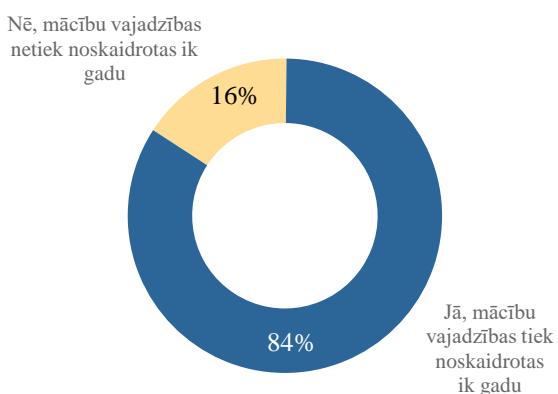
Kopējais respondentu skaits: 37 respondenti no sešām iekšlietu nozares iestādēm – Aģentūras, Valsts policijas, Valsts robežsardzes, Informācijas centra, VUGD un PMLP.

Aptaujas laiks: no 2024. gada 17. aprīļa līdz 2024. gada 29. aprīlim.

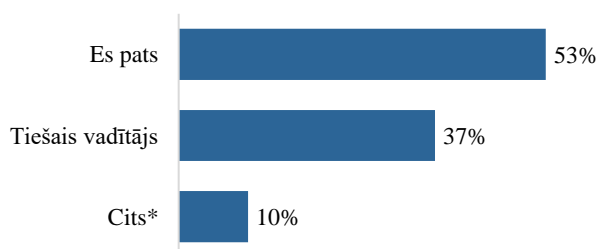
1. Respondentu pieredze publisko iepirkumu jomā

2. Vai katru gadu tiek noskaidrotas mācību vajadzības publisko iepirkumu jomā?

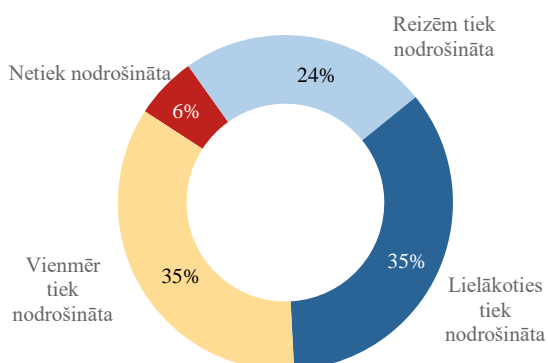
3. Mācību vajadzības konkrētajam gadam nosaka (iespēja atzīmēt vairākus variantus):

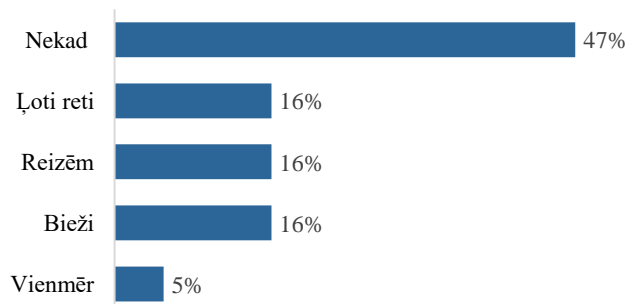
Papildus sniegtās atbildes (cits):

- ✓ *personāla pārvalde;*
- ✓ *pēc vajadzības, saskaroties ar konkrētu nepieciešamību;*
- ✓ *izvēlos pats, pārrunājot ar vadītāju;*
- ✓ *monitorējot apmācību firmu piedāvājumus*

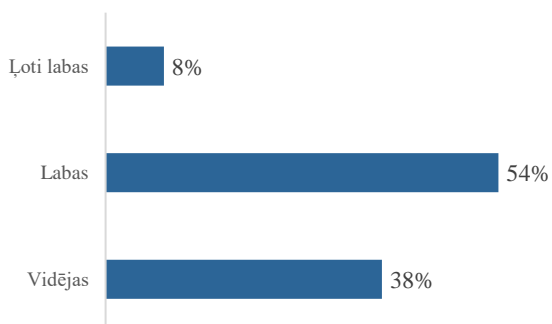
4. Vai tiek nodrošināta iespēja apmeklēt amata pienākumu izpildei saturiski atbilstošas apmācības publisko iepirkumu jomā?

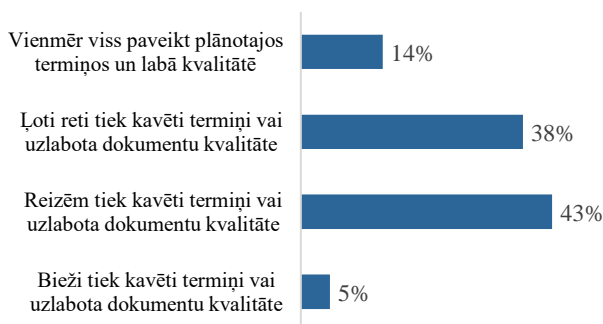
5. Vai praksē ir bijušas situācijas, kad iestādes finansējuma trūkuma dēļ nav iespēja apmeklēt mācības publisko iepirkumu jomā?

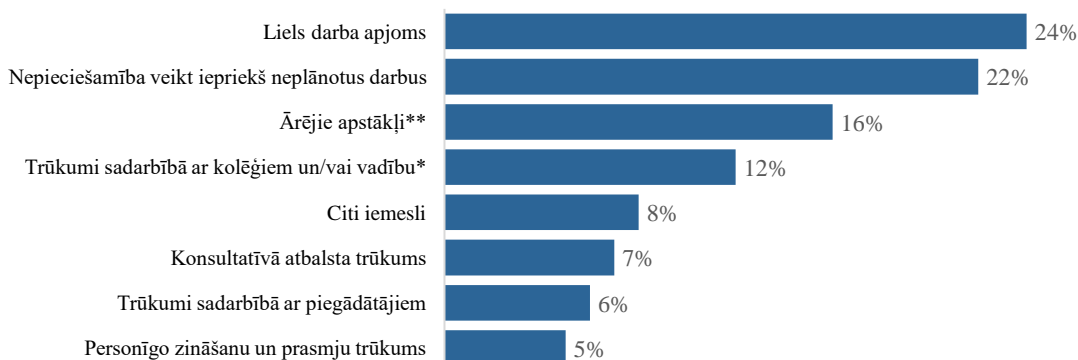
6. Pašvērtējums zināšanām un prasmēm publisko iepirkumu jomā

7. Pašvērtējums kapacitātei darba pienākumu izpildē

8. Darbu izpildi traucējošie vai kavējošie faktori (iespēja atzīmēt vairākus faktorus):

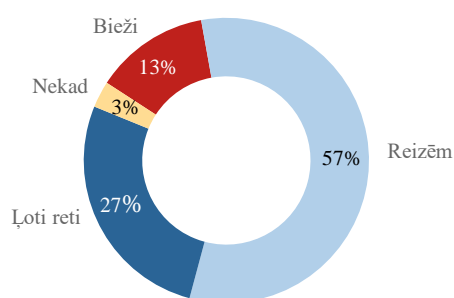
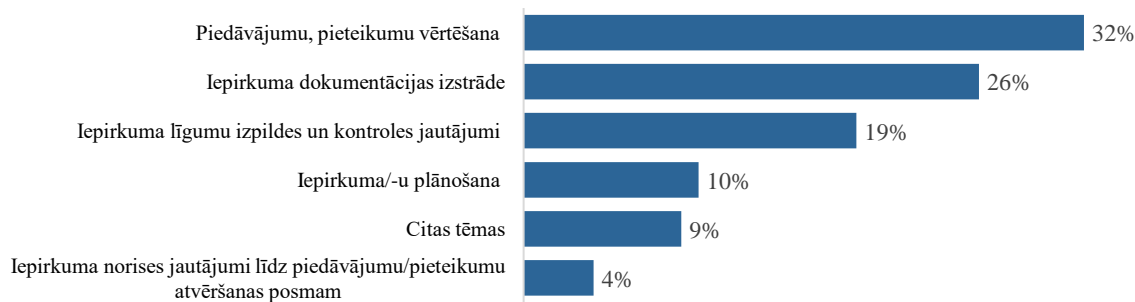

*piemēram, atbalsta trūkums, neskaidrības attiecībā uz veicamo darbu un/vai sagaidāmo rezultātu

** piemēram, citu institūciju kavēšanās sniegt nepieciešamo informāciju, trūkumi starpinstitucionālajā sadarbībā u.tml.

Papildus sniegtās atbildes (citi iemesli):

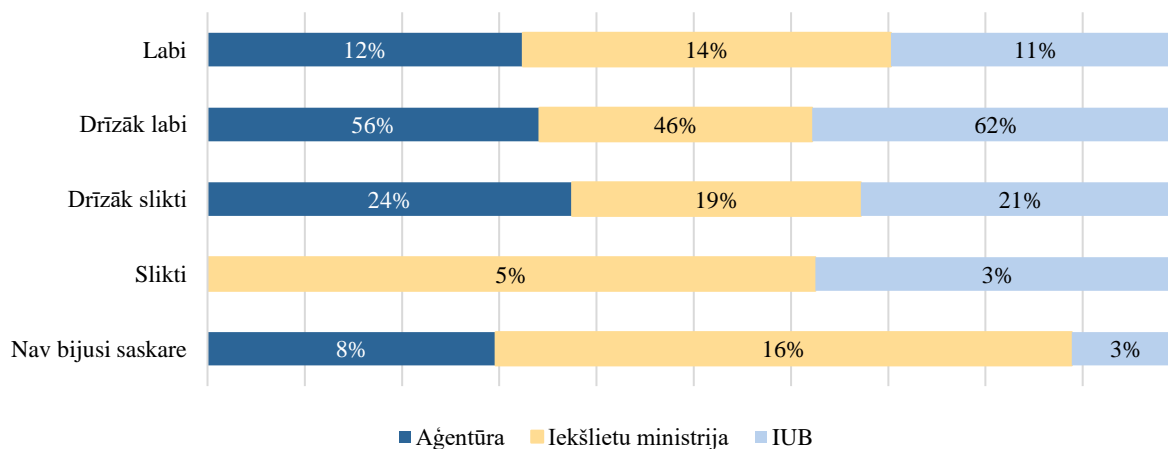
- ✓ Nepilnīga informācija par iepirkuma priekšmetu;
- ✓ [...] Valsts administrācijas skolas piedāvātās apmācības – daļēji ir likuma citēšana, daļēji laika tērēšana, bez praktiskām zināšanām (zaļais iepirkums);
- ✓ IUB skaidrojošā bāze daudzos jautājumos ir nepietiekoša;
- ✓ Ļoti zemā (lietotājam nedraudzīgā) līmenī ir PVS un EIS;
- ✓ [...] valsts pārvalde nespēj reaģēt uz ģeopolitisko situāciju un tam pielāgot iepirkuma procesu. Neskatoties uz kara situāciju Ukrainā un pastiprinātu draudu esamību nacionālajai drošībai dažādos aspektos, joprojām pastāv uzskats, ka iepirkumu process 4-6 mēnešu garumā ir normāls process;
- ✓ Darbu kavē cits kolēģis, piegādātājs, iestāde;
- ✓ Atsevišķu struktūrvienību veicamo darbu kavēšana;
- ✓ Slikti sagatavotas tehniskās specifikācijas, komisijas locekļu zināšanu/pieredzes trūkums publisko iepirkumu jomā;
- ✓ EIS darbība”;
- ✓ Liels administratīvais slogs, kas nav saistīts ar iepirkumiem (saskaņošanas, vīzēšanas, atzinumi no kontroles iestādēm u.c.)

9. Cik bieži, plānojot vai veicot iepirkumus, ir situācijas, kad nav iespējams gūt skaidrību par nepieciešamo pareizo rīcību?**10. Publisko iepirkumu tēmas, kurās nepieciešams papildināt zināšanas:****Papildus sniegtās atbildes (citas tēmas):**

- ✓ pamatojums sarunu procedūrai;
- ✓ praktiskās mācības PVS un EIS aizpildīšanā;
- ✓ protokola rakstīšana – kas lieks, bet kam tajā jābūt obligāti;
- ✓ zaļais iepirkums.

11. Iestāžu sniegtā konsultatīvā atbalsta vērtējums

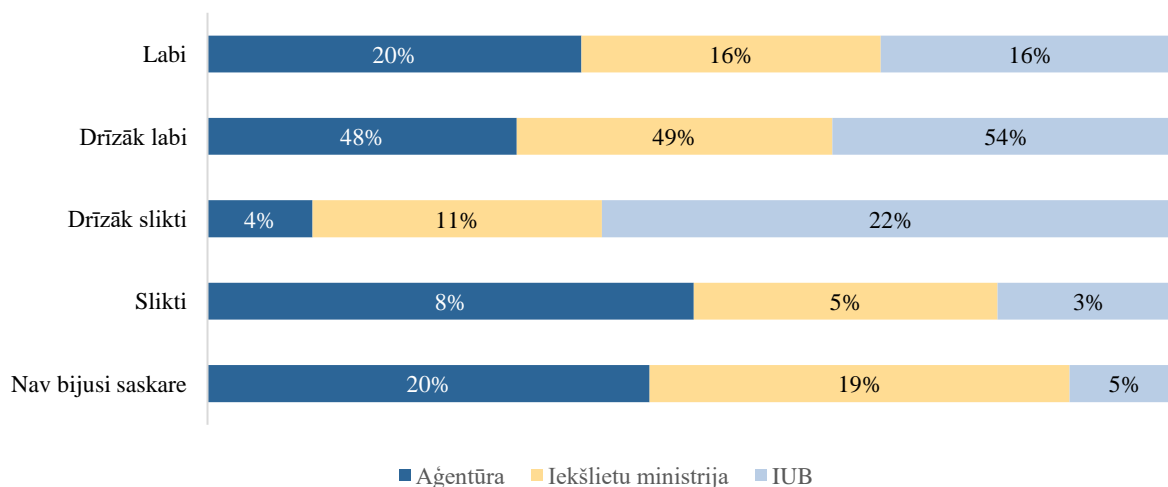
1. Vērtējums par iestāžu sniegto konsultatīvo atbalstu publisko iepirkumu jautājumos **saturiskās kvalitātes ziņā:**

Pamatojums negatīvajam vērtējumam:

- ✓ Uz salīdzinoši vienkāršiem jautājumiem atbildes ir, tomēr, piemēram, IUB mēdz atbildēt vispārīgi, līdz ar to atbildi nevar izmantot kā autoritatīvu viedokli;
- ✓ Nav iniciatīvas Līgumu reģistra IS darbības sakārtošanā, kā arī par sistēmas veiktspējas trūkumiem nav savlaicīgas publiskas informācijas;
- ✓ [...] jautājumos iestādes neiedziļinās pēc būtības, bet pieiet formāli. Pamatā atbildes ir sliktā plānošana vai, atbildot uz jautājumu, tiek norādīts, ka pasūtītājs pats nosaka;
- ✓ Vērojama tendence, ka nenotiek attīstība iepirkumu procesos, kaut gan ģeopolitiskā situācija un komersantu pārstāvošās organizācijas norāda uz to, ka iepirkuma procesi ir jāuzlabo, jo īpaši – temps;
- ✓ Zvanot uz IUB informatīvo tālruni, atbildes [...] dažādiem speciālistiem atšķiras, līdz ar to zūd uzticība sniegtajām atbildēm;
- ✓ Nesniedz konkrētu atbildi uz jautājumu;
- ✓ Rakstiskās atbildes no IUB uz jautājumiem – formālas, vienmēr ar iebildi, ka pašam pasūtītājam ir jālemj;
- ✓ IUB bieži uz jautājumu vai lūgumu sniegt viedokli pēc būtības izvairās;
- ✓ Atbildes ir vispārīgas, bieži vien neatbildot konkrēti uz uzdoto jautājumu;
- ✓ Konsultācijas ir vispārīgas, ne vienmēr pēc būtības. Ierobežots laiks komunikācijai;
- ✓ IeM iepirkumu centralizācijas politika ne vienmēr ir ekonomiski pamatota. Ir gadījumi, kad Aģentūras rīkotajiem centralizētajiem iepirkumiem birokrātiskais process ir pat garāks, nekā iepriekš, kad atsevišķus iepirkumus veicām iestādē paši;
- ✓ [...] daži no Aģentūras iepirkumu komisijās iesaistītajiem juriskonsultiem līdz galam nepilda savus pienākumus.

2. Vērtējums par iestāžu sniegto konsultatīvo atbalstu publisko iepirkumu jautājumos **savlaicīguma ziņā:**

Atsauces

- ¹ Piemēram, konkursa procedūra ar sarunām, konkursa dialogs.
- ² Eiropas Komisijas vienotā tirgus rezultātu pārskats; pieejams: https://single-market-scoreboard.ec.europa.eu/business-framework-conditions/public-procurement_en, skatīts 02.08.2024.
- ³ Iekšlietu ministrijas Konsultatīvās iepirkumu padomes 12.07.2023. ziņojums “Ziņojums par priekšlikumiem iespējamiem risinājumiem nozares publisko iepirkumu jomas pilnveidošanai”.
- ⁴ Ar Iekšlietu ministrijas 15.03.2024. rīkojumu Nr. 1-2/326 apstiprinātais “Rīcības plāns iepirkumu jomas pilnveidošanai iekšlietu nozarē 2024.–2026. gadam”.
- ⁵ Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 3. pielikums.
- ⁶ Iekšlietu ministrijas Konsultatīvās iepirkumu padomes 06.01.2021. sēdes protokols Nr. 1, 16.04.2021. sēdes protokols Nr. 3, 15.05.2021. sēdes protokols Nr. 4, 18.06.2021. sēdes protokols Nr. 5, 12.08.2021. sēdes protokols Nr. 6, 27.10.2021. sēdes protokols Nr. 9, 06.05.2022. sēdes protokols Nr. 6, 03.01.2023. sēdes protokols Nr. 1, 10.01.2023. sēdes protokols Nr. 2, 07.07.2023. sēdes protokols Nr. 10, 02.02.2024. sēdes protokols Nr. 2.
- ⁷ Iekšlietu ministrijas 03.04.2013. iekšējie noteikumi Nr. 1-10/13 “Publisko iepirkumu veikšanas kārtība”, spēkā līdz 31.12.2023., Iekšlietu ministrijas 27.06.2023. iekšējie noteikumi Nr. 1-1/9 “Publisko iepirkumu veikšanas kārtība”, spēkā no 01.01.2024.
- ⁸ Aprēķins veikts, vidējo kalendāro darba dienu skaitu 2021.–2023. gadam (252) dalot ar nozares patērēto vidējo darba dienu skaitu vienam iepirkumam (56), iegūtais rezultāts reizināts ar gadā izsludināto iepirkumu skaitu (pieņemot, ka tie ir vidēji 340 iepirkumi).
- ⁹ Grozījumi Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā, pieņemti 02.06.2022., spēkā no 01.07.2022.
- ¹⁰ Ministru kabineta 13.12.2016. noteikumi Nr. 810 “Noteikumi par Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm amatu klasifikāciju” un Ministru kabineta 13.12.2016. noteikumi Nr. 806 “Noteikumi par Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm mēnešalgu un speciālo piemaksu noteikšanas kārtību un to apmēru”.
- ¹¹ Ministru kabineta 26.04.2022. noteikumi Nr. 262 “Valsts un pašvaldību institūciju amatu katalogs, amatu klasifikācijas un amatu apraksta izstrādāšanas kārtība”.
- ¹² Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 3. pielikums.
- ¹³ Informācija par mācībām pieejama: https://www.vas.gov.lv/lv/media/1743/download?attachment;https://www.vas.gov.lv/lv/jaunums/iepirkumu-veiceju-macibu-programma_skatits_21.08.2024.
- ¹⁴ IUB video lekcija “Iepirkumu plānošana – kļūdas un ieteikumi”; pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=rIbTFnYA7Es>, skatīts 15.08.2024.
- ¹⁵ IUB video lekcija “Iepirkumu plānošana – kļūdas un ieteikumi”; pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=rIbTFnYA7Es>, skatīts 15.08.2024.
- ¹⁶ Aģentūras iepirkums “Mobilo videonovērošanas kompleksu iegāde”, id. Nr. IeM NVA 2022/109.
- ¹⁷ Aģentūras iepirkums “Formas tērpu priekšmetu un atšķirības zīmju iegāde Iekšlietu ministrijas padotībā esošo iestāžu vajadzībām uz trīs gadiem”, id. Nr. IeM NVA 2022/43.
- ¹⁸ Aģentūras iepirkums “Transportlīdzekļu noma Valsts policijas vajadzībām uz 5 gadiem”, id. Nr. IeM NVA 2021/12.
- ¹⁹ Aģentūras iepirkums “Elektroenerģijas piegāde Iekšlietu ministrijas padotībā esošajām iestādēm uz sešiem mēnešiem”, IeM NVA 2022/133.
- ²⁰ Aģentūras iepirkums “Transportlīdzekļu noma Valsts policijas vajadzībām uz 5 gadiem”, id. Nr. IeM NVA 2021/12”.
- ²¹ Piemēram, šādos Aģentūras iepirkumos: “Transportlīdzekļu noma Valsts policijas vajadzībām uz 5 gadiem”, id. Nr. IeM NVA 2021/12”; “Katastrofu pārvaldības centru jaunbūvju būvniecība ar papildu telpām iekšlietu iestāžu un Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta vajadzībām”, id. Nr. IeM NVA 2022/49; “Telpu un teritorijas uzkopšanas pakalpojumi Kurzemes, Vidzemes un Latgales reģionā uz 3 gadiem” id.Nr.IeM NVA 2022/25; “Iekšlietu ministrijas padotībā esošo iestāžu ekspluatācijā esošo transportlīdzekļu diagnostikas un remonta pakalpojumu saņemšana uz 2 gadiem” id. Nr. IeM NVA 2022/26.
- ²² PIL 56. panta ceturtdā daļa, 60. panta ceturtdā daļa.
- ²³ IUB skaidrojums “Paredzamās līgumcenas noteikšanas pamatprincipi, lai izvēlētos atbilstošu iepirkuma procedūru”; pieejams: <https://www.iub.gov.lv/lv/skaidrojums-paredzamas-ligumcenas-noteikšanas-pamatprincipi>, skatīts 15.07.2024.; IUB podkāsts: Publiskā iepirkuma aktualitātes #3 epizode “Būtiskākie aspekti

un riski iepirkuma plānošanā”, pieejams: https://www.iub.gov.lv/lv/jaunums/podkasts-publika-iepirkuma-aktualitates-3_skatits_16.08.2024; IUB skaidrojuma “Iepirkuma līguma un vispārīgās vienošanās grozīšana” sadaļas “Likuma 61. panta piektās daļas piemērošanas piemēri” 1. un 8. punkts; pieejams: https://www.iub.gov.lv/lv/skaidrojums-iepirkuma-liguma-un-visparigas-vienosanas-grozisana_skatits_16.08.2024.

²⁴ IUB skaidrojuma “Iepirkuma līguma un vispārīgās vienošanās grozīšana” sadaļas “Likuma 61. panta piektās daļas piemērošanas piemēri” 1. un 8. punkts; pieejams: <https://www.iub.gov.lv/lv/skaidrojums-iepirkuma-liguma-un-visparigas-vienosanas-grozisana>, skatīts 18.08.2024.

²⁵ IUB Publikāciju vadības sistēma; pieejama: <https://info.iub.gov.lv/>.

²⁶ PIL 18. panta pirmā daļa.

²⁷ EIS tīmekļvietne <https://www.eis.gov.lv/EIS/>, skatīts 22.06.2023.

²⁸ PIL 27. panta un 34. panta pirmā, otrā un trešā daļa, Ministru kabineta 28.02.2017. noteikumi Nr. 105 “Noteikumi par publisko iepirkumu līgumcenu robežvērtībām”.

²⁹ IUB tīmekļvietnes sadaļā “Meklēt paziņojumus” pieejamā informācija.

³⁰ Informācijas centra iepirkums “Agrīnās brīdināšanas sistēmas (ABS+) izveide un uzturēšana uz 4 gadiem”, id. Nr. IeM IC 2022/16.

³¹ PIL 18. panta otrā daļa.

³² IUB skaidrojums “Paziņojums par apspriedi ar piegādātājiem”, pieejams: <https://www.iub.gov.lv/lv/vadlinijas-skaidrojumi-un-metodikas>, skatīts 19.12.2023.

³³ PIL 18. panta 2.¹ daļa, 41. panta divpadsmitā daļa.

³⁴ Aģentūras iepirkums “Transportlīdzekļu noma Valsts policijas vajadzībām uz 5 gadiem”, id. Nr. IeM NVA 2021/12.

³⁵ Valsts robezsardzes iepirkums “Formas tērpa piegāde”, id. Nr. VRS/ 2020/39/GP.

³⁶ Informācijas centra iepirkums “Agrīnās brīdināšanas sistēmas (ABS+) izveide un uzturēšana uz 4 gadiem”, id. Nr. IeM IC 2023/16.

³⁷ PMPL iepirkums “Par pārtikas produktu komplektu iegādi”, id. Nr. PMLP 2022/24-EEZ/PMIF.

³⁸ Ministru kabineta 28.02.2017. noteikumu Nr. 105 “Iepirkuma procedūru un metu konkursu norises kārtība” 2.8. apakšpunkts un 11. punkts.

³⁹ Valsts policijas iepirkums “Jaunā dizaina formas tērpu un to sastāvdaļu iegāde Valsts policijas amatpersonām (uz 2 gadiem)”, id. Nr. IeM VP 2021/32.

⁴⁰ Valsts robezsardzes iepirkums “Formas tērpa piegāde”, id. Nr. VRS/ 2020/39/GP.

⁴¹ IUB skaidrojums “Skaidrojums par faktoriem, kas saīsina vai pagarina iepirkuma norises laiku”; pieejams: <https://www.iub.gov.lv/lv/jaunums/paligi-publika-iepirkumu-veiksmigai-planosana>, skatīts 07.05.2024.

⁴² *SIGMA public procurement brief No. 36 “Division of Contracts into Lots”; September 2016, 2. un 3. lpp., <https://www.sigmaxweb.org/publications/Public-Procurement-Policy-Brief-36-200117.pdf>; SIGMA public procurement brief No. 2 “Economic Issues in Public Procurement”; September 2016, 8. un 9. lpp., <https://www.sigmaxweb.org/publications/Public-Procurement-Policy-Brief-2-200117.pdf>, skatīts 07.05.2024.*

⁴³ EK dienestu darba dokumenta “Eiropas paraugprakses kodekss MVU pieejas publiskā iepirkuma līgumiem veicināšanai” (25.06.2008. SEC(2008)2193), 1.1. apakšpunkts; pieejams: <https://www.iub.gov.lv/lv/media/1317/download?attachment>, skatīts 06.05.2024. EK Vienotā tirgus rezultātu pārskats par publisko iepirkumu (*EK Single Market Scoreboard, Public procurement*); pieejams: https://single-market-scoreboard.ec.europa.eu/business-framework-conditions/public-procurement_en, skatīts 09.01.2024.

⁴⁴ EK Vienotā tirgus rezultātu pārskats par publisko iepirkumu (*EK Single Market Scoreboard, Public procurement*); pieejams: https://single-market-scoreboard.ec.europa.eu/business-framework-conditions/public-procurement_en, skatīts 09.01.2024.

⁴⁵ Aģentūras iepirkums “Elektroenerģijas piegāde Iekšlietu ministrijas padotībā esošajām iestādēm uz sešiem mēnešiem”, id. Nr. IeM NVA 2022/133.

⁴⁶ Aģentūras iepirkums “Elektroenerģijas piegāde Iekšlietu ministrijas padotībā esošajām iestādēm uz 1 gadu”, id. Nr. IeM NVA 2023/30.

⁴⁷ PMPL iepirkums “Par pārtikas produktu komplektu iegādi”, id. Nr. PMLP 2022/24-EEZ/PMIF.

⁴⁸ Valsts policijas iepirkums “Jaunā dizaina formas tērpu un to sastāvdaļu iegāde Valsts policijas amatpersonām (uz 2 gadiem)”, id. Nr. IeM VP 2021/32.

⁴⁹ Valsts policijas iepirkums “Jaunā dizaina formas tērpu un to sastāvdaļu iegāde Valsts policijas amatpersonām (uz 4 gadiem)”, id. Nr. IeM VP 2022/11.

⁵⁰ Valsts policijas iepirkums “Jaunā dizaina formas tērpu un to sastāvdaļu iegāde Valsts policijas amatpersonām” (uz četriem gadiem)”, id. Nr. IeM VP 2022/69.

- ⁵¹ Valsts policijas iepirkums “Jaunā dizaina formas tērpu un to sastāvdaļu iegāde Valsts policijas amatpersonām (uz četriem gadiem)”, id. Nr. IeM VP 2023/01.
- ⁵² Aģentūras iepirkums “Astoņu jaunu C un D kategorijas VUGD depo būvniecība”, id. Nr. IeM NVA 2021/35.
- ⁵³ Iekšlietu ministrijas preses relīze “Valdība atbalsta astoņu VUGD depo ēku izbūves pabeigšanu”; pieejams: <https://www.iem.gov.lv/lv/jaunums/valdiba-atbalsta-astonu-vugd-depo-eku-izbuves-pabeigšanu>, skatīts 18.03.2024.
- ⁵⁴ PIL 60. panta otrās daļas 8. punkts, 61. panta pirmās daļas 2. punkts un trešās daļas 1. punkts; IUB skaidrojuma “Līguma, vispārīgās vienošanās noslēgšana un izpilde” 7.4. punkts; pieejams: <https://www.iub.gov.lv/lv/7-liguma-noslegsana-izpilde>, skatīts 26.05.2024.; IUB skaidrojums “Skaidrojums “Iepirkuma līguma un vispārīgās vienošanās grozīšana”, pieejams: <https://www.iub.gov.lv/lv/skaidrojums-iepirkuma-liguma-un-visparigas-vienosanas-grozisana>, skatīts 26.05.2024.; IUB skaidrojuma “Biežāk konstatētās neatbilstības iepirkuma procedūru dokumentācijā un norisē” 35. punkts; pieejams: <https://www.iub.gov.lv/lv/skaidrojums-biezak-konstatetas-neatbilstibas-iepirkuma-proceduru-dokumentacija-un-norise>, skatīts 27.02.2024.
- ⁵⁵ Aģentūras iepirkums “Mācību poligona izbūve, mācību moduļu izgatavošana un izvietošana nekustamajā īpašumā “Skuķīšu bāze”, Garkalnes novadā”, id. Nr. IeM NVA 2021/74.
- ⁵⁶ Aģentūras iepirkums “Jumtu remontdarbi NVA apsaimniekošanā esošajos objektos uz 2 gadiem”, id. Nr. IeM NVA 2022/32.
- ⁵⁷ Aģentūras iepirkums “Elektroenerģijas piegāde Iekšlietu ministrijas padotībā esošajām iestādēm uz 1 gadu”, id. Nr. IeM NVA 2023/30.
- ⁵⁸ Ministru kabineta 05.07.2022. noteikumu Nr. 419 “Noteikumi par publisko būvdarbu līgumos obligāti ietveramajiem noteikumiem un to saturu” 23. un 34. punkts.
- ⁵⁹ IUB skaidrojums “Kas jāņem vērā līguma izpildē saistībā ar cenu svārstībām un piegādēm?”, pieejams: <https://www.iub.gov.lv/lv/jaunums/butiskas-cenu-svarstibas-liguma-izpildes-laika>, skatīts 10.01.2024.
- ⁶⁰ PIL 60. panta trešā daļa.
- ⁶¹ Piemēram, PMLP iepirkums “PADIS uzturēšanas un izmaiņu pieprasījumu realizācija uz 3 gadiem”, id. Nr. PMLP 2022/14.
- ⁶² Piemēram, Aģentūras iepirkums “Degvielas iegāde kuģošanas līdzekļiem Latvijā un Grieķijā (4 gadi)”, IeM NVA 2022/103.
- ⁶³ Aģentūras iepirkums “Mācību poligona izbūve, mācību moduļu izgatavošana un izvietošana nekustamajā īpašumā “Skuķīšu bāze”, Garkalnes novadā”, id. Nr. IeM NVA 2021/74.
- ⁶⁴ Informācijas centra iepirkumi “Jūras videonovērošanas sistēmas tālās darbības dienas/nakts kameru sistēmu piegāde un uzstādīšana”, id. Nr. IeM IC 2022/10 un “Personas un dokumentu pārbaudes un uzglabāšanas iekārtu iegāde četriem gadiem”, id. Nr. IeM IC 2021/12.
- ⁶⁵ Latvijas Komercbanku asociācijas vadlīnijas, 9. lpp., pieejams: <https://www.iub.gov.lv/lv/media/5045/download?attachment>, skatīts 15.12.2023.
- ⁶⁶ Informācijas centra iepirkums “Jaunās paaudzes Integrētās iekšlietu informācijas sistēmas (IIS2) programmatūras izstrāde un uzturēšana”, id. Nr. IeM IC 2021/22.
- ⁶⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta apkopojums “Tiesu prakse līgumsodu piemērošanā”, 19., 20. un 74. lpp., 2013; pieejams: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.at.gov.lv%2Ffiles%2Fuploads%2Ffiles%2F6%20Judikatura%2FTiesu_prakse_apkopojumi%2FApkopoj_ligumsodi_5.11.2013.doc&wdOrigin=BRO_WSELINK, skatīts 08.02.2024.
- ⁶⁸ IUB statistikas dati sadaļā “Iepirkumu veicēju profili”; pieejams: <https://info.iub.gov.lv/lv/visual>, skatīts 26.07.2024.
- ⁶⁹ PIL 11. panta pirmā daļa.
- ⁷⁰ IUB ieteikumi pasūtītājiem, sabiedrisko pakalpojumu sniedzējiem un finansējuma saņēmējiem tirgus izpētes veikšanā; pieejams: <https://www.iub.gov.lv/lv/ieteikumi-pasutitajiem-sabiedrisko-pakalpojumu-sniedzējiem-un-finansejuma-sanemejiem-tirgus-izpetes-veiksana>, skatīts 23.05.2024.
- ⁷¹ Piemēram, Aģentūras iepirkums “Formas tērpu priekšmetu un atšķirības zīmju iegāde Iekšlietu ministrijas padotībā esošo iestāžu vajadzībām uz trīs gadiem”, id. Nr. IeM NVA 2022/43, VUGD iepirkums “Ikdienas formas tērpu un to priekšmetu piegāde (uz trīs gadiem)”, id. Nr. IeM VUGD 2021/29.
- ⁷² VUGD iepirkums “Ikdienas formas tērpu un to priekšmetu piegāde (uz trīs gadiem)” id. Nr. IeM VUGD 2021/29; IeM IC iepirkums “Personas un dokumentu pārbaudes un uzglabāšanas iekārtu iegāde četriem gadiem”, id. Nr. IeM IC 2021/12.
- ⁷³ Valsts robežsardzes iepirkums “Formas tērpa piegāde”, id. Nr. VRS/2020/39/GP.
- ⁷⁴ Iekšlietu ministrijas 27.06.2023. iekšējo noteikumu Nr. 1-1/9 “Publisko iepirkumu veikšanas kārtība” 5. punkts.

⁷⁵ Iekšlietu ministrijas 27.06.2023. iekšējo noteikumu Nr. 1-1/9 “Publisko iepirkumu veikšanas kārtība” 5. punkts un 28.06.2024. grozījumu Iekšlietu ministrijas 27.06.2023. iekšējos noteikumos Nr. 1-1/9 “Publisko iepirkumu veikšanas kārtība” 3. punkts.

⁷⁶ Eiropas Revīzijas palātas īpašais ziņojums “Publiskais iepirkums Eiropas Savienībā: Publiskais iepirkums Eiropas Savienībā – desmit gados laikposmā līdz 2021. gadam būvdarbu, preču un pakalpojumu līgumu piešķiršanā bijis mazāk konkurences”, 90.–100. un 119. punkts; pieejams: <https://www.eca.europa.eu/lv/publications/SR-2023-28>, skatīts 12.02.2024.

⁷⁷ Aģentūras iepirkums “Mācību poligona izbūve, mācību moduļu izgatavošana un izvietošana nekustamajā īpašumā “Skuķīšu bāze”, Garkalnes novadā”, id. Nr. IeM NVA 2021/74.

⁷⁸ IUB skaidrojuma “Biežāk konstatētās neatbilstības iepirkuma procedūru dokumentācijā un norisē” 12. punkts, pieejams: <https://www.iub.gov.lv/lv/skaidrojums-biezak-konstatetas-neatbilstibas-iepirkuma-proceduru-dokumentacija-un-norise>, skatīts 28.05.2024.

⁷⁹ Aģentūras iepirkums “Transportlīdzekļu noma Valsts policijas vajadzībām uz 5 gadiem”, id. Nr. IeM NVA 2021/12.

⁸⁰ PIL 45. panta sestās daļas 3. punkts.

⁸¹ Aģentūras iepirkums “Iekšlietu ministrijas padotībā esošo iestāžu ekspluatācijā esošo transportlīdzekļu diagnostikas un remonta pakalpojumu saņemšana uz 2 gadiem”, id. Nr. IeM NVA 2022/26.

⁸² PIL 44. panta pirmā daļa; IUB skaidrojuma “Biežāk konstatētās neatbilstības iepirkuma procedūru dokumentācijā un norisē” 1. punkts; pieejams: <https://www.iub.gov.lv/lv/skaidrojums-biezak-konstatetas-neatbilstibas-iepirkuma-proceduru-dokumentacija-un-norise>, skatīts 07.08.2024.

⁸³ PMLP iepirkums “Par patvēruma meklētāju izmitināšanas pakalpojuma nodrošināšanu”, id. Nr. PMLP 2021/23-PMIF.

⁸⁴ PIL 45. panta astotā daļa; IUB skaidrojuma “Biežāk konstatētās neatbilstības iepirkuma procedūru dokumentācijā un norisē” 4. punkts; pieejams: <https://www.iub.gov.lv/lv/skaidrojums-biezak-konstatetas-neatbilstibas-iepirkuma-proceduru-dokumentacija-un-norise>, skatīts 07.08.2024.

⁸⁵ Informācijas centra iepirkums “Personas un dokumentu pārbaudes un uzglabāšanas iekārtu iegāde četriem gadiem”, id. Nr. IeM IC 2021/12; VUGD iepirkumi “Ikdienas formas tērpu un to priekšmetu piegāde (uz trīs gadiem)”, id. Nr. IeM VUGD 2020/34; “Ikdienas formas tērpu un to priekšmetu piegāde (uz trīs gadiem)”, id. Nr. IeM VUGD 2021/29; “Mēbeļu iegāde uz 2 gadiem”, id. Nr. IeM VUGD 2021/11; Aģentūras iepirkums “Formas tērpu priekšmetu un atšķirības zīmju iegāde Iekšlietu ministrijas padotībā esošo iestāžu vajadzībām uz trīs gadiem” id. Nr. IeM NVA 2022/43.

⁸⁶ Informācijas centra iepirkums “Jaunās paaudzes Integrētās iekšlietu informācijas sistēmas (IIS2) programmatūras izstrāde un uzturēšana”, id. Nr. IeM IC 2021/22.

⁸⁷ ADJIL anotācija; pieejama:

<https://titania.saeima.lv/LIVS10/SaeimaLIVS10.nsf/0/B2B6324C634C6DACC22578DC003D6836?OpenDocument#b#b>, skatīts 28.03.2024.

⁸⁸ Direktīvas 2009/81/EK preambulas 11. punkts.

⁸⁹ IUB 02.04.2024. e-pasta vēstulē Valsts kontrolei sniegtā informācija.

⁹⁰ ADJIL anotācija; pieejama:

<https://titania.saeima.lv/LIVS10/SaeimaLIVS10.nsf/0/B2B6324C634C6DACC22578DC003D6836?OpenDocument#b#b>, skatīts 28.03.2024.

⁹¹ ADJIL 3. panta pirmā daļa.

⁹² ADJIL anotācija; pieejama:

<https://titania.saeima.lv/LIVS10/SaeimaLIVS10.nsf/0/B2B6324C634C6DACC22578DC003D6836?OpenDocument#b#b>, skatīts 28.03.2024.

⁹³ ADJIL 10. panta pirmā daļa, 12. panta otrās daļas 7. punkts, 21. panta pirmā daļa, 22., 23., 58.–60. pants;

ADJIL anotācija; pieejama:

<https://titania.saeima.lv/LIVS10/SaeimaLIVS10.nsf/0/B2B6324C634C6DACC22578DC003D6836?OpenDocument#b#b>, skatīts 28.03.2024.

⁹⁴ ADJIL 6. panta ceturtnā daļa.

⁹⁵ PIL 8. panta sestā daļa.

⁹⁶ ADJIL 54. panta piektā daļa, PIL 56. panta ceturtnā daļa.

⁹⁷ ADJIL 54. panta sestā daļa, PIL 60. panta ceturtnā daļa.

⁹⁸ ADJIL 56. pants, PIL 61. pants.

⁹⁹ ADJIL anotācija; pieejama:

<https://titania.saeima.lv/LIVS10/SaeimaLIVS10.nsf/0/B2B6324C634C6DACC22578DC003D6836?OpenDocument#b#b>, skatīts 28.03.2024.

¹⁰⁰ Netiek uzskaitīti mazie iepirkumi. IUB apkopotās statistikas dati, pieejams: <https://www.iub.gov.lv/lv/aizsardzibas-un-drosibas-jomas-iepirkumu-likums>, <https://www.iub.gov.lv/lv/aktualie-iepirkumu-dati#iepirkumu-datu-apkopojs>, skatīts 04.06.2024.

¹⁰¹ IUB apkopotie statistikas dati, sadaļa “Rezultātu paziņojumos publicētā līgumsumma”; pieejams: <https://www.iub.gov.lv/lv/aktualie-iepirkumu-dati#iepirkumu-datu-apkopojs>, skatīts 03.06.2024.

¹⁰² IUB apkopotās statistikas dati, pieejams: <https://www.iub.gov.lv/lv/aizsardzibas-un-drosibas-jomas-iepirkumu-likums>, skatīts 04.06.2024.

¹⁰³ VALIC 22.04.2024. vēstule Nr. NOS/2024-626 Aizsardzības ministrijai, ADJIL 42. panta otrās daļas 2. punkts un piektās daļas 3. punkts.

¹⁰⁴ Iekšlietu ministrijas 26.04.2024. vēstule Nr. 1-21 IP/1143 Valsts kontrolei.

¹⁰⁵ IUB tīmekļvietnes sadaļa “Skaidrojumi, kas saistīti ar Aizsardzības un drošības jomas iepirkumu likumu”; pieejams: <https://www.iub.gov.lv/lv/vadlinijas-skaidrojumi-un-metodikas>, skatīts 03.06.2024.